

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА

ISSN 3083-5674

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024

Загальнодержавне науково-практичне видання

Засновник: Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

Видається чотири рази на рік

1 (1)

2024

Рік заснування: 2024

Ідентифікатор медіа:

R30-01415

Видавець:

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

Головний редактор:

Ф. К. Іллюк

Адреса редакції:

01001, Україна, м. Київ,

вул. Пирогова, 9

e-mail: PP_golovred@ukr.net

тел.: (050) 280-98-88

Редакційна колегія науково-практичного журналу «Публічна політика»

Голова Редакційної колегії

ДРАПУШКО Ростислав Григорович, проректор з науково-педагогічної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник соціальної сфери України.

Напрямок «Право»

- 1. АНТОНЮК Анастасія Борисівна**, завідувачка відділом політико-правового аналізу процесів деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка юридичних наук, доцентка.
- 2. БИРКОВИЧ Олександр Іванович**, доцент кафедри теорії та історії держави і права Ужгородського національного університету, доктор юридичних наук, доцент.
- 3. БИРКОВИЧ Тетяна Іванівна**, професорка Навчально-наукового інституту Київського національного університету культури і мистецтв, докторка наук з державного управління, кандидатка юридичних наук, професорка.
- 4. ВІЦЕН Властиміл**, завідувач кафедри права Університету економіки та управління в Братиславі (Словаччина), JUDr. доцент, доктор філософії, LL.M, почесний професор, почесний доктор.
- 5. ГОРІНОВ Павло Валерійович**, директор Навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін, кандидат юридичних наук, заслужений працівник соціальної сфери України.

6. **ДНІПРОВ Олексій Сергійович**, доктор юридичних наук, доцент
7. **КУЗЬМЕНКО Олена Валеріївна**, завідувачка відділу науково-організаційного забезпечення та видавничої діяльності НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка юридичних наук, доцентка.
8. **НЕСТОР Віталій Романович**, доцент кафедри теорії держави і права та конституційного права Міжрегіональної академії управління персоналом, доктор юридичних наук.
9. **ЧЕХОВСЬКА Ірина Василівна**, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права Державного податкового університету, докторка юридичних наук, професорка.

Напрямок «Політологія»

1. **ВАЩЕНКО Костянтин Олександрович**, головний науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор політичних наук.
2. **ВОЛЯНЮК Ольга Ярославівна**, доцентка кафедри політичних наук Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидатка політичних наук, доцентка.
3. **ГОЛОВАТИЙ Микола Федорович**, професор Міжрегіональної академії управління персоналом, доктор політичних наук, професор.
4. **ЗАХАРЕНКО Костянтин Володимирович**, директор НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор політичних наук, професор, **відповідальний секретар Редакційної колегії**.
5. **МАММЕДОВ Фархат**, директор Центру досліджень Південного Кавказу.

6. **ЧУПРІЙ Леонід Васильович**, старший науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доктор політичних наук.
7. **ЯРОШ Ярослав Богданович**, декан факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор політичних наук, професор.

Напрямок «Психологія»

1. **БЕХ Іван Дмитрович**, директор Інституту проблем освіти Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор психологічних наук, професор.
2. **БОЛТІВЕЦЬ Сергій Іванович**, головний науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор психологічних наук, професор.
3. **БУЛУТ Сефа**, керівниця студентського консультативного центру департаменту консультативної психології Університету Ібн Халдуна Башакшехір, докторка психологічних наук, професорка.
4. **ГІРНЯК Андрій Нестерович**, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук.
5. **ЄВТУШЕНКО Ірина Володимирівна**, доцентка кафедри практичної психології УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка психологічних наук.
6. **МИТНИК Олександр Якович**, завідувач кафедри практичної психології УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор

7. **РАШКОВСЬКА Ілона Владиславівна**, заступниця директора НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка», доцентка кафедри практичної психології УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидатка психологічних наук, доцентка.
8. **САФІН Олександр Джамільович**, завідувач кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор психологічних наук.
9. **ФУРМАН Анатолій Анатолійович**, професор кафедри психології та соціальної роботи Національного університету «Одеська політехніка», доктор психологічних наук, професор.
10. **ФУРМАН Анатолій Васильович**, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук, професор.
11. **ФУРМАН Оксана Євстахіївна**, професорка кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, докторка психологічних наук, професорка.

Editorial board of the popular science magazine «Public Policy»

Head of the editorial board

DRAPUSHKO Rostyslav Hryhorovych, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Honored Worker of the Social Sphere of Ukraine

Direction «Right»

- 1. ANTONIUK Anastasia Borysivna**, head of the department of political and legal analysis of the processes of deoccupation and reintegration of temporarily occupied territories of the NDC «Institute of Social, Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, Doctor of Law, Associate Professor.
- 2. BYRKOVYCH Oleksandr Ivanovich**, associate professor of the Department of Theory and History of the State and Law of Uzhhorod National University, doctor of legal sciences, associate professor.
- 3. BYRKOVYCH Tetyana Ivanivna**, professor of the Educational and Scientific Institute of the Kyiv National University of Culture and Arts, doctor of public administration, candidate of legal sciences, professor.
- 4. VITSEN Vlastimil**, head of the law department of the University of Economics and Management in Bratislava (Slovakia), JUDr. Associate Professor, Ph.D., LL.M., Professor Emeritus, Doctor Emeritus.
- 5. HORINOV Pavlo Valeriyovych**, director of the Educational and Scientific Institute of Law and Political Science of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, honored worker of the social sphere of Ukraine, candidate of legal sciences.

6. **DNIPROV Oleksiy Serhiyovych**, Doctor of Law, Associate Professor.
7. **KUZMENKO Olena Valeriivna**, head of the department of scientific and organizational support and publishing activities of the NDC «Institute of Social, Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, Doctor of Law, Associate Professor.
8. **NESTOR Vitaliy Romanovych**, associate professor of the Department of Theory of State and Law and constitutional law of the Interregional Academy of Personnel Management, Doctor of Law.
9. **CHEKHOVSKA Iryna Vasylivna**, head of the Department of Civil Law and Process of the Educational and Scientific Institute of Law of the State Tax University, doctor of legal sciences, professor.

Direction of Political Science

1. **VASCHENKO Kostyantyn Oleksandrovysh**, chief researcher of the NDC «Institute of Socio-Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, Doctor of Political Sciences.
2. **VOLYANYUK Olga Yaroslavivna**, associate professor of the Department of Political Sciences of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, candidate of political science, associate professor.
3. **HOLOVATYI Mykola Fedorovych**, professor of the Interregional Academy of Personnel Management, doctor of political sciences, professor.
4. **ZAHARENKO Kostyantyn Volodymyrovych**, director of the NDC «Institute of Socio-Legal and Political Studies named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, Doctor of Political Science, Associate Professor, Executive Secretary of the Editorial Board.
5. **MAMMEDOV Farkhat** is the director of the South Caucasus Research Center.

6. **CHUPRIY Leonid Vasyliovych**, senior researcher of the NDC «Institute of Social, Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, Candidate of Philosophical Sciences, Doctor of Political Sciences.
7. **YAROSH Yaroslav Bogdanovych**, Dean of the Faculty of History, Political Science and National Security of Volyn National University named after Lesia Ukrainka, Doctor of Political Sciences, Professor.

Direction «Psychology»

1. **BEH Ivan Dmytrovych**, Director of the Institute of Educational Problems of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Doctor of Psychological Sciences, Professor.
2. **BOLTIVETS Serhii Ivanovych**, chief researcher of the NDC «Institute of Socio-Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko» of Mykhailo Drahomanov State University, doctor of psychological sciences, professor.
3. **BULUT Sefa**, head of the student counseling center of the Department of Counseling Psychology of Ibn Khalduna Bashakshehir University, doctor of psychological sciences, professor.
4. **HIRNYAK Andriy Nesterovych**, Head of the Department of Psychology and Social Work of the West Ukrainian National University, Doctor of Psychological Sciences.
5. **YEVTUSHENKO Iryna Volodymyrivna**, associate professor of the department of practical psychology of Mykhailo Drahomanov State University, candidate of psychological sciences.
6. **MYTNYK Oleksandr Yakovych**, Head of the Department of Practical Psychology of Mykhailo Drahomanov State University, Doctor of Pedagogical Sciences, Candidate of Psychological Sciences, Professor.

7. **RASHKOVSKA Ilona Vladyslavivna**, deputy director of the NDC «Institute of Socio-Legal and Political Research named after Oleksandr Yaremenko», associate professor of the Department of Practical Psychology of Mykhailo Dragomanov State University, candidate of psychological sciences, associate professor.
8. **SAFIN Oleksandr Dzhamilovych**, Head of the Department of Psychology of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna, Doctor of Psychological Sciences.
9. **FURMAN Anatoly Anatoliyovych**, professor of the Department of Psychology and Social Work of the National University «Odesa Polytechnic», doctor of psychological sciences, professor.
10. **FURMAN Anatoliy Vasyliovych**, Professor of the Department of Psychology and Social Work of the West Ukrainian National University, Doctor of Psychological Sciences, Professor.
11. **FURMAN Oksana Yevstakhiivna**, professor of the Department of Psychology and Social Work of the West Ukrainian National University, doctor of psychological sciences, professor.

Привітання	11
Молодіжна політика в громадах	
<i>Сергій БОЛТІВЕЦЬ, Сефа БУЛУТ.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	14
<i>Юлія ШЕВЦОВА.</i> РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ	45
Права людини	
<i>Борис БАБІН, Олександра ДЕГТЯРЬОВА.</i> СУЧАСНІ ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ МОЛОДІ ЗА УМОВ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ОКУПАЦІЇ	56
Молодіжна політика	
<i>Єгор МІНЕНКО.</i> ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ.....	70
Людина і суспільство	
<i>Євген СІРИЙ.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ: ПЕРШИЙ РІК ВІЙНИ (анотаційні матеріали НДР, 2022 р.).....	87
<i>Михайло СТЕПИКО.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ МЕНТАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	102
Молодь і культура	
<i>Валерій ЖУЛЯЄВ, Владислав ЖУЛЯЄВ.</i> ІМЕРСИВНА РЕАЛЬНОСТІЬ У ПРОСТОРІ ВУЛИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	114
Здоров'я молоді	
<i>Sarah Margarita CHÁVEZ-VALDEZ, Oscar Armando ESPARZA-DEL VILLAR.</i> MEXICO'S YOUTH AFTER THE PANDEMIC: FEARS, EXCITABILITY, AVOIDANCE OF RELATIONSHIPS	126
Вимоги до оформлення статей	144

Шановні колеги!

У вирішенні складних проблем воєнного сьогодення українці демонструють стійкість і гідність, продовжуючи водночас рух уперед. Сприяє цьому низка чинників, серед яких важливу роль відіграє і вітчизняна наука.

Виступаючи з промовою в День Незалежності України цього року, Президент Володимир Зеленський із гордістю повідомив про появу в Україні новинки від Укроборонпрому — суперсучасної ракети-безпілота із суто українською назвою «Паляниця». Ця ракета-дрон характеризується великим радіусом дії. За словами глави держави, це вже нове покоління вітчизняної зброї, до розробки якої були залучені науковці, зокрема фахівці військової та технічної галузей.

Дослідники, які поєднують наукову й освітню діяльність, сьогодні також вносять свою частку в загальні здобутки вітчизняної науки, розширюючи горизонти власних творчих пошуків. Відтак нагальною є потреба у висвітленні цих здобутків, наукових напрацювань та практичного досвіду.

Політика є багатоаспектним явищем, що потребує наукового осмислення, вирішення як методологічних, так і практичних питань і із врахуванням змін, які супроводжують розвиток сучасного суспільства. Реалії сьогодення позначаються на можливостях та спроможності суб'єктів брати участь у політичному житті та впливати на цей процес, трансформують механізми й інструменти політичного управління, модифікують взаємодію публічних «акторів», комунікацію держави та суспільства тощо. Крім того, за умов демократії публічна політика передбачає активну участь громадськості в прийнятті суспільно-важливих рішень, що спричиняє формування нових соціально-політичних практик співучасті в управлінні державою, значимості громадського моніторингу і контролю.

Окреслені та низка інших теоретичних і практичних аспектів галузі сучасної публічної політики формують потребу у фаховому обговоренні, експертних оцінках, виробленні рекомендацій та шляхів їх ефективної реалізації. Актуальним є запит на якісну науку, практичні наукові пошуки, що формує й

відповідні високі вимоги до фахових видань. Новий журнал «Публічна політика» має за мету відповідати таким вимогам, розширити горизонти творчих пошуків та надавати можливості для публікацій як науковцям НДУ «Інститут соціально-правових досліджень імені Олександра Яременка», так і дослідникам з інших освітніх та наукових установ. Бажаю, щоб журнал став осередком для обміну інноваційними ідеями, практичним досвідом у галузі публічної політики, платформою для фахових дискусій як для вітчизняної, так і зарубіжної наукової спільноти. Сподіваюсь, видання стане потужною ланкою в діалозі та взаємодії науки, суспільства і держави.

Вітаю з цією важливою подією в житті Українського державного університету імені Михайла Драгоманова та колективу Науково-дослідницького центру. А редакції журналу бажаю реалізації всіх науково-творчих планів, досягнення поставлених завдань, зокрема в підвищенні статусу наукового видання, й побільше талановитих авторів!

*З повагою, Віктор АНДРУЩЕНКО,
ректор Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України,
член-кореспондент НАН України,
доктор філософських наук, професор*

**Вельмишановні науковці, дослідники, здобувачі вищої освіти
та читацька аудиторія, яку цікавлять питання
сучасного політичного життя!**

**Вашій увазі пропонується наукове видання
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова — науковий журнал
«Публічна політика».**

Він розпочинає свою історію як друковане науково-практичне видання, на сторінках якого висвітлюватимуться наукові здобутки та результати досліджень у галузі публічної політики України. Український державний університет імені Михайла Драгоманова прагне сучасними інформаційними засобами забезпечити ефективність професійних комунікацій серед наших авторів і читачів, задовольняючи їхні інформаційні потреби в складних умовах війни, що сприятиме відродженню держави в поствоєнний період.

Редакція журналу «Публічна політика» працює над створенням на сторінках видання високопрофесійного дискусійного поля, наукового осередку для акумулювання новітніх знань у галузі публічної політики із метою обговорення й поширення результатів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, інноваційних наукових ідей та прогресивних вітчизняних і закордонних практик. Стратегічними завданнями колективу є забезпечення популяризації наукового журналу в сучасному інформаційному просторі, зокрема підвищення рейтингу та рівня цитування серед наукових періодичних видань України і світу; формування корпусу професійних рецензентів та міжнародної авторської спільноти; розширення читацької аудиторії та сприяння входженню журналу до наукометричних баз Scopus та/або Web of Science.

Сподіваємося, що наукове видання стане нашим внеском у розбудову України як рівної серед економічно, юридично і політично розвинених демократичних держав, а також буде цікавим для читачів та допоможе авторам наукових статей у реалізації їхніх інноваційних наукових проєктів.

***З повагою, Ростислав ДРАПУШКО,
проректор Українського державного університету імені Михайла Драго-
манова, голова Редакційної колегії наукового журналу
«Публічна політика», кандидат філософських наук, доцент***

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

УДК 329.78: 378(477)

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.01

Сергій БОЛТІВЕЦЬ,

головний науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка»

УДУ імені Михайла Драгоманова,

доктор психологічних наук, професор

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4432-5272>

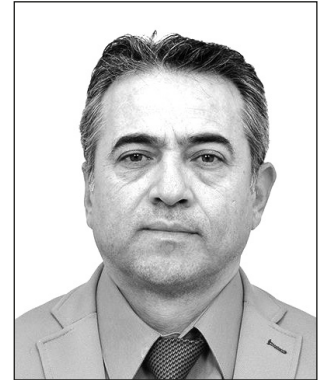
Сефа БУЛУТ,

професор кафедри консультативної психології та керівник центру консультування студентів

Стамбульського університету Ібн Халдуна (Турецька Республіка),
доктор філософії з психології

(Prof. Dr. Sefa Bulut, Department of Counseling Psychology & Head of Student Counseling Center, Ibn Haldun University, Istanbul, Türkiye)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2622-4390>

Стаття розкриває основні підходи до оцінки ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами та наводить індикатори, за допомогою яких можливо з'ясувати мотиваційну динаміку її втілення та встановити компаративні результати. Відзначено, що програми, політика та практика розвитку молоді в громаді має зосереджуватися на позитивних методах і містити практичні інструменти й моделі для розроблення загальногромадських ініціатив, які розвивають компетенції та зосереджуються на схвалюваних громадами показниках. Стверджується, що розвиток молоді не відбувається й не повинен відбуватися в ізольованих контекстах, а навпаки, має бути вбудований у численні середовища, в яких взаємодіє і живе молодь, та переміщується до ініціатив, що розвивають індивідуальний потенціал. Розкрито взаємозв'язок між місцевою громадою та конкретною територією проживання

корінних народів на належних їм масивах природних ресурсів, що втілюється в русі, який сприяє справедливості в охороні природи, а в 2010 році був офіційно заснований у Швейцарії як міжнародна асоціація «Консорціум території життя корінних народів».

Наведено вирішальну місію дітей і молоді, включаючи ще ненароджених нащадків, у підписаному автором від імені Українського народу «Маніфесті території життя», до якої цим самим долучилася й Україна: «Вирішальна роль території життя та їхніх опікунів у тому, щоб майбутні покоління успадкували світ, який є різноманітним, справедливим і зручним для життя». Представлено індикатори системи оцінки в 12 можливих сферах молодіжної політики, запропоновані Університетом Жирони (Королівство Іспанія), до яких належить «Освіта», «Працевлаштування», «Житло», «Здоров'я», «Участь та асоціація», «Культура», «Соціальна згуртованість», «Спорт», «Інформація та орієнтація молоді», «Мобільність», «Методологічні аспекти молодіжної політики» й «Ресурси молодіжної політики». Привернуто увагу до положення про те, що мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики є похідною від одного з центральних елементів у соціальних дискурсах і, серед них, у дискурсах, пов'язаних із молодіжною політикою, до якого належить повноправне громадянство молодої людини. До інструментів мотиваційної динаміки в Україні в статті віднесено дослідження проблем і потреб молоді; громадські слухання; звітування органів влади об'єднаних територіальних громад для молоді; призначення особи, відповідальної за роботу з молоддю в громадах, або, як наступний крок у налагодженні системної молодіжної роботи, — створення відділів з питань молоді в адміністраціях ОТГ; проведення днів молоді в місцевих радах; створення дієвого молодіжного дорадчо-консультаційного органу — молодіжної ради ОТГ; включення молоді в їх ради й комітети тощо.

Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами, наведені в статті, свідчать про те, що кожна з них співвідносить свої потреби з власними можливостями розвитку молодіжної політики, опікуючись основними сферами відповідальності в роботі з молоддю. Молодіжна політика громад при цьому, як правило, займає прикінцеве місце і в структурі видатків має непропорційно низькі показники. Цим самим новий механізм бюджетного вирівнювання об'єднаних територіальних громад позбавляє молодь стимулів до наповнення їх бюджетів і сприяє виїзду молодих людей за межі своїх громад у сприятливіші для власного розвитку умови в Україні, а з більш високими прагненнями — до більш розвинених країн Європи і світу, де достатньою мірою фінансуються відповідні бюджетні видатки для молоді. В статті зроблено висновок про те, що компаративні результати ефективності

реалізації молодіжної політики територіальними громадами свідчать про значну різноманітність підходів до визначення потреб молоді, які можуть не збігатися з декларованими цілями й завданнями, що пропагуються або схвалюються центральними органами законодавчої та виконавчої влади в цій сфері.

Ключові слова: оцінка ефективності, молодіжна політика, територіальні громади, мотиваційна динаміка, компаративні результати, позитивні методи, практичні інструменти, загальногромадські ініціативи, розвиток молоді, індивідуальний потенціал, території життя, повноправне громадянство, різноманітність підходів.

Вступ

Розв'язання проблеми ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами ставить питання про визначення відповідних індикаторів, за допомогою яких можливо з'ясувати мотиваційну динаміку реалізації молодіжної політики та встановити компаративні результати. Виходячи з цього, структура дослідження окресленої проблеми включає:

1. Індикатори ефективності молодіжної політики територіальних громад.
2. Мотиваційну динаміку реалізації територіальними громадами молодіжної політики.
3. Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами.

Території життя молоді різних континентів

Протягом останніх десятиліть увага дослідників до вивчення зазначеної проблеми відзначається багатовимірністю, як і сама проблема, та неослабним дослідницьким інтересом. Зокрема, за ініціативою й редакцією відомих науковців Франсіско А. Вілларруеля, Деніела Ф. Перкінса, Лінн М. Борден і Джоан Г. Кейт [1] підготовлено й видано ґрунтовну працю «Розвиток молоді в громаді: програми, політика та практика», що зосереджується на позитивних методах розвитку молоді і містить практичні інструменти й моделі для розроблення загальногромадських ініціатив, які розвивають компетенції та зосереджуються на схвалюваних громадами показниках. Вивчаючи потреби багатьох аудиторій, програми і політики, кожен розділ сприяє загальному розумінню того, як і чому відбувається розвиток молоді в громаді. Автори відзначають, що цей процес не відбувається й не повинен відбуватися в ізольованих контекстах. Навпаки, він має бути вбудований у численні середовища, в яких взаємодіють і живуть молоді люди, їхні однолітки. Й ця взаємодія має зосереджуватися на

позитивних підходах і результатах. Основна ідея зазначених дослідників полягає в тому, що «фокус позитивного розвитку молоді переміщується з підходу, орієнтованого на зменшення проблем, орієнтованого на дефіцит, до ініціатив, які розвивають індивідуальний потенціал; замість того, щоб зосереджуватися лише на ризику, відбувся зсув до посилення захисних факторів, формування компетенцій, підвищення успішної поведінки та зменшення ризиків» [1].

Одним із показових прикладів є підвищення ефективності здійснення молодіжної політики в трьох спільнотах Королівства Бельгія — фламандській, франкомовній та німецькомовній і трьох регіонах — фламандському, брусельському і Валлонії, узагальнене бельгійськими дослідниками Софі Вербрюгге, Зої Ноель, Луїзою Лебішо, Ларою Бонгарц, Флорансом Кассарт, Керолайном Леушем, Мілан Каллоенс, Барт Де Буазері і Полін Коенен [2]. Молодіжна політика, відзначають дослідники бельгійської молоді, входить до компетенції кожної громади, яка має автономію та відповідальність за власну молодіжну політику, адаптуючи її до своїх культурних і мовних особливостей. Тому специфіка молодіжної політики в цих трьох бельгійських громадах відображає їх адміністративні структури, культурне розмаїття й мовну різноманітність цієї країни. Наприклад, у фламандській громаді молодіжною організацією, керованою молоддю, є Фламандська молодіжна рада, що складається з 16 радників. Половина з них — молоді люди у віці від 16 до 30 років, а інша половина — молодіжні працівники. Радники обираються молодими людьми віком від 12 до 30 років у Фландрії та акредитованими молодіжними організаціями, утворюючи консультативну раду, яка збирається щомісяця для голосування щодо політичних рекомендацій, обговорення позицій і політичної роботи, пов'язаної з молоддю [2].

Автори відзначають, що хоча в бельгійських громадах молодіжна політика децентралізована, вони докладають зусиль для співпраці між громадами. Оскільки в Бельгії живуть люди різного культурного походження, молодіжна політика спрямовується на цю різноманітність, намагаючись розвивати інклюзивні ініціативи, які враховують різні «ідентичності» молоді.

Взаємозв'язок між місцевою громадою й конкретною територією проживання корінних народів на належних їм масивах природних ресурсів втілюється в русі, який сприяв справедливості в охороні природи, а в 2010 році був офіційно заснований у Швейцарії як міжнародна асоціація «Консорціум ІССА» згідно зі Швейцарським цивільним кодексом. Це організація громадянського суспільства, заснована на членстві, яку підтримує міжнародний напівволонтерський секретаріат у двадцяти двох країнах. «ІССА» нагадує аббревіатуру, але насправді означає «території, що охороняються місцевими громадами корінних

народів» або «території життя». В особах членів і почесних членів Консорціуму ІССА представлено Чилі, Тайвань, Болівію, Еквадор, Індію, Мексику, Іран, Сенегал, Кенію, Танзанію, Коста-Ріку, Іспанію, Марокко, Хорватію, Південну Африку, Колумбію, Камерун, Бенін, Вірменію, Нікарагуа, Еквадор, Філіпіни, Конго, Італію, Замбію, США, Австралію, Францію, Канаду, Танзанію, Португалію, Бангладеш, Великобританію, Монголію, Руанду, Мадагаскар, Росію (Форум аборигенів), але немає України. Тому нами особисто підписано «Маніфест територій життя» з представленням нашої країни й політичної позиції держави Українського народу: Україна буде підтримувати території для життя і щастя всіх корінних народів нашої планети.

Підписаний нами «Маніфест територій життя» містить фундаментальну настанову на майбутнє, що визначає вирішальну місію дітей і молоді, включаючи ще ненароджених нащадків: «Вирішальна роль територій життя та їхніх опікунів у тому, щоб майбутні покоління успадкували світ, який є різноманітним, справедливим і зручним для життя» [3].

Серед політичних заходів Консорціум ІССА організував віртуальне багаття на честь Всесвітнього дня корінних народів на тему «Молодь корінного населення як провідник змін для самовизначення», де молоді корінні представники територій життя з усього світу поділилися своїм досвідом та ідеями. Зокрема, Ех Хті Вах, корінний карен з М'янми та поточний координатор молодіжних дій Консорціуму ІССА Південно-Східної Азії, розповів про те, що робить консорціум, щоб забезпечити залучення молоді до більших територій життя та порядку денного збереження. За його словами, Консорціум ІССА розпочав різноманітну діяльність для розвитку потенціалу молоді корінного населення в багатьох сферах, включаючи документування та практичні дослідження. Ці програми мають важливе значення для ініціювання розширення можливостей, знань і навичок серед корінної молоді: «Залучення [молоді корінних народів] до прийняття рішень сприяє передачі досвіду між поколіннями та дає молоді можливість робити внесок і брати участь [зі] своїми перспективами та інноваційними ідеями. Це забезпечує цілісне й стале управління біорізноманіттям. Майбутнє в наших руках. Наше майбутнє залежатиме від того, що ми робимо зараз. Зараз ми охороняємо планету — майже 80% залишків глобального біорізноманіття, бо ми застосовуємо та поважаємо традиційні знання, мудрість і культуру. Ми потребуємо один одного для солідарності та співпраці, й віримо, що зможемо створити світліше та стійкіше майбутнє для всіх». У свою чергу Мішлен Саллата, лідерка корінного населення з Південного Сулавесі й голова Barisan Pemuda Adat Nusantara (BPAN), розповіла про боротьбу їхньої громади за забезпечення передачі знань між поколіннями від старших до молодих. Вона

також звернулася до старійшин і молоді з числа корінного населення: «Для наших носіїв мудрості, давайте продовжувати обговорення між поколіннями та передачу знань. Ми, корінна молодь, можемо продовжувати нести факел мудрості та сили наступному поколінню, щоб врятувати світ» [4].

Ставлення молоді до реалізації свого життєвого призначення в громадах передає Естер Ва, секретар Альянсу корінних народів Бірми (АВІРА) і член Ради Консорціуму ІССА, — тематичний представник з питань молоді та відносин між поколіннями: «Як молодь корінного населення Карен у сучасній М'янмі (Бірмі), ми часто зростаємо в громадах, які стикаються з різними проблемами, включаючи системну асиміляцію в некорінні суспільства, військові конфлікти та переміщення. З моменту свого народження ми були пригноблені багатьма способами, але незважаючи на величезні труднощі, багато молодих Карен зберігають міцний зв'язок зі своєю культурою, традиціями та ідентичністю. Якщо ми озирнемося на останні два десятиліття, молодь каренського корінного населення забезпечує передачу своєї культурної спадщини майбутнім поколінням. Корінні каренські громади мають глибокий духовний зв'язок із нашою землею та навколишнім середовищем. Оскільки багато молодих людей Карен усвідомлюють загрози, пов'язані з вирубкою лісів, видобутком корисних копалин та іншими формами видобутку ресурсів, ми виступаємо за практику сталого розвитку та захист навколишнього середовища на територіях наших предків. Ця стійкість і прихильність до нашого коріння спонукає нас взяти на себе провідну роль у збереженні та просуванні нашої культурної спадщини та територій предків. Ми активно формуємо майбутнє наших громад через різноманітні ініціативи й рухи та виступаємо за значні зміни» [5]. Як видно з наведеної тенденції, основою ефективності місцевої молодіжної політики є збереження молоддю культурної самобутності власних предковичних територіальних громад як територій життя, яким є що представити й розвивати в майбутньому.

Індикатори ефективності молодіжної політики територіальних громад

Вивчення систем індикаторів ефективності політики територіальних громад привернуло увагу іспанських дослідників Анни Планас, Пера Солера і Монсерат Віли [6]. «Якщо ми звернемо увагу на системи індикаторів, то найпоширенішою метою традиційно є аналіз життєвих ситуацій молоді, а не державна молодіжна політика. Лісабонська декларація про молодіжну політику та програми (Лісабон, серпень 1998 р.), прийнята на Всесвітній конференції міністрів, відповідальних за молодь, встановила періоди для досягнення цілей

національної молодіжної політики та розробки показників для забезпечення спільних національних основ для їх оцінки», — зазначають вони.

Згадані автори вказують, що більшість з інструментів оцінки існують на національному чи державному рівнях і про наявний дефіцит місцевих чи муніципальних інструментів. Виходячи з цього, А. Планас, П. Солер і М. Віла [6] завершують свою статтю конкретною пропозицією щодо інструменту оцінки: SIAPJove (Sistema d'Indicadors d'Avaluació per a les Polítiques Municipals de Joventut або Система показників оцінки молодіжної політики місцевого самоврядування) (веб-сторінка: <http://siapjove.udg.edu/>). Він надає як кількісні, так і якісні показники для місцевих керівників молодіжної політики, щоб відносно легко отримати звіти про оцінку в 12 можливих сферах для оцінки в рамках молодіжної політики [6]. Згадану систему SIAPJove пропонує Університет Жирони (Королівство Іспанія) як показники, що мають на меті сприяти аналізу та самооцінці муніципальної молодіжної політики й практичного інструменту для виявлення недоліків і визначення напрямків дій для людей із політичними позиціями та муніципальних техніків у сфері молоді.

Загалом же система індикаторів оцінки муніципальної молодіжної політики Університету Жирони містить дванадцять складових: «Освіта», «Працевлаштування», «Житло», «Здоров'я», «Участь та асоціація», «Культура», «Соціальна згуртованість», «Спорт», «Інформація та орієнтація молоді», «Мобільність», «Методологічні аспекти молодіжної політики» і «Ресурси молодіжної політики». З метою цілісного розгляду системи індикаторів оцінки муніципальної молодіжної політики ми вміщуємо всі дванадцять його розділів у перекладі українською з текстів іспанською та англійською мовами. При цьому поняття муніципалітет ми зберігаємо в перекладі українською мовою як таке, що позначає окрему адміністративно-територіальну одиницю, яка має самоврядний статус і здійснює повноваження на певній території відповідно до законодавства. Походження цього терміну більшість дослідників пов'язує з назвою давньоримського суспільного договору — муніципій (лат. *municipium*, від *munia* — «обов'язки» і *саріо* — «приймаю»), що позначав спільноти, які брали на себе обов'язок поповнювати Рим воїнами з-поміж своїх мешканців в обмін на їхнє римське громадянство і включення своєї місцевості до складу Римської держави зі збереженням власних органів місцевого управління. Виходячи з такого тлумачення, термін позначає первинний рівень адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування, до якого належать територіальні громади в Україні; гміни в Польщі; общини в Болгарії, Сербії, Хорватії; комуни у Франції, Італії, Бельгії, Молдові, Чилі; муніципалітети в

США, Канаді, Бразилії, Аргентині; громади в Німеччині, Австрії (нім. Gemeinde) та в Нідерландах (нід. gemeente) тощо. Власне розроблена Університетом Жирони система індикаторів оцінки муніципальної молодіжної політики має універсальний характер, охоплюючи всі названі види первинного територіального управління і самоврядування.

Так, індикатори розділу «Освіта» поєднують такі складники:

1.1.1 Заходи і програми, розроблені місцевою радою для підтримки регульованої освіти та навчання молоді муніципалітету.

1.1.2 Молоді люди муніципалітету, які брали участь у регульованих програмах або заходах підтримки освіти чи навчання, або які отримували муніципальні гранти.

1.2.1 Освітні та навчальні заходи, спрямовані на молодь, організовані місцевою радою та іншими соціально-освітніми установами чи органами.

1.3.1 Послуги та програми місцевих рад, спрямовані на академічне спрямування й консультування молоді.

1.3.2 Рівень персональної уваги, приділеної молоді в академічній інформації.

Індикатори розділу «Житло» включають:

2.1.1 Спеціалізовані муніципальні акції з професійного інформування та орієнтації молоді.

2.1.2 Рівень уваги, приділеної молоді у професійній інформації, порівняно з усією молоддю муніципалітету.

2.2.1 Відсоток молодих людей, які користуються програмами освіти та підготовки для інтеграції на ринок праці, порівняно із загальною кількістю безробітних молодих людей у муніципалітеті.

2.3.1 Дії місцевої ради сприяють інтеграції молоді на ринок праці.

2.3.2 Конкретні стратегії, спрямовані на сприяння найму молоді муніципалітетом.

2.4.1 Дії місцевих рад щодо створення та сприяння стартапам і самозайнятості.

Указаний розділ охоплює такі питання місцевої молодіжної політики:

3.1.1 Муніципальні дії й послуги з інформування та спрямування молоді щодо доступу до житла.

3.1.2 Річна кількість відповідей, наданих молодим людям щодо житла.

3.2.1 Кількість договорів оренди, укладених молодими людьми через муніципальні житлово-комунальні служби, порівняно з усією молоддю міста.

3.2.2 Відсоток житла, що надається місцевою радою або субсидується, зарезервовано для молоді.

3.3.1 Альтернативи нормальному житлу, які просуває місцева рада для молоді муніципалітету.

Індикаторами розділу «Здоров'я» є:

4.1.1 Муніципальні акції прямої уваги щодо здоров'я молоді.

4.1.2 Кількість молодих людей, які запитують інформацію про здоров'я, порівняно зі всією молоддю міста.

4.1.3 Дії щодо допомоги та спрямування батьків у профілактиці шкідливої поведінки.

4.2.1 Започатковані або організовані місцевою радою заходи з пропаганди здорового способу життя та поведінки серед молоді.

4.2.2 Координація агентів, які працюють над зміцненням здоров'я в муніципалітеті.

4.2.3 Кількість молодих людей, які беруть участь в освітніх та тренінгових заходах, спрямованих на зміцнення здоров'я, порівняно із загальною кількістю молоді в муніципалітеті.

До індикаторів розділу «Участь і асоціація» належать:

5.1.1 Акції підтримки молодіжних об'єднань місцевою владою.

5.1.2 Увага та підтримка дій молодіжних груп без легального статусу.

5.1.3 Координація між молодіжними об'єднаннями або секціями та працівниками молодіжного відділу.

5.2.1 Середній відсоток ініціатив індивідуальної участі з інституційною участю.

5.2.2 Заходи, які просуваються або організуються місцевою радою для стимулювання громадянської участі серед молоді муніципалітету.

Розділ «Культура» розкриває:

6.1.1 Річний рівень культурних пропозицій для молоді, запрограмований місцевою радою або за її підтримки, порівняно з кількістю молоді муніципалітету.

6.1.2 Стратегії місцевого самоврядування щодо просування та підтримки культурних заходів, організованих третіми сторонами.

6.1.3 Відсоток культурних пропозицій для молоді порівняно із загальними культурними пропозиціями муніципалітету або за його підтримки.

6.1.4 Відсоток муніципальних культурних пропозицій, організованих молодими людьми, порівняно із загальною кількістю культурних пропозицій.

6.2.1 Стратегії місцевого самоврядування щодо сприяння та підтримки молодіжної творчості.

6.2.2 Відсоток молодих людей, які скористалися діями місцевих рад щодо заохочення та підтримки молодіжної творчості.

6.3.1 Стратегії місцевих рад, щоб надати молодим людям доступ до культурних заходів.

Розділ «Соціальна згуртованість» містить такі показники:

7.1.1 Дії та програми, розроблені місцевою владою або за її підтримки, спрямовані на молодь з метою сприяння співіснування.

7.2.1 Дії чи програми місцевої ради або за її підтримки, спрямовані на залучення найбільш уразливих груп молоді.

7.4.1 Дії чи програми місцевої ради або за її підтримки, спрямовані на молодь для зменшення гендерної нерівності.

7.5.1 Дії місцевої ради щодо формування позитивного соціального іміджу молоді.

Розділ «Спорт» включає такі індикатори:

8.1.1 Щорічна спортивна пропозиція, безпосередньо запрограмована місцевою радою.

8.1.2 Акції підтримки та просування місцевою радою спортивних заходів, організованих третіми особами.

8.1.3 Відсоток молодих людей, які протягом року беруть участь у запланованих спортивних заходах, організованих місцевою радою або за її підтримки.

8.2.1 Пропозиція спортивних заходів для різних верств молоді.

8.2.2 Стратегії місцевих рад щодо полегшення доступу молоді до спортивних заходів.

Індикатори розділу «Інформація та орієнтація молоді»:

9.1.1 Показник уваги до інформації для молоді.

9.1.2 Акції, спрямовані на те, щоб інформація дійшла до молоді.

Індикатори розділу «Мобільність»:

10.1.1 Муніципальні заходи щодо адаптації міського та міжміського громадського транспорту до потреб мобільності молоді муніципалітету.

10.1.2 Заходи, спрямовані на сприяння використанню альтернативних транспортних засобів молоддю муніципалітету.

Розділ «Методологічні аспекти молодіжної політики» охоплює такі компоненти:

11.1.1 Методологія, яка використовується місцевою радою для активізації скоординованої міжвідомчої роботи в сфері молодіжної політики.

11.1.2 Наявність міжвідомчих планів, які сприяють міжвідомчій роботі з молодіжної політики.

11.1.3 Перегляд та коригування міжвідомчих планів, програм і заходів.

11.1.4 Ступінь участі муніципальних рад у молодіжних планах або проєктах.

11.1.5 Міжінституційні стратегії роботи щодо молодіжної політики на муніципальному рівні між різними органами місцевого самоврядування.

11.1.6 Стратегії міжінституційної роботи між організаціями та місцевою владою щодо молодіжної політики.

11.1.7 Координація професіоналів та агентів, залучених до розвитку молодіжної політики.

11.1.8 Керівництво міжвідомчими планами.

11.2.1 Наявність документів щодо планування тих заходів, спрямованих на молодь, які безпосередньо організовує місцева рада.

11.2.2 Безпосередньо організовані місцевою радою механізми та системи оцінки дій, спрямованих на молодь.

11.2.3 Наявність локальних досліджень та діагностики, які виявляють потреби та запити молоді.

11.3.1 Наявність розробленого методу участі молоді в молодіжній політиці.

11.3.2 Відсоток проєктів, спрямованих на молодь, які включають певний процес участі молоді.

«Ресурси молодіжної політики» — це завершальний розділ Системи показників оцінки молодіжної політики місцевого самоврядування Університету Жирони:

12.1.1 Відсоток території, призначеної для місцевих молодіжних закладів, відносно загальної кількості молоді на території місцевого самоврядування.

12.1.2 Кількість годин на тиждень, коли відкриті муніципальні молодіжні центри, порівняно із загальною кількістю молоді.

12.1.3 Забезпечення технічними ресурсами молодіжних закладів для розвитку діяльності.

12.1.4 Відповідність потреб молоді муніципальним молодіжним закладам.

12.2.1 Тижнева кількість годин особового складу, призначеного для розгортання муніципальної молодіжної політики.

12.2.2 Відсоток стажу або кількість років стажу муніципального персоналу, який займається молодіжною політикою.

12.2.3 Типологія муніципального персоналу, що займається муніципальною молодіжною політикою.

12.2.4 Кількість фахівців вищої професійної категорії порівняно із загальною кількістю муніципальних працівників, які займаються молодіжною політикою.

12.2.5 Кількість муніципальних спеціалістів, які займаються молодіжною політикою, і мають високу стабільність роботи порівняно із загальною чисельністю апарату місцевої ради.

12.2.6 Стратегії місцевих рад для сприяння безперервному навчанню муніципальних спеціалістів, які займаються питаннями, пов'язаними з молоддю.

12.2.7 Відсоток витрат на зовнішні людські ресурси, присвячені молодіжній політиці.

12.2.8 Відсоток муніципального персоналу, що займається молодіжною політикою, яка фінансується різними відділами місцевої ради.

12.3.1 Відсоток поточних видатків, спрямованих на молодіжну політику.

12.3.2 Поточні витрати, спрямовані на молодіжну політику, порівняно з потребами молоді муніципалітету.

12.3.3 Відсоток, представлений витратами на персонал, який займається молодіжною політикою, порівняно із загальними поточними витратами, присвяченими молодіжній політиці.

12.3.4 Відсоток муніципальних витрат, спрямованих на молодіжну політику, охоплений кожним джерелом фінансування.

12.3.5 Відсоток поточних муніципальних витрат, спрямованих на молодіжного радника [7].

Виходячи з методичної і практичної спрямованості нашого представлення індикаторів ефективності молодіжної політики територіальних громад, ми навели повний зміст Системи показників оцінки молодіжної політики місцевого самоврядування Університету Жирони з метою залучення ширшого кола дослідників для її використання, перевірки й валідації. Саме до цього закликають її автори — члени Дослідницької групи з питань освітньої та соціокультурної політики та програм (GRES) Інституту досліджень освіти (IRE) UdG Пере Солер, Жорді Естівілл, Юдіт Фуллана, Лаура Масо, Мірта Монсені,

Глорія Муньос, Анна Планас, Нарсіс Турон та Монсеррат Віла [7], які перевіряли запропоновану систему в каталонському та іспанському контекстах. Автори відзначають, що кінцевою метою є оцінка муніципальної молодіжної політики, а не оцінка місцевих ефектів національної молодіжної політики. Інструмент є значущим, якщо він використовується добровільно та коли веде до покращення державної молодіжної політики, а не до оцінки агентів з-за меж муніципалітету та його використання як способу звітування про використання державних ресурсів. За задумом авторів, система має служити розвитку здатності оцінювати спроможність і культуру оцінювання як інструменту для вдосконалення програм, доступного для різних груп, покращити управління ним тощо. Це не виключає інших процесів оцінювання, а навпаки — цю систему оцінювання слід впроваджувати поряд з іншими процесами оцінювання, розробленими з використанням інших методологій.

Легко потрапити в пастку, відзначають автори, порівнюючи результати різних муніципалітетів. Цей інструмент не було розроблено з цією метою; відправна точка в кожному випадку є різною, а отже, вимагає конкретних, диференційованих зусиль, стратегій і політики. Невеликий прогрес в одному муніципалітеті може означати дуже успішну молодіжну політику, в той час як подібні результати в іншому муніципалітеті можуть свідчити про розворот політики, яка проходила. Індикатори оцінки були розроблені, щоб уникнути дискримінації між більшими та меншими муніципалітетами. Однак можуть бути сценарії, вигідні для того чи іншого муніципалітету. Ми вважаємо, відзначає колектив співавторів, що теоретично таких випадків небагато, і що в будь-якому випадку остаточне тлумачення та оцінку робить сам муніципалітет [7].

Мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики

Мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики є похідною від одного з центральних елементів у соціальних дискурсах і серед них у дискурсах, пов'язаних із молодіжною політикою, до якого належить повноправне громадянство молодої людини. Вже згадані автори системи показників оцінки молодіжної політики місцевого самоврядування П. Солер, Ж. Естівілл, Ю. Фуллана, Л. Масо, М. Монсені, Г. Муньос, А. Планас, Н. Турон та М. Віла [7] мету молодіжної політики вбачають у гарантуванні можливості та якості всіх процесів, які дозволяють говорити про реалізацію повного громадянства. Ось чому мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики має сприяти емансипації молоді,

що розуміється як доступ до гідного житла та роботи, молода людина також має отримати якісну освіту, мати доступ до культури та не бути предметом будь-якого типу соціального виключення.

Оцінка мотиваційної динаміки молодіжної політики повинна включати елементи для розгляду ефективності дій, вжитих із точки зору доброчесності, щоб сприяти можливостям емансипації молоді та разом із цим здійснення ними повносправного громадянства. Мотиваційна динаміка виникає з переконання, що муніципальна молодіжна політика повинна займати центральне місце в соціальній політиці і водночас вона також може стати засобом соціальної трансформації, сприяючи здійсненню життєвих проєктів молодих людей, сприяти соціальній мобільності, боротися з нерівністю та посилювати роль молоді як рушія змін. Ця центральна роль, на думку згаданих співавторів, нині виправдовує потребу в політиці та спеціальних молодіжних підрозділах, оскільки в багатьох випадках молоді люди потребують особливої уваги через дуже різні та мінливі фактори, пов'язані зі своїм молодим станом.

Систематична оцінка достоїнств і цінності молодіжної політики через плани, програми та проєкти, її легітимність, відповідність потребам молоді є основою і джерелом мотиваційної динаміки в реалізації територіальними громадами молодіжної політики. Як відзначають згадані П. Солер, Ж. Естівілл, Ю. Фуллана, Л. Масо, М. Монсені, Г. Муньос, А. Планас, Н. Турон та М. Віла, оцінювання є інструментом, який також можна використовувати на індивідуальній основі, щоб зосередитися на конкретних інтересах і конкретних сферах, однак його періодичне застосування надає довідкові дані щодо еволюції системи. Рекомендується, щоб, де це можливо, керівник місцевого самоврядування, відповідальний за молодь, брав участь у цьому процесі оцінювання, і щоб процес інтерпретації та обдумування наприкінці кожного рівня оцінювання був максимально відкритим із залученням як муніципальних органів, так і молодіжних організацій та груп.

Оцінювання є корисним інструментом для початку дискусії з молодими людьми та іншими експертами щодо молоді та/або молодіжної політики з метою тлумачення зазначеної політики, створення спільного бачення і подальших висновків, що формують мотиваційну динаміку в реалізації, інструмент має бути ще й дидактичним засобом, який спрямовує систематизацію та складання звітів і матеріалів для оцінки й планування муніципальної молодіжної політики, хоча для багатьох індикаторів можуть бути відсутні довідкові дані, які полегшують правильну інтерпретацію результатів. Незважаючи на це, зазначені автори вважають, що лише систематичне застосування індикаторів

може допомогти змінювати ситуацію та надавати критерії й довідкові дані для розробки молодіжної політики [7].

Емпірично вивчаючи політику Фінляндії щодо дітей та молоді, Кірсі Пауліна Каліомі, Юні Хеклі і Пія Беклунд [8] розглянули зобов'язання щодо участі, які муніципалітети прагнуть виконати, а також просторову прив'язаність, яку діти та молоді люди встановлюють у своєму життєвому світі. З цією метою зазначені автори представили концепцію громадянства, яке живе як інтерфейс, де можуть зустрітися територіально прив'язане державне управління і безліч просторових прихильностей, характерних для транснаціонального життя, й запропонували переобґрунтування життєвого громадянства як у топологічних, так і в топографічних термінах як покращення теоретичного розуміння повсякденної політичної діяльності та як крок до більш вправної політики участі.

Агроекологічний досвід мотиваційної динаміки в сільських поселеннях муніципалітету Ріо-Боніто-ду-Ігуасу, штат Парана, Бразилія, де мешкає значна кількість українських емігрантів, представлено в дослідженні Лізан Карвальо, Анеліз Грасіель Рембо та Джанет Стоффель [9]. Аналізуючи досягнення й виклики ініціатив, вказані автори висвітлили потребу в більш широких, системних і багатомасштабних діях на користь побудови агропродовольчої системи, яка сприяє продовольчому й харчовому суверенітету та безпеці місцевих громад і, таким чином, — розвитку територій. Існують виклики та вимоги щодо навчання з агроекології, технічної допомоги, підтримки в організації фермерських груп, фінансування, будівництва та консолідації маркетингових каналів для гарантій доходу сімей. Разом із цим виявлена значна мобілізація місцевих діячів, які вплинули на реалізацію агроекологічних ініціатив, але водночас існують чинники, що обмежують втілення досвіду як механізму територіального розвитку.

В Україні питання активізації молоді та її залучення до діяльності з розвитку громад присвячені матеріали, узагальнені Ю. Ткачук, Т. Репицьким і А. Товстухою [10], з досвіду громад-партнерів програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) в сфері реалізації молодіжної політики — п'ятирічною програмою міжнародної організації Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) за фінансування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Спрямованістю програми є зміцнення місцевого самоврядування, створення кращих умов для розвитку об'єднаних територіальних громад, підвищення рівня залученості громадян до прийняття рішень, забезпечення підзвітності та прозорості громадського управління в 7-ми таких цільових областях: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській та Тернопільській.

Мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики представлена інструментально та у формі прикладів її втілення. До інструментів мотиваційної динаміки належить дослідження проблем і потреб молоді; громадські слухання; звітування органів влади об'єднаних територіальних громад для молоді; призначення особи, відповідальної за роботу з молоддю в ОТГ, або, як наступний крок у налагодженні системної молодіжної роботи, — створення відділу з питань молоді в адміністрації ОТГ; проведення днів молоді у місцевих радах; створення дієвого молодіжного дорадчо-консультаційного органу — молодіжної ради ОТГ; включення молоді в ради і комітети; здійснення цільової комплексної програми «Молодь ОТГ»; неформальні зустрічі активної молоді з головою ОТГ — «Кава з головою»; створення та розвиток молодіжних організацій; спілкування і презентації людей, цікавих молоді, з досвідом діяльності у сферах локального самоврядування, підприємництва, соціальних проєктів тощо; дводенний форум для молодих представників об'єднаних територіальних громад, що поєднує інтенсивне навчання за методиками неформальної освіти з активним спілкуванням та обміном ідеями; навчання в дії шляхом проведення тренінгів та практичних занять для молоді; формування місцевих бюджетів — залучення молоді до активної діяльності через безпосередню участь у реалізації різноманітних проєктів, спрямованих на розвиток місцевої громади в сфері культури, дозвілля, спорту, освіти тощо; ярмарки можливостей — поширення інформації про існуючі ініціативи, проєкти та програми, до яких може долучитися молодь; інтерактивний тренінг, сфокусований на формуванні лідерського потенціалу молоді, підвищенні рівня участі молодих людей у діяльності локальних громад, розвитку знань у сфері проєктного менеджменту; середньотермінові обміни учнями шкіл різних громад задля навчання, вивчення нового середовища, активного спілкування між представниками різних громад, багатостороннього розвитку школярів; створення молодіжних просторів та центрів; залучення молоді до активного розвитку локальних громад, створення та модернізації інфраструктури — розвиток спортивних і культурних об'єктів, імплементація нових форматів взаємодії з громадою; залучення до участі в розвитку молодіжної спроможності українських та зарубіжних ресурсів, таких, як волонтери Корпусу миру США (Peace Corps), волонтери European Solidarity Corps, а також інших провідників послуг розвитку спроможності для забезпечення комплексного підходу в діяльності локальної громади; залучення молодих людей, котрі беруть активну участь у розвитку локальної громади, до повноцінної роботи над творенням змін в ОТГ, використовуючи професійні навички та особисті якості окремих молодих активістів, їхнє працевлаштування в органи влади ОТГ; створення системної

програми стажування молоді в органах влади ОТГ для формування практичних навичок, теоретичних знань та безпосереднього залучення молодих людей до управління; підвищення компетенції молодіжних лідерів та фахівців цієї галузі в умовах децентралізації задля підвищення ефективності планування й реалізації молодіжної роботи на місцевому рівні; створення можливостей для реалізації проєктів молодіжного підприємництва; запровадження системи фінансового сприяння для навчання та розвитку талановитої молоді за рахунок бюджету ОТГ; створення механізму для фінансового забезпечення проєктів розвитку громади, зокрема молодіжних проєктів, шляхом залучення мешканців громади та місцевої влади до розробки програм розвитку локальної громади і їх фінансового забезпечення [10, с. 22–50].

Необхідно відзначити, що мотиваційна динаміка реалізації молодіжної політики представлена прикладами Присиваської та Кочубеївської ОТГ Херсонської області, Бобринецької, Маловисківської, Олександрівської й Новоукраїнської громад Кіровоградської області, Теревовлянської, Великогаївської, Скалаподільської та Байковецької ОТГ Тернопільської області, Біляївської ОТГ Одеської області, Старосалтівської ОТГ Харківської області, Мостівської, Прибужанівської, Галицинівської, Баштанської і Доманівської ОТГ Миколаївської області, Широківської, Царичанської й Покровської селищної ОТГ Дніпропетровської області, Старобогородчанської, Печеніжинської, Верхнянської, Старобогородчанської та Білоберізької ОТГ Івано-Франківської області, Корнинської та Баранівської ОТГ Житомирської області.

Як відзначають Є. Бородін і А. Острикова [11], «оскільки в обласних центрах та містах обласного значення вже був досвід існування відповідальних за молодіжну політику виконавчих органів, вони займалися реорганізацією». Прикладами мотиваційної динаміки в реалізації територіальними громадами молодіжної політики автори називають Дніпровську міську раду, яка із загального гуманітарного підрозділу виокремила окремий департамент молодіжної політики та національно-патріотичного виховання, міську раду Львава, де існує управління молодіжної політики.

«Найбільш поширеною комбінацією, на думку зазначених дослідників, є об'єднання молодіжного та спортивного напрямів (управління молоді та спорту Хмельницької, Херсонської, Кременчуцької, Білоцерківської міських рад, відділи молоді та спорту Роменської й Кам'янської міських рад та інші). Але для створених у процесі об'єднання нових територіальних громад доводилося вирішувати питання як щодо започаткування молодіжних підрозділів, так і про визначення реальних можливостей стосовно ресурсів для утримання виконавчих органів в цілому. На практиці більшість місцевих рад створювали

багатофункціональні (багатофункціональні) структурні підрозділи не тільки гуманітарного, а ще й соціальногуманітарного спрямування» [11, с. 8].

Мотиваційна динаміка молодіжної політики щодо участі молодих людей представлена в «Дослідження потреб і стану діяльності місцевих, обласних і національних органів влади у сфері молодіжної політики, а також місцевих й обласних молодіжних консультативно-дорадчих органів, зокрема з урахуванням потреб та реалій молодих людей у воєнний і повоєнний період» [12]. Результатами онлайн-опитування встановлено, що «національні, регіональні й місцеві представники/представниці органів влади, а також відповідальні особи молодіжних консультативно-дорадчих органів мають доволі схоже сприйняття: про найнижчі або безглузді рівні участі молодих людей (без реального впливу) ніколи або майже ніколи не йдеться. Щодо вищого рівня участі молодих людей і спільного ухвалення рішень, то органи влади більш оптимістичні, а молодіжні консультативно-дорадчі органи більш критичні в їхніх оцінках, проте це не було підкріплено результатами інтерв'ю й фокусгрупових дискусій, навпаки респонденти й респондентки часто наводили приклади з їхньої діяльності, які демонструють нижчі рівні участі молодих людей» [12, с. 8]. Автори визнають, що результати дослідження ґрунтуються виключно на відповідях представників/представниць органів влади, відповідальних за молодіжну політику, і молодіжних консультативно-дорадчих органів на місцевому, регіональному та національному рівнях, які брали участь в опитуванні, фокус-групах і глибинних інтерв'ю, і на їхньому сприйнятті обставин, в яких вони працюють, але ці результати не розкривають реальну ситуацію [12, с. 3]. Таким чином, наведені результати розкривають частину реальності такою, якою її бачать відповідальні за здійснення молодіжної політики особи.

Огляд стану розвитку молодіжної політики в 6 громадах-партнерах у межах реалізації компоненту «Підтримка молодіжної роботи та розширення можливостей молоді» проєкту «Голос громади в місцевому самоврядуванні» Програми USAID DOBRE здійснено громадською організацією «Агенція локальних ініціатив» [13]. Стан молодіжної політики територіальних громад було оцінено за такими критеріями: молодь у соціально-демографічній структурі територіальної громади; розвиток молодіжної політики; робота молодіжного працівника; діяльність молодіжної ради; наявність та діяльність молодіжних центрів і просторів; наявність та діяльність молодіжних громадських організацій; молодіжні проєкти, які були впроваджені в територіальній громаді за останні п'ять років; ключові проблеми в молодіжній сфері, які потребують першочергового вирішення. Докладний огляд стану молодіжної політики в Харківській області здійснено на прикладі Балаклійської, Малинівської, Мереф'янської,

Роганської, Старосалтівської та Чугуївської територіальних громад. Як видно з представлених результатів, основним засобом мотиваційної динаміки реалізації зазначеними територіальними громадами молодіжної політики є інформаційно-навчальні заходи, тренінги, навчально-ознайомчі візити щодо створення і державної реєстрації нових громадських та благодійних організацій, обговорення, обміну досвідом, знайомств, роботи в командах, планування, поглиблення знань у питаннях грантових програм, соціального згуртування, проведення опитувань серед жителів громад, переймання досвіду колег тощо.

Розвиток молодіжної політики в сільських громадах Рівненської області представлено в дослідженні А. М. Костюкевич, Р. М. Костюкевич і С. Ю. Антонюк [14], в якому проаналізовано наявність стратегічних документів на офіційних сайтах сільських ОТГ області. Зокрема, виявлено, що тільки 18% ОТГ мають програми розвитку молоді. На основі опитування встановлено, що в багатьох громадах відсутні заходи для розвитку молодих людей та не враховується думка молоді в соціально-економічному розвитку громади [14, с. 112].

Таким чином, мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики спрямовується на емансипацію молоді, що розуміється як доступ до гідного житла та роботи, отримання якісної освіти, розширення доступу до культури та усунення будь-яких перешкод для розвитку молоддю своїх можливостей без будь-якого типу соціальних обмежень. В Україні мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики представлена інструментально та у формі прикладів її втілення. До інструментів мотиваційної динаміки належить дослідження проблем і потреб молоді; громадські слухання; звітування органів влади ОТГ про вирішення молодіжних проблем; призначення особи, відповідальної за роботу з молоддю в ОТГ тощо. Основним засобом мотиваційної динаміки, зумовленої участю молодіжних громадських організацій в реалізації територіальними громадами молодіжної політики, є інформаційно-навчальні заходи, тренінги, навчально-ознайомчі візити щодо створення і державної реєстрації нових громадських та благодійних організацій, обговорення, обмін досвідом роботи в командах, планування, поглиблення знань у питаннях грантових програм, соціального згуртування, проведення опитувань серед жителів громад, переймання досвіду колег тощо.

Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами

Порівняльні характеристики результатів реалізації молодіжної політики територіальними громадами відображені в 64-х прикладах її здійснення, що

розкривають вплив громад на життя молоді в збірнику «Молодь і громада: зміни заради майбутнього» [15]. Приклади призначені для органів місцевого самоврядування та заохочення молодих людей до активної участі в житті своїх громад. Так, наприклад, Устилузька молодіжна організація (УМО) Волинської області створила культурний осередок для ініціативних жителів об'єднаної територіальної громади й бере участь у проєктах міської ради, проводить заходи з молоддю, серед яких дитячі розваги, кіносеанси під відкритим небом, облаштування місць відпочинку, творчі майстерні тощо. Ставши одним із переможців конкурсу «Програма підтримки ініціатив жителів Устилузької об'єднаної міської територіальної громади», УМО реалізує власний проєкт — «Голос громади» [15, с. 29].

Осередком нетрадиційного спілкування влади з молоддю в м. Кагарлику Київської області є молодіжний клуб за інтересами «Сучасник», в рамках якого проходять засідання за участі представників органів місцевого самоврядування, де обговорюються теми на кшталт «Активізація участі молоді у суспільно-політичному житті», «Молодіжна політика в Україні в умовах децентралізації» — для ознайомлення представників учнівської молоді із засадами молодіжної політики [15, с. 32].

На базі Будинку дитячої і юнацької творчості в Борисполі (Київщина) працює гурток «Основи державотворення», який сприяє обізнаності молоді в політичній та правовій сферах життя. В роботі гуртка моделюються нестандартні підходи до висвітлення маловідомих аспектів етнічного, етнополітичного, культурного розвитку українського суспільства, досвіду державотворення, ролі визначних політичних діячів у житті українського народу, проводиться навчання школярів основам політології, вивчення суспільних, правових, політичних питань державотворення [15, с. 35]. Як видно з наведених нами трьох прикладів, здійснення молодіжної політики територіальними громадами відзначається самобутністю, неповторністю і цим самим несе в собі компаративний потенціал зіставлення ініціатив, задумів і творчої різноманітності їх втілення різними громадами України.

За участі молоді територіальні громади ухвалюють програми молодіжної політики, які ґрунтуються на спільних уявленнях про перспективи саморозвитку місцевих спільнот і можливостей їх взаємодії. Зокрема, «Програма підтримки молодіжної політики на території Софіївської селищної територіальної громади на 2021–2025 роки» (Дніпропетровська область) [16] в своїй основі містить компаративний аналіз очікувань молоді та зіставлення його з даними загальнонаціонального опитування і водночас розкриває власну динаміку: «Проаналізувавши відповіді на

запитання «чого саме, на Ваш погляд, не вистачає молодіжній політиці в Софіївській ОТГ?», виокремили:

- взаємозв'язок з актуальними викликами життя самої громади (74,7%);
- послідовності в реалізації запланованої політики (81,6%);
- активної молоді різних вікових груп для гуртування (82,9%);
- сучасних локацій для проведення молодіжних заходів (89,2%);
- грошей для проведення видовищних заходів для молоді (86,7%);
- талановитих організаторів молодіжної політики (88,0%);
- сучасних форм роботи з молоддю (83,2%);

Окрім того, 76,6 % опитаних вважають, що заходи для молоді проходять нерівномірно по населених пунктах громади, тому доцільно при їх плануванні враховувати цей факт. А найважливішим під час відвідування заходів молодь вбачає можливість навчитися чогось нового (49,1%), змістовно провести час (47,5%) та кваліфіковані кадри, які задіяні для проведення відповідних заходів (41,9%) [16, с. 6]. Стратегічне визначення майбутнього Софіївської селищної об'єднаної територіальної громади Дніпропетровської області передбачає «сприяння сталому розвитку молодіжної політики через постійний аналіз ситуації в громаді, регіоні й Україні, підтримка молоді та їхніх ініціатив, розвитку рівноправного партнерства між молоддю громади, місцевою владою та іншими секторами суспільства всередині громади, так і за її межами, на основі принципів відкритості, прозорості, професійності та ефективності [16, с. 7]. Наведений приклад відображає цілісний підхід до формування молодіжної політики територіальної громади, основою якого є можливість співвіднесення власної спільноти із загальнодержавною і динамікою досягнень власної спільноти.

Натомість «Програма розвитку молодіжної політики на території Калинівської селищної ради на 2022–2025 роки» (Фастівський район Київської області) запровадила власне визначення стратегічної мети: «Молоді люди є носієм потенціалу, мають права і відіграють активну роль у розвитку Калинівської громади. Молодіжна політика інтегрує в собі й усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю. Це стосується освіти, працевлаштування та ринку праці, культурного розвитку, соціального захисту тощо та передбачає використання існуючої структури й формування нової, якщо її нема, з урахуванням функцій різних відповідальних суб'єктів на рівні громади. Частково функції роботи з молоддю покладені на старостинські округи із залученням до співробітництва освітніх, медичних, культурних закладів та інших організацій територіальних громад» [17, с. 4]. Як бачимо з цих прикладів, кожна територіальна громада співвідносить власні потреби з власними можливостями розвитку молодіжної

політики, опікуючись основними сферами відповідальності в роботі з молоддю. При цьому місцева специфіка потреб у цій роботі покривається видатками селищного бюджету та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

Економічний аналіз стану фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад у Київській області здійснила А. О. Єрмоєнко на прикладах бюджетів Калитянської селищної об'єднаної територіальної громади з найменшим показником податкоспроможності — 0,6 та бюджет Миронівської міської об'єднаної територіальної громади — 3,7 за 2020 рік. Як відзначає дослідниця, якщо індекс податкоспроможності бюджету громади є нижчим, ніж 0,9, який є середнім значенням по Україні (с. з.), тоді така громада неспроможна покрити свої видатки і їй надається базова дотація з державного бюджету. Треба сказати, що така дотація не покриває повністю потребу ОТГ, вона становить 80% суми, якої не вистачає для досягнення показника 0,9 середнього значення. Якщо значення індексу більше за 1,1 с. з., то застосовують реверсну дотацію, а саме передають 50% надлишкової суми з місцевого бюджету до державного. Це і є новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання — горизонтальне вирівнювання, яке прийшло на заміну старій системі балансування доходів і видатків місцевих бюджетів» [18, с. 41]. Оскільки за рахунок коштів об'єднаних територіальних громад здійснюється фінансування видатків, делегованих державою на утримання освіти, охорони здоров'я, культури та спорту, соціального забезпечення й соціального захисту, то молодіжна політика громад у цьому переліку, як правило, займає прикінцеве місце і в структурі видатків має непропорційно низькі показники. Цим самим новий механізм бюджетного вирівнювання об'єднаних територіальних громад позбавляє молодь стимулів до наповнення їх бюджетів і сприяє виїзду молодих людей за межі своїх громад у більш сприятливі для власного розвитку умови в Україні, а з більш високими домаганнями — до більш розвинених країн Європи і світу, де достатньою мірою фінансуються відповідні бюджетні видатки для молоді.

Це підтверджує Р. С. Мамчур у магістерській роботі на здобуття наукового ступеня магістра публічного управління, відзначаючи важливість оцінки ефективності реалізації молодіжної політики України: «Так, молодіжні проблеми існують, і їх не вирішеність прямо впливає на результативність та ефективність реалізованих заходів у молодіжній сфері як регіонального, так і загальнонаціонального масштабів. Окрім того, особливо гостро зараз стоїть питання відтоку молодих громадян до інших країн з різних причин, основною з яких є пошук стабільного фінансового ресурсу» [19, с. 10]. Ефективність розвитку

молодіжної політики, на думку згаданого дослідника, залежить не тільки від пошуку шляхів її вдосконалення, а й від динаміки застосування нових методів і принципів функціонування системи управління державної молодіжної політики, підвищення ефективності якої «має відбуватися в призмі різних наук, що вивчають державне управління під тим чи іншим кутом» [19, с. 11]. Водночас, як відзначає Р. С. Мамчур, одним із важливих шляхів підвищення ефективності молодіжної політики на рівні громад є розробка та формування системи молодіжної роботи в об'єднаних територіальних громадах, спрямованої на підтримку й розвиток молодіжних центрів та запровадження діяльності молодіжних працівників, що забезпечується виконавчими комітетами об'єднаних територіальних громад відповідно до інтересів та потреб молодого покоління.

Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами свідчать про значну різноманітність підходів до визначення потреб молоді, які можуть не збігатися з декларованими цілями і завданнями, що пропагуються або схвалюються центральними органами законодавчої та виконавчої влади в цій сфері. В практиці територіальних громад це втілюється в суперечності між декларованою молодіжною політикою громади згідно із загальносхвалюваними підходами центральних органів влади та реальними запитами і потребами місцевої молоді та їх індивідуальними долями. При цьому чим менше декларативності в здійсненні молодіжної політики громад та намагань реалізувати широко культивовані центральними органами законодавчої та виконавчої влади в молодіжній сфері підходи молодіжних гетто, в яких молодь розвиває молодь з молоддю за допомогою молоді для молоді, тим приязнішим для підростаючих поколінь є різновікове середовище їх зростання і меншою еміграція в пошуках нав'язаних їй зовнішньо зразків. Подальші дослідження важливі для з'ясування внутрішньої неповторності молодіжної політики територіальних громад, яка відповідає їх самобутнім інтересам, потребам і прагненням.

Висновки

Оцінка ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами визначається індикаторами, за допомогою яких можливо з'ясувати мотиваційну динаміку її втілення та встановити компаративні результати. Програми, політика та практика розвитку молоді в громаді мають зосереджуватися на позитивних методах і містити практичні інструменти та моделі для розроблення загальногромадських ініціатив, які розвивають компетенції й зосереджуються на схвалюваних громадами показниках. Розвиток молоді не відбувається й не повинен відбуватися в ізольованих контекстах, а навпаки,

бути вбудованим у численні середовища, в яких взаємодіє й живе молодь, та переміщується до ініціатив, які розвивають індивідуальний потенціал. Молодіжна політика входить до компетенції кожної громади, яка має автономію та відповідальність за власну молодіжну політику, адаптуючи її до своїх культурних і мовних особливостей. Взаємозв'язок між місцевою громадою й конкретною територією мешкання корінних народів на належних їм масивах природних ресурсів втілюється в русі, який сприяв справедливості в охороні природи, а в 2010 році був офіційно заснований у Швейцарії як міжнародна асоціація «Консорціум територій життя корінних народів». Підписаний нами «Маніфест територій життя», до якої цим самим долучилася й Україна, містить фундаментальну настанову на майбутнє, що визначає вирішальну місію дітей і молоді, включаючи ще ненароджених нащадків: «Вирішальна роль територій життя та їхніх опікунів у тому, щоб майбутні покоління успадкували світ, який є різноманітним, справедливим і зручним для життя». З наведеної тенденції видно, що основою ефективності місцевої молодіжної політики є збереження молоддю культурної самобутності власних предковичних територіальних громад як територій життя, яким є що представити й розвивати в майбутньому.

Систему оцінки в 12-ти можливих сферах молодіжної політики пропонує Університет Жирони (Королівство Іспанія) як показники, що мають на меті сприяти аналізу та самооцінці муніципальної молодіжної політики та практичного інструменту для виявлення недоліків і визначення напрямків дій для людей з політичними позиціями та муніципальних фахівців у сфері молоді. Зокрема, це «Освіта», «Працевлаштування», «Житло», «Здоров'я», «Участь та асоціація», «Культура», «Соціальна згуртованість», «Спорт», «Інформація та орієнтація молоді», «Мобільність», «Методологічні аспекти молодіжної політики» й «Ресурси молодіжної політики». Мотиваційна динаміка реалізації територіальними громадами молодіжної політики є похідною від одного з центральних елементів у соціальних дискурсах і, серед них, у дискурсах, пов'язаних із молодіжною політикою, до якого належить повноправне громадянство молодої людини. Оцінка мотиваційної динаміки молодіжної політики повинна включати елементи для розгляду ефективності дій, вжитих з точки зору доброчесності, щоб сприяти можливостям емансипації молоді та разом із цим здійснення ними повносправного громадянства. Мотиваційна динаміка виникає з переконання, що муніципальна молодіжна політика повинна займати центральне місце в соціальній політиці й водночас вона також може стати засобом соціальної трансформації, сприяючи здійсненню життєвих проєктів молодих людей, сприяти соціальній мобільності, боротися з нерівністю та посилювати роль молоді як рушія змін.

До інструментів мотиваційної динаміки в Україні, як правило, належить дослідження проблем і потреб молоді; громадські слухання; звітування органів влади об'єднаних територіальних громад для молоді; призначення особи, відповідальної за роботу з молоддю в ОТГ або, як наступний крок у налагодженні системної молодіжної роботи, створення відділу з питань молоді в адміністрації ОТГ; проведення днів молоді в місцевих радах; створення дієвого молодіжного дорадчо-консультаційного органу — молодіжної ради ОТГ; включення молоді в ради і комітети тощо. Виходячи з проведених досліджень, основним засобом мотиваційної динаміки реалізації територіальними громадами молодіжної політики є інформаційно-навчальні заходи, тренінги, навчально-ознайомчі візити щодо створення й державної реєстрації нових громадських та благодійних організацій, обговорення, обміну досвідом, знайомств, роботи в командах, планування, поглиблення знань у питаннях грантових програм, соціального згуртування, проведення опитувань серед жителів громад, переймання досвіду колег тощо.

Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами свідчать про те, що кожна з них співвідносить власні потреби з власними можливостями розвитку молодіжної політики, опікуючись основними сферами відповідальності в роботі з молоддю. При цьому місцева специфіка потреб у роботі з молоддю покривається видатками селищного бюджету та інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством. Молодіжна політика громад, як правило, займає прикінцеве місце і в структурі видатків має непропорційно низькі показники. Цим самим новий механізм бюджетного вирівнювання об'єднаних територіальних громад позбавляє молодь стимулів до наповнення їх бюджетів і сприяє виїзду за межі своїх громад у більш сприятливі для власного розвитку умови в Україні, а з більш високими домаганнями — до більш розвинених країн Європи й світу, де достатньою мірою фінансуються відповідні бюджетні видатки для молоді. Компаративні результати ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами свідчать про значну різноманітність підходів до визначення потреб молоді, які можуть не збігатися з декларованими цілями й завданнями, що пропагуються або схвалюються центральними органами законодавчої та виконавчої влади в цій сфері. Це потребує подальших досліджень для з'ясування внутрішньої неповторності молодіжної політики територіальних громад, яка відповідає їх самобутнім інтересам, потребам і прагненням.

Список використаних джерел

1. Villarruel, F. A., Perkins, D. F., Borden, L. M., & Keith, J. G. (Eds.) (2003). *Community youth development: Programs, policies, and practices*. SAGE Publications, Inc. URL: <https://doi.org/10.4135/9781452233635>
2. Youth policy in the three communities of Belgium (2024). This publication is an initiative of the youth administrations of the three Communities of Belgium as part of the Belgian EU Presidency 2024. EU Needs youths. URL: https://euyouth2024.be/uploads/Youth-policy-in-the-three-communities-of-Belgium_2024-02-13-112134_fgep.pdf
3. Manifesto for territories of life (Version approved by the ICCA Consortium's 19th General Assembly on 28 June 2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/manifesto-for-territories-of-life/>
4. Virtual Campfire celebrates Indigenous youth engagement and empowerment in Southeast Asia (2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/2023/10/26/virtual-campfire-celebrates-indigenous-youth-engagement-and-empowerment-in-southeast-asia/>
5. Karen Indigenous youth are leading self-determination and revitalizing territories of life in Myanmar: Esther Wah (2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/2023/09/19/karen-indigenous-youth-leadership-myanmar-territories-of-life/>
6. Planas A., Soler P., Vilà M., Assessing youth policies. A system of indicators for local government, *Evaluation and Program Planning*, Volume 45, 2014, Pages 22-28, ISSN 0149-7189. URL: <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2014.03.003>
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149718914000202>
7. Indicator System for Evaluation of Municipal Youth Policies. *SIAPJove*. *Universitat de Girona*. URL: <https://siapjove.udg.edu/en-us/home.aspx>
8. Kallio, K. P., Häkli, J., & Bäcklund, P. (2015). Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies*, 19(1), 101–119. URL: <https://doi.org/10.1080/13621025.2014.982447>
9. Carvalho, L., Rambo, A. G., & Stoffel, J. (2020). Agroecological territorial dynamics: considerations about brazilian settlements. *Revista Produção E Desenvolvimento*, 6. URL: <https://doi.org/10.32358/rpd.2020.v6.480>
10. Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад / заг. ред. Ю. Ткачук; авт.-упоряд. Т. Репицький; матеріали: Ю. Ткачук, Т. Репицький, А. Товстуха. Київ: Global Communities, 2019. 51 с. URL: https://www.sii.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/youth_engagement_practices.pdf
11. Бородін Є., Острікова А. Сучасні механізми формування молодіжних структур в органах місцевого самоврядування територіальних громад.

Public administartion aspects, 9, (6) 2021. 5–11. URL: file:///C:/Users/User1/Downloads/919-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1369-1-10-20220908.pdf

12. Безсмертна В., Гарсія Лопез М.А., Павлик Н., Кіндрат Л. Дослідження потреб і стану діяльності місцевих, обласних і національних органів влади у сфері молодіжної політики, а також місцевих і обласних молодіжних консультативно-дорадчих органів, зокрема з урахуванням потреб і реалій молодих людей у воєнний і повоєнний період. *Звіт*. Київ: Міністерство молоді та спорту України, Національне агенство України з питань державної служби, Українська асоціація молодіжних рад, Cuncil of Europe, 2023. 70 с.

13. Огляд стану розвитку молодіжної політики в громадах-партнерах. *Агенція локальних ініціатив*. 2024. URL: <https://initiatives.in.ua/index.php/blog/53-news/435-ohliad-stanu-rozvytku-molodizhnoi-polityky-v-hromadakh-partnerkakh>

14. Костюкевич А. М., Костюкевич Р. М., Антонюк С. Ю. Розвиток молодіжної політики в сільських громадах. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, Серія «Економічні науки»*. Випуск 4 (92), 2020. С. 112–120. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/ojsadmin,+Ve9211.pdf

15. Молодь і громада: зміни заради майбутнього. Київ: USAID від американського народу; Асоціація міст України спільними зусиллями, 2019. 36 с. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/knyga_molod_1.pdf

16. Програма підтримки молодіжної політики на території Софіївської селищної територіальної громади на 2021–2025 роки. *Софійська селищна територіальна громада*. 2021. URL: <https://sofotg.gov.ua/storage/documents/documents/56a2808f4230a912ee49aede50f323d7.pdf>

17. Програма розвитку молодіжної політики на території Калинівської селищної ради на 2022 — 2025 роки. *Калинівська селищна рада Фастівського району Київської області*. 2021. URL: <https://www.kalynivskarada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/232-12-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf>

18. Єрмоменко А. О. Аналіз стану фінансового забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад у Київській області. *Економіка і регіон*, № 2 (85), 2022. С. 39–46. URL: https://eir.nupp.edu.ua/files/2022/2_85_2022.pdf

19. Мамчур Р. С. Молодіжна політика в Україні та її реалізація на муніципальному рівні (на прикладі м. Миколаєва): автореф. магістерської роботи на здобуття наук. ступеня магістра публічного управління: спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Миколаїв, 2019. 13 с.

References

1. Villarruel, F. A., Perkins, D. F., Borden, L. M., & Keith, J. G. (Eds.) (2003). *Community youth development: Programs, policies, and practices*. SAGE Publications, Inc. URL: <https://doi.org/10.4135/9781452233635>
2. Youth policy in the three communities of Belgium (2024). This publication is an initiative of the youth administrations of the three Communities of Belgium as part of the Belgian EU Presidency 2024. EU Needs youths. URL: https://euyouth2024.be/uploads/Youth-policy-in-the-three-communities-of-Belgium_2024-02-13-112134_fgpep.pdf
3. Manifesto for territories of life (Version approved by the ICCA Consortium's 19th General Assembly on 28 June 2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/manifesto-for-territories-of-life/>
4. Virtual Campfire celebrates Indigenous youth engagement and empowerment in Southeast Asia (2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/2023/10/26/virtual-campfire-celebrates-indigenous-youth-engagement-and-empowerment-in-southeast-asia/>
5. Karen Indigenous youth are leading self-determination and revitalizing territories of life in Myanmar: Esther Wah (2023). *ICCAs Home*. URL: <https://www.iccaconsortium.org/2023/09/19/karen-indigenous-youth-leadership-myanmar-territories-of-life/>
6. Planas A., Soler P., Vilà M., Assessing youth policies. A system of indicators for local government, *Evaluation and Program Planning*, Volume 45, 2014, Pages 22-28, ISSN 0149-7189. URL: <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2014.03.003>. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0149718914000202>
7. Indicator System for Evaluation of Municipal Youth Policies. *SIAPJove*. *Universitat de Girona*. URL: <https://siapjove.udg.edu/en-us/home.aspx>
8. Kallio, K. P., Häkli, J., & Bäcklund, P. (2015). Lived citizenship as the locus of political agency in participatory policy. *Citizenship Studies*, 19(1), 101–119. URL: <https://doi.org/10.1080/13621025.2014.982447>
9. Carvalho, L., Rambo, A. G., & Stoffel, J. . (2020). Agroecological territorial dynamics: considerations about brazilian settlements. *Revista Produção E Desenvolvimento*, 6. URL: <https://doi.org/10.32358/rpd.2020.v6.480>

10. Activation of youth and involvement in community development activities / general. ed. Yu. Tkachuk; auto.-edited T. Repytskyi; materials: Yu. Tkachuk, T. Repytskyi, A. Tovstuha. Kyiv: Global Communities, 2019. 51 p. URL: https://www.sii.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/youth_engagement_practices.pdf

11. Borodin E., Ostrikova A. (2021). Modern mechanisms of formation of youth structures in local self-government bodies of territorial communities. Public administration aspects, 9, (6), 5–11. URL: <file:///C:/Users/User1/Downloads/919-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1369-1-10-20220908.pdf>

12. Bezsmertna V., Garcia Lopez M. A., Pavlyk N., Kindrat L.(2023). Study of the needs and state of activity of local, regional and national authorities in the field of youth policy, as well as local and regional youth consultative and advisory bodies, in particular with taking into account the needs and realities of young people in the war and post-war period. Report. Kyiv: Ministry of Youth and Sports of Ukraine, National Agency of Ukraine for Civil Service, Ukrainian Association of Youth Councils, Council of Europe. 70 c.

13. Overview of the development of youth policy in partner communities (2024). *Agency of local initiatives*. URL: <https://initiatives.in.ua/index.php/blog/53-news/435-ohliad-stanu-rozvytku-molodizhnoi-polityky-v-hromadakh-partnerkakh>

14. Kostyukevich A. M., Kostyukevich R. M., Antonyuk S. Yu. (2020). Development of youth policy in rural communities. Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management, Rivne, Series «Economic Sciences». Issue 4 (92). P. 112–120. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/ojsadmin,+Ve9211.pdf>

15. Youth and community: changes for the future (2019). Kyiv: USAID from the American people; Association of Ukrainian cities with joint efforts. 6 p. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/knyga_molod_1.pdf

16. Youth policy support program on the territory of the Sofiyiv settlement territorial community for 2021–2025 (2021). Sofia settlement territorial community. URL: <https://sofotg.gov.ua/storage/documents/documents/56a2808f4230a912ee49aede50f323d7.pdf>

17. Program for the development of youth policy in the territory of the Kaliniv settlement council for 2022-2025 (2021). Kaliniv village council of Fastiv district, Kyiv region. URL: <https://www.kalynivskarada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/232-12-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BC%>

D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf

18. Yeryomenko A. O. (2022). Analysis of the state of financial support for the development of united territorial communities in the Kyiv region. *Economy and the Region*, No. 2 (85). P. 39–46. URL: https://eir.nupp.edu.ua/files/2022/2_85_2022.pdf

19. Mamchur R. S. (2019). Youth policy in Ukraine and its implementation at the municipal level (on the example of Mykolaiv): author's abstract. master's thesis for obtaining sciences. master's degree in public administration: special. 281 Public management and administration. Mykolaiv. 13 p.

Sergii BOLTIVETS, Sefa BULUT. Increasing the effectiveness of youth policy implementation at the level of territorial communities.

The article reveals the main approaches to evaluating the effectiveness of the implementation of youth policy by territorial communities and provides indicators that can be used to find out the motivational dynamics of its implementation and establish comparative results. It was noted that programs, policies and practices of youth development in the community should focus on positive methods and contain practical tools and models for developing community-wide initiatives that develop competencies and focus on community-approved indicators. It is argued that youth development does not and should not occur in isolated contexts, but rather should be embedded in the multiple environments in which young people interact and live, and move towards initiatives that develop individual potential. The relationship between the local community and the specific territory of indigenous peoples on their natural resources was revealed, which was embodied in a movement that promoted justice in nature protection, and in 2010 was officially founded in Switzerland as an international association «Consortium of Indigenous Peoples' Territories». The decisive mission of children and young people, including unborn descendants, is stated in the «Manifesto of the Territories of Life», signed by the author on behalf of the Ukrainian people, to which Ukraine has thereby joined: «The decisive role of the territories of life and their guardians in ensuring that future generations inherit a world that is diverse, fair and livable.» Indicators of the evaluation system in 12 possible areas of youth policy proposed by the University of Girona (Kingdom of Spain) are presented, which include «Education», «Employment», «Housing», «Health», «Participation and association», «Culture», «Social cohesion», «Sports», «Information and orientation of youth», «Mobility», «Methodological aspects of youth policy» and «Resources of youth policy». Attention is drawn to the proposition that the motivational dynamics of the implementation of youth policy by territorial communities is derived from

one of the central elements in social discourses and, among them, in discourses related to youth policy, to which the full citizenship of a young person belongs. The study of the problems and needs of youth is included in the article as tools of motivational dynamics in Ukraine; public hearings; reporting of authorities of united territorial communities for youth; the appointment of a person responsible for work with youth in OTG or, as the next step in the establishment of systemic youth work, the creation of a department for youth issues in the administration of OTG; conducting youth days in local councils; creation of an effective youth advisory body — the youth council of the OTG; inclusion of youth in councils and committees, etc. The comparative results of the effectiveness of the implementation of youth policy by territorial communities given in the article indicate that each of them correlates its own needs with its own opportunities for the development of youth policy, taking care of the main areas of responsibility in working with young people. At the same time, the youth policy of communities, as a rule, takes the last place and has disproportionately low indicators in the structure of expenditures. In this way, the new mechanism of budget equalization of united territorial communities deprives young people of incentives to fill their budgets and promotes the departure of young people outside their communities to more favorable conditions for their own development in Ukraine, and with higher aspirations - to more developed countries in Europe and the world, where appropriate budget expenditures for youth are sufficiently financed. The article concludes that the comparative results of the effectiveness of the implementation of youth policy by territorial communities indicate a significant diversity of approaches to determining the needs of young people, which may not coincide with the declared goals and objectives promoted or approved by the central bodies of legislative and executive power in this area.

Key words: *performance evaluation, youth policy, territorial communities, motivational dynamics, comparative results, positive methods, practical tools, community-wide initiatives, youth development, individual potential, territories of life, full citizenship, diversity of approaches.*

РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ

УДК: 374.32

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.02

Юлія ШЕВЦОВА,

НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат наук з державного управління
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3734-8102>

У статті розглянуто загальні керівні концепції, принципи і стратегії для проектування та побудови модельних громад, що розвивають потенціал молоді — як отримати відповідні знання про власний потенціал, можливості для розвитку громади, сформувати належну мотивацію для суспільно-корисної діяльності, побудувати корисну мережу тощо. Проаналізовано ключові етапи методології, спрямованої на підвищення участі молоді в розвитку громади. Наведено приклад практики молодіжної участі у формуванні Стратегії розвитку м. Києва до 2025 року. Аргументовано, що такого роду інноваційні стратегії дозволяють громадам досягати позитивних змін та водночас активізують молодіжну участь, спрямовують молодих людей на відхід від пасивного сприйняття ролі держави як донора в реагуванні на потреби і проблеми молоді. Ці принципи та процеси є гнучкими, їх можна адаптувати залежно від масштабу та контексту кожної громади.

Ключові слова: *молодь, молодіжна робота, кращі практики молодіжної роботи, здорова громада, соціальна комунікація.*

Актуальність дослідження. Молодь в Україні дорослішає в бурхливі часи. Карколомні історичні події суттєво вплинули на економічний та політичний розвиток країни. На сьогодні розбудова нашої держави визначається дією двох чинників: зовнішня загроза (повномасштабне російське вторгнення і воєнний стан) та внутрішні реформи (децентралізація, яка розширила права

й можливості ініціювати зміни). Ці чинники вплинули й на життя молоді в громадах, зокрема:

- багато молодих людей виїхали за кордон з місць постійного проживання в пошуках кращої долі; багато з них планують повернутися, але за умов наближення стандартів якості життя в громадах до європейських [1];

- тисячі юнаків та дівчат воюють у лавах ЗСУ, після повернення їм потрібні будуть відповідні умови для ресоціалізації та реінтеграції;

- у громадах проживає значна кількість молоді з числа внутрішньо-переміщених осіб, які мають проблеми інтеграції в місцях перебування.

Для реагування на існуючі виклики потрібна зміна пріоритетів державних стратегій, зокрема зробити громади привабливими для проживання молоді: тієї, яка поїхала, але може повернутися; тієї, яка зараз живе, але хоче виїхати та тієї, яка боронить країну й неодмінно повернеться. При цьому молоді люди мають потенціал, щоб бути рушієм соціальних змін. За належної підтримки молодь може розбудовувати стійку, мирну та процвітаючу Україну.

Аналіз останніх досліджень. У розвинених країнах вектор реалізації молодіжної політики давно змістився в громади. Дослідники та практики зазначають, що пряма участь молоді в розвитку власної громади за дружньої підтримки дорослих є запорукою подальшого розвитку суспільства [2; 3]. Але для того, аби підлітки навчилися бути компетентними, відповідальними громадянами, їм треба дати можливість зробити внесок у розвиток місцевого співтовариства через участь у проектах громади, які продуктивно використовують потенціал молоді та одночасно його розвивають [4].

Задля досягнення спільної мети науковці та практики розвивають різноманітні методології та інструменти. Автором здійснено мета-аналіз наукових розробок та кращих практик поширених моделей участі населення в розвитку громади, зокрема рух «Здорова громада» [5; 6], метод стратегічного планування для громади [7], створення громади за рахунок внутрішніх ресурсів [8]. Як зазначають їх розробники, молоді члени громади можуть мати власний погляд на своє майбутнє, розуміти сучасні реалії та тенденції й бути в курсі наявних ресурсів. Але вони також повинні зрозуміти наслідки того, як приймаються рішення, вирішуються проблеми, хто і як розподіляє ресурси. Для того, щоб змінити індивідуальну й організаційну поведінку, вплинути на старі системи і структури, які, можливо, пережили своє призначення, і вийти за рамки швидких і «зручних» рішень, пріоритети громади мають бути створені з більш важливих питань, що впливають з процесу оцінки. Це включає в себе визначення дій, заснованих на багатьох видах вивчення, тобто даних, ресурсах, громадських обговореннях і безпосередньому досвіді.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Застарілі підходи, які схильні визначати молодь швидше з погляду її ілюзорних вад, аніж потенційних здібностей, стають фактором відсторонення юнаків та дівчат від участі в суспільних процесах. Як наслідок цих стереотипів, погляд на молодь лише з позиції її потреб і проблем призводить до узвичаєння потоку державних соціальних програм, які ще більше ізолюють молодих людей від громад, зводять перешкоди, які ускладнюють молоді можливість стати продуктивними членами громади. Таким чином молодь опиняється в колі пасток постійної залежності, а громада, в свою чергу, втрачає частину своїх найбільш продуктивних ресурсів.

У сукупності це призводить до того, що механізми сталого розвитку не працюють як системний інструмент розкриття в громаді молодіжного потенціалу, що створює реальну загрозу національній безпеці України. Разом із тим, отримавши належні можливості, молодь може робити потужний внесок у розвиток громад. Але як створити й підтримувати подібні можливості для молоді? Ці питання потребують подальшого розвитку як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою статті є спроба аргументування зміни вектора молодіжної роботи в громадах, спираючись на методологію та кращі практики активізації молодіжного потенціалу.

Для досягнення цієї мети необхідним є вирішення **таких завдань**:

- окреслити ключові принципи проєктування та побудови модельних громад, привабливих для молоді;
- навести приклади кращих практик у сфері стратегічного проєктування сталого розвитку громад;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності розвитку потенціалу молоді в громадах.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що молоді люди не можуть стати відповідальними дорослими, якщо пасивно спостерігають за життєвими процесами або дізнаються про них від інших. Процес активного соціального становлення повинен відбуватися тільки в діяльності, а сприяти цьому має поява системних проєктів, які поєднують молодь з дорослою громадою в такий спосіб, який підвищить рівень компетентності і відповідальності молодих людей, у той же час підвищуючи якість життя громади в цілому.

Виклад основного матеріалу. Принципи спільної участі. Участь — це поняття, базове для всіх демократичних систем, оскільки мова про розвиток, а розвиток — це розширення свободи вибору для дійсної участі, яка має надаватися людям [9]. Не існує особливих потреб та інтересів молоді в громаді, це є відображенням проблем і можливостей громади в цілому. Участь

молоді не означає повної передачі відповідальності, це, скоріше, фундамент для набуття життєвого досвіду. Громади по всьому світу використовують різні моделі і стратегії, аби працювати разом для досягнення свого бачення кращого майбутнього: створюють можливості для участі молоді в житті громади та формують мотивації для використання цих можливостей [6].

Водночас кожний метод залежить від цілей, які ставить перед собою той, хто його використовує. Для нас важливим є аналіз ключових принципів і кращих моделей спільного проєктування стратегій змін у громадах. Такі стратегії ґрунтуються на реальному досвіді громад по всьому світу. Ключовими елементами моделі змін є її націленість на стійкий розвиток та корисність для громад незалежно від того, на якому етапі змін вони перебувають, а саме [5]:

- спільне бачення розвитку громади — це викладення узагальненого бажаного майбутнього, що відображає основні цінності своїх різноманітних членів, а також вироблення спільних пріоритетів;
- рівні участі та відповідальності: всі мешканці беруть активну і постійну відповідальність за себе, свої родини, їх майно і майно громади;
- фокус на «зміні систем»: змінити спосіб, в який люди живуть і працюють разом, тобто йдеться про системний розподіл ресурсів і прийняття рішень, а не тільки реалізація локальних проєктів;
- використання місцевих активів і ресурсів: починати варто з існуючих ресурсів, а потім інвестувати їх в інфраструктуру громади; в такий спосіб менше ресурсів необхідно буде витратити на «кінець циклу» послуг, які намагаються вирішити проблеми, що впливають зі слабкої інфраструктури;
- залучення в якості учасників молодих людей без попереднього досвіду, оскільки вони не звикли до стереотипних поглядів і їм не потрібно відмовлятися від звички зосереджуватися на проблемах та орієнтуватися на результати.

Ці основні принципи складають основу ефективного партнерства при стратегічному плануванні змін у громаді. Ключом є орієнтація на результати, мобілізація ресурсів, що вимагає іншого підходу до реалізації порівняно з методологіями, які орієнтуються на проблему. Відмінністю є те, що планування змін спрямовано на поступове вирішення певних завдань через реалізацію стратегічного плану.

Планування стратегії змін у громаді передбачає дію таких послідовних кроків [8].

Оцінка готовності. Правильним стартом є рішення не стосовно того, чи діяти взагалі, а яким чином? Важливо скласти думку про готовність і здатність діяти, перш ніж задіяти цінні енергію й ресурси громади. Оцінити, яким є

вплив існуючих ресурсів та ініціатив у громаді, і що це дає для наступного кроку.

Розбудова мережі однодумців. Міцні, позитивні зміни ніколи не відбуваються без людей, які мають схильність до активних дій і працюють досить наполегливо, щоб досягти успіху. Потрібна потужна група людей зі здібностями, ресурсами та довірою до керівництва. Молодь при цьому розглядається, передусім, як носій позитивних ресурсів, які молоді люди можуть запропонувати громаді. Це, насамперед: час, ідеї та творчість, місцева ідентифікація, мрії та прагнення, тісні стосунки з однолітками, родинні зв'язки, можливість бути почутими, ентузіазм та енергія. Абсолютна більшість підлітків з раннього віку постійно перебуває в соціальних зв'язках. І це один з багатьох шляхів, якими молодь може залучатися до процесу розвитку громади, знаходити перспективні зв'язки з потенційними партнерами.

Соціальна комунікація. Члени громади можуть мати власний погляд на своє майбутнє та розвиток громади. Але вони також повинні розуміти й наслідки того, як приймаються колективні рішення, вирішуються проблеми, хто і як розподіляє ресурси? Команда керівництва громадою має забезпечувати потужний набір заходів комунікації з її членами, спрямований на досягнення змін та зміцнення мотивації громади до дії.

Соціальна комунікація також справляє позитивний вплив на молодіжні ініціативи завдяки актуальній інформації про можливості участі в локальних, модульних та системних діях на місцевому рівні. При цьому соціальна комунікація дозволяє оцінити успішний чи ні досвід участі молоді в житті громади та піддавати його корекції, поповнюючи сегментами успішної практики. Таким чином, соціальна комунікація створює ключові можливості для спілкування та співробітництва в середовищі місцевої громади.

Заохочення співпраці. Громадські ініціативи, які помітно покращують якість життя в громаді, є багатовекторними. Важливим є процес побудови відносин довіри і прихильності серед тих, хто знаходиться по різні сторони секторів, національностей та класів. До них відноситься: забезпечення спільного бачення місії і стратегії, модульне проєктування. Хтось формує навички співпраці й стійкості, які дозволяють громаді зробити те, що вона запланувала. Інші передбачають безперервний процес навчання і дій, бачення й перегляду, відстеження продуктивності та активної участі, використання недіючих або нераціональних активів громади.

Шляхи імплементації. Розглянуту методологію можуть використовувати в лінійному порядку для розроблення та реалізації нових ініціатив будь-які громади, які прагнуть планувати своє майбутнє. Вона також може бути

використана більш гнучко, спираючись на специфічні компоненти, при активізації зусиль на зміну громади. Члени громад самі є архітекторами й каталізаторами змін і саме їм необхідно визначити найбільш ефективний підхід з урахуванням можливостей своєї громади.

В Україні подібне стратегічне партнерство можна уявити між групами молоді та громадами, адже їхні інтереси часто збігаються і їх можна поєднати спільною програмою діяльності. Такі проєкти можуть стати магнітом, який притягує ресурси — від національного до регіонального рівня й рівня місцевих громад. Але подібне відбувається тільки тоді, коли молоді люди тісно пов'язані з місцевими організаціями, установами та зацікавленими лідерами.

Контекст для застосування методології. Вказана методологія використана автором під час реалізації молодіжного проєкту «Молодь громаді — громада молоді» з метою залучення молодих громадян до стратегічного планування розвитку м. Києва. Змістовним його наповненням стало громадське обговорення Стратегії розвитку м. Києва до 2025 року.

Ризики та перешкоди:

– відсутність сталих демократичних традицій самоорганізації населення: трапляється, що не маючи уявлення про потенціал молоді, її можливості для розвитку громади, посадовці використовують важелі влади не для співпраці, а для обмеження участі молоді в громадському житті, для суб'єктивного вирішення важливих питань;

– неефективна комунікація між владою і молоддю: влада віддає перевагу монологам, а не діалогам; як наслідок, молоді люди не отримують належної мотивації в суспільно-корисній діяльності;

– нестійка активність молодіжних лідерів, переключення на інші пріоритети; часто-густо вони мають замало енергії, часу, вміння та усвідомленої причини, щоб спробувати розбудувати громаду.

Головні учасники: відділ у справах сім'ї, молоді та спорту Шевченківської районної в м. Києві державної адміністрації, молодіжна громадська організація «Клуб «Компас», активісти органів студентського самоврядування закладів вищої освіти.

Модель співпраці. Студенти з різних вишів, молодь з організацій різної спрямованості зосередилися на тих особливостях, які їх об'єднують, а не на тому, що їх відрізняє один від одного. Для цього було застосовано інструменти методології стратегічного планування.

Початком, важливим для того, щоб усі зацікавлені сторони проєкту могли висловити свою думку, стали відкриті збори. Їм передувала інформаційна кампанія, спрямована на максимальне охоплення всіх зацікавлених сторін. На

зборах відбулася широка дискусія щодо можливих напрямів та форм дієвого впливу молоді на розв'язання актуальних проблем громади м. Києва (масові акції, діяльність дорадчих органів, волонтерство), якими ресурсами (структури, досвід, навички) володіє молодь для подібної діяльності. Професійні фасилітатори впорядкували матеріали, отримані від усіх груп, для подальшої роботи. Таким чином, організатори відійшли від традиційного підходу щодо концентрації зусиль на розв'язанні проблеми, натомість запропонували зосередитися на оцінці сучасного стану та порівнянні його з майбутнім, що сприяло створенню позитивного бачення.

Делеговані на зборах 25 активістів органів студентського самоврядування закладів вищої освіти м. Києва зібралися на сесію зі стратегічного планування в рамках Літньої школи молодого лідера. Її завданням було визначено:

- дати знання зі структури, принципів правових засад участі молоді в стратегічному плануванні на прикладі обговорення Стратегії розвитку м. Києва до 2025 року;
- напрацювати навички проєктного мислення через розроблення соціальних проєктів, які відповідатимуть головним ініціативам Стратегії;
- вплинути на модель громадської поведінки молоді щодо ведення соціально відповідальної діяльності.

Відкриття Літньої школи почалося з урочистої частини з підняттям прапора України та виконанням гімну під гітарний супровід. Перше засідання пройшло у форматі «Кола розмови», в якому кожен учасник по черзі висловлювався, що йому подобається в Києві, а що варто змінити на краще. В наступні дні відбувалися заняття в малих групах із напрацювання молодіжних ініціатив до Стратегії, зокрема «Першокласна інфраструктура», «Зроблено в Києві», «Дніпровська перлина», «Здоровий киянин», «Центр поруч з домом» тощо. Наведемо декілька прикладів напрацьованих пропозицій:

- «велодоріжки віднести із сектору туризму до транспорту, оскільки це питання реконструкції доріг»;
- «запровадити соціальний договір між депутатами та громадою з метою контролю за дотриманням задекларованої програми дій: кияни є платниками податків до бюджету, отже, мають право бути замовниками послуг у міській адміністрації через соціальне замовлення, бюджети участі, конкурси місцевих проєктів тощо».

Заключним етапом стало складання загальної резолюції обговорення Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року та направлення її до профільних комісій Київради. Згодом ініціативна група отримала лист-підтвердження від

депутатів Київради про те, що їхні пропозиції будуть враховані при складанні фінального варіанту документа.

Результати. Цей захід навчив молодь співпрацювати задля розбудови громади. Загалом висловлювання юнаків та дівчат щодо бачення бажаного майбутнього були сповненими натхнення, аналіз сучасної ситуації — добре продуманим, а стратегії — інноваційними та розумними, що може вважатися досягненням мети. Про це свідчать їхні відповіді на запитання: «Чому ви навчилися в Літній школі і що після участі в ній ви зробите по-іншому в майбутньому?»: *«Розробка стратегії — це важливий та відповідальний процес не лише для розробників, а й для громади міста в цілому»; «сподіваюся, що ми змогли стати корисними і наші пропозиції та зауваження будуть враховані».* Спільна робота надихнула, молодіжні активісти продовжать обговорювати набутий досвід, зосереджуючись на тому, що можна створити, а не на тому, що перешкоджає успіху. Отриманий досвід стане в нагоді як при організації роботи в громадській організації, так і при побудові власної моделі саморозвитку.

Отримані уроки. По-перше, реалізована практика демонструє позитивний потенціал молоді та заохочує її до участі в житті громади, бо націлена на креативне мислення, досягнення результату. Молоді люди вчилися на практиці побудові команди, створенню робочих планів, спільному розв'язанню проблем, при цьому участь і навчання відбувалися одночасно, доповнюючи один одного. В умовах обмежених ресурсів спільні реалізовані проєкти можуть слугувати подовженим «кредитом довіри» від молоді у вигляді її волонтерської участі в наступних ініціативах, оскільки вона отримала позитивний ефект від попереднього й хоче віддячити.

По-друге, проєкт допоміг сформуванню комплексу затребуваних у суспільстві цінностей та навичок: почуття власної гідності, комунікації та командної роботи, стратегічного мислення. Учасники Літньої школи стали впевненішими в процесі інтенсивної роботи та спілкування, знайшли мотивацію до подальшого саморозвитку або додаткового навчання, налагодили комунікацію з однолітками, професіоналами і керівниками громади. В подальшому ці юнаки та дівчата, спираючись на отриманий досвід, мають стати провідниками громадської активності серед однолітків.

По-третє, можна стверджувати, що активна участь виховує не тільки компетентних молодіжних лідерів, вона виховує й гарних громадян. Молоді люди вчать вибудовувати свої відносини з владою не як споживачі соціальних послуг, а як справжні співавтори добробуту. А це означає, що в майбутньому молоді громадяни будуть більш підготовлені, аби брати на себе

відповідальність за свою долю, безпеку та здоров'я. Але при цьому важливо не покидати порушену справу, підтримувати постійний зв'язок із керівництвом громади, щоб проведена робота не залишилася тільки намірами.

Висновки. Модель участі молоді в житті громади можна визначити як багатомірний та багатоступеневий процес, який включає:

- залучення молоді до стратегічного планування, до виконання завдань місцевого розвитку, коли громада не тільки враховує інтереси молодих людей, але й дає їм певні повноваження; при цьому доцільно працювати зі звичайними молодими людьми і мобілізувати їхній потенціал, а не орієнтуватися виключно на лідерів;

- участь молоді у прийнятті рішень, шляхом яких особистість формує баланс між власними можливостями та об'єктивними вимогами, що склалися в громаді; при цьому важливо визнати молодих людей знавцями проблем свого оточення, почати з малого, з експерименту, не поспішати аналізувати результати;

- розвиток цінностей та навичок життя в самоорганізованому суспільстві; при цьому не починати з того, що молодь потребує додаткового навчання, соціальної підтримки або особливих розваг, а виходити з гіпотези, що потенційні здібності є у всіх, і що завдання полягає в тому, щоб відкрити ці здібності і з'єднати їх з тими людьми, організаціями, де їх можна буде використати;

- соціальну комунікацію, що створює ключові можливості для спілкування та співробітництва в середовищі місцевої громади, з іншого боку — виділяє аспект участі, як важливий для існування ефективної комунікації.

Зрозуміло, що проєкти участі молоді в житті місцевих громад не є разовими заходами й вимагають постійної роботи в громаді. При системному застосуванні, відповідно до визначених пріоритетів, залучення молоді до життя громади сприяє становленню самостійних, відповідальних й компетентних членів суспільства. Такий підхід дозволить змінити сучасну роль молоді — від пасивного спостереження оточуючих проблем до активної участі в розвитку громади, зробити процес соціального становлення та розвитку молоді діяльним періодом підготовки до життя в самоорганізованому суспільстві.

Подальші дослідження передбачають розроблення моделі ефективної молодіжної участі в розвитку місцевих громад із застосуванням принципів соціального проєктування як способу мислення, що сприяє реалізації проєктів із компонентами соціальних змін.

Список використаних джерел

1. Молодіжна політика в умовах децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/youth> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
2. Guidebook to Direct Democracy (in Switzerland and beyond) / Edited by Bruno Kaufmann (coordinator). — Initiatives & Referendum Institute Europe. 2005. 286 p. (дата звернення: 21.11.2023 р.).
3. Irena Leliūgienė, Angelė Kaušylienė. Social Communication in a Community: The Bridge among Generations / Vol. 3 (2015): SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 22nd-23rd, 2015, Volume III /Social Pedagog. <https://doi.org/10.17770/sie2015vol3.502> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
4. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівнях (2003) / Конгрес місцевих та регіональних влад Європи // URL: <http://www.coe.int/cplre> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
5. Back to Basics: Creating and Sustaining Healthy Communities by Tyler Norris, Gruffie Clough and Darvin Ayre Principals, Community Initiatives, Boulder, CO, 2000. URL: <http://www.tylernorris.com/pubs/article7.html> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
6. 12 Principles for Designing Healthy Communities. URL: <https://www.bluezones.com/12-principles-for-designing-healthy-communities/#section-1> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
7. COMMUNITY PLANNING. URL: <https://www.communityplanningtoolkit.org/community-planning> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
8. A Path Toward Finding and Mobilizing a Community's Assets, by John P. Kretzmann and John L. McKnight. 1993. URL: <https://resources.depaul.edu/abcd-institute/publications/Documents/GreenBookIntro%202018.pdf> (дата звернення: 21.11.2023 р.).
9. Sen, A. Development as Freedom, Alfred A. Knopf. New York, 1999. 299 pages. URL: https://kuangaliablog.files.wordpress.com/2017/07/amartya_kumar_sen_development_as_freedombookfi.pdf (дата звернення: 21.11.2023 р.).

References

1. Molodizhna polityka v umovakh detsentralizatsiyi [Youth policy in conditions of decentralization]. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/youth> (date of access: 21.11.2023) [in Ukrainian].
2. Guidebook to Direct Democracy (in Switzerland and beyond) / Edited by Bruno Kaufmann (coordinator). Initiatives & Referendum Institute Europe. 2005. 286 p. (date of access: 21.11.2023) [in English].
3. Irena Leliūgienė, Angelė Kaušylienė. Social Communication in a Community: The Bridge among Generations / Vol. 3 (2015): SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 22nd-23rd, 2015, Volume III /Social Pedagog. Retrieved from: <https://doi.org/10.17770/sie2015vol3.502> (date of access: 21.11.2023) [in English].

4. Revised European Charter for Youth Participation in Public Life at the Local and Regional Level (2003) [Perehlyanuta Yevropeys'ka khartiya uchasti molodi v hromads'komu zhytti na mistsevomu i rehional'nomu rivni/ Congress of Local and Regional Authorities of Europe. Council of Europe] / Konhres mistsevykh ta rehional'nykh vlad Yevropy. Rada Yevropy. Retrieved from: <https://www.coe.int/cplre> (date of access: 21.11.2023) [in Ukrainian].

5. Back to Basics: Creating and Sustaining Healthy Communities by Tyler Norris, Gruffie Clough and Darvin Ayre Principals, Community Initiatives, Boulder, CO, 2000. Retrieved from: <http://www.tylernorris.com/pubs/article7.html> (date of access: 21.11.2023) [in English].

6. 12 Principles for Designing Healthy Communities. Retrieved from: <https://www.bluezones.com/12-principles-for-designing-healthy-communities/#section-1> (date of access: 21.11.2023) [in English].

7. COMMUNITY PLANNING. Retrieved from: <https://www.communityplanningtoolkit.org/community-planning> (date of access: 21.11.2023) [in English].

8. A Path Toward Finding and Mobilizing a Community's Assets, by John P. Kretzmann and John L. McKnight. 1993. Retrieved from: <https://resources.depaul.edu/abcd-institute/publications/Documents/GreenBookIntro%202018.pdf> (date of access: 21.11.2023) [in English].

9. Sen, A. Development as Freedom, Alfred A. Knopf. New York, 1999. 299 pages. Retrieved from: https://kuangaliablog.files.wordpress.com/2017/07/amartya_kumar_sen_development_as_freedombookfi.pdf (date of access: 21.11.2023) [in English].

Yulia SHEVTSOVA. Development of youth potential in communities.

The paper discusses general guiding concepts, principles and strategies for designing and building model communities that develop the potential of young people: how to obtain relevant knowledge about one's own potential, opportunities for community development, form the proper motivation for socially useful activities, build a useful network, etc. The key stages of the methodology aimed at increasing youth participation in community development are analyzed. An example of the practice of youth participation in the formation of the Development Strategy of the city of Kyiv until 2025 is given. It is argued that this kind of innovative strategies allow communities to achieve positive changes and at the same time activate youth participation, direct young people to move away from the passive perception of the role of the state as a donor in responding to the needs and problems of young people. These principles and processes are flexible and can be adapted to the scale and context of each community.

Key words: youth, youth work, best practices of youth work, healthy community, social communication.

СУЧАСНІ ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ МОЛОДІ ЗА УМОВ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ОКУПАЦІЇ

УДК 341.375

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.03

Борис БАБІН,

головний науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9317-3845>

Олександра ДЕГТЯРЬОВА,

здобувачка Національного авіаційного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9743-8187>

У статті проведено аналіз сучасних правових механізмів захисту прав молоді за умов переміщення та окупації; досліджено відповідні міжнародні стандарти, нормативно-правові акти, програмні та планові документи і компетенцію відповідних органів влади. Доведено, що ключова роль молоді у визначенні напрямків розвитку є важливою в умовах збройного конфлікту, що ми й бачимо зараз у зв'язку з агресією росії проти України. Надзвичайно актуальним стає питання формування зведених статистичних даних про кількість молоді, яка залишилася на тимчасово окупованих територіях або була вимушено переселена на територію рф. Використання цифрових рішень, сучасних технологій та каналів зв'язку з молоддю, яка проживає на тимчасово окупованій території, дозволить залучити її до інформаційного простору України, забезпечить доступ до онлайн-сервісів та можливостей, інформації для різних категорій молоді, в тому числі молодих людей з обмеженими можливостями.

Також є доцільним планування заходів, спрямованих на подолання втрат молоді з окупованих територій в освіті, доступ до навчальних матеріалів і програм, у тому числі онлайн, стимулювання вступу такої молоді до навчальних закладів на підконтрольній території. Важливим також є зміцнення та залучення молодіжних організацій й ініціативних груп, що складаються з внутрішньо переміщених осіб або спрямовані на їх підтримку, до прийняття рішень, у тому числі політичних.

Ключові слова: *молодіжна політика, внутрішньо переміщені особи, права молоді, російська агресія, тимчасово окуповані території.*

Вступ. Російська агресія проти України та її ескалація в останні два роки поставила системне та гостре питання вдосконалення механізмів захисту прав молоді за умов її масштабного внутрішнього та зовнішнього переміщення, а також окупації. Станом на 2024 рік це питання торкнулося декількох мільйонів осіб, а його експертний аналіз на сьогодні має насамперед міжнародно-правовий вимір у контексті відповідних стандартів та потребує додаткової уваги наукової спільноти і громадськості.

Тому **метою цієї статті** є формування доктринальної позиції стосовно сучасних правових механізмів захисту прав молоді за умов переміщення та окупації й надання відповідних рекомендацій. У процесі цього дослідження були використані як загальнонаукові, так і галузеві методи пізнання, аналізу, узагальнення, застосування програмного порівняльного та системного підходу тощо.

Аналіз останніх досліджень Висвітлення окремих правничих аспектів формування та впровадження сучасних правових механізмів захисту прав молоді висвітлюється в роботах відомих вітчизняних науковців, зокрема Є. Бородіна, Ю. Волошина, Р. Драпушка, Н. Драпушко, К. Захаренка, Є. Міненка. Крім того, аспекти захисту прав переміщених осіб порушувалися в працях О. Мережка, Е. Плешка, А. Приходько, Г. Христової тощо. Водночас аспекти захисту прав саме переміщеної молоді поки не стали предметом окремих монографічних наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Провідну роль молоді у формуванні суспільних цінностей, напрямків розвитку та пріоритетних сфер визначено в багатьох міжнародних документах та актах національного законодавства, а також у наукових та дослідницьких роботах.

Як зазначено в Молодіжній стратегії ООН до 2030 року (далі – Стратегія) [1], станом на 2018 рік у світі проживало 1,8 мільярда молодих людей (з розрахунку людей у віці 10–24 років) і близько 90 відсотків з них живуть у країнах, що

розвиваються. Підтримка молоді як каталізатору миру, безпеки та гуманітарної діяльності є одним із ключових пріоритетів Стратегії. Зокрема, ООН сприяє створенню сприятливого середовища, в тому числі через заходи з реінтеграції, відновлення та життєстійкості для молоді, яка постраждала від конфліктів. Відповідальність за виконання Молодіжної стратегії ООН в рівній мірі несуть усі члени системи ООН на глобальному, регіональному та національному рівнях.

У Цілях сталого розвитку до 2030 року [2] молодь чітко визначена як рушій змін та відзначено її важливий внесок у реалізацію Цілей. Повноцінне залучення молоді лежить в основі Порядку денного до 2030 року як принцип «нікого не залишити осторонь». Зокрема, внесок молоді визначений основоположним у відстоюванні мирних, справедливих та інклюзивних суспільств, як це підкреслено в Цілі сталого розвитку 16 «Мир, справедливість та сильні інститути».

Провідну роль молоді відзначив у своїй промові з нагоди Міжнародного дня молоді 12 серпня й Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш: «Я вірю в силу молодих людей. Мир, економічне зростання, соціальна справедливість, толерантність — усе це та багато іншого залежить від використання потенціалу молоді не в якомусь далекому майбутньому, а вже сьогодні».

Як підкреслюється в Резолюції Ради Безпеки ООН 2250 [3], участь молоді в політичному житті має вирішальне значення шляхом безпосереднього і значущого внеску молодих людей у встановлення стійкого миру. Резолюція окреслює основні напрямки діяльності, які сприяють конструктивному залученню молоді до мирних процесів і вирішення спорів. Крім того, вона спрямована на усунення першопричин, що сприяють зростанню насильницьких течій та конфліктів.

Посібник Програми розвитку ООН «Молодь, мир та безпека: сприяння політичним процесам, що включають молодь», виданий у 2024 році [4], підтверджує кількість молоді в світі на рівні 1,8 мільярда. Видання визначає ключові проблеми із залученням молоді до суспільного, громадського та політичного життя. Серед них доступність та якість освіти, фінансові труднощі, дискримінація окремих груп та загальна суспільно-політична нестабільність. У посібнику також надаються рекомендації щодо посилення політичної участі молоді, в тому числі щодо заохочення подальших досліджень та вдосконалення методологій збору даних (визначення тенденцій, викликів, можливостей) для більш ефективного сприяння політичній участі молоді.

Додамо, що Асоціація Реінтеграції Криму підтримує комунікацію з відповідними структурами ООН, надаючи інформаційні та аналітичні матеріали

щодо викликів, які виникають стосовно переміщеної молоді та молоді, що проживає на тимчасово окупованій території (далі — ТОТ) України. Зокрема, це звернення до Робочої групи ООН з питань дискримінації жінок та дівчат щодо утисків молодих жінок у Криму, надіслане в жовтні 2021 року [5], а також звернення до Спецдоповідача з питань сучасних форм рабства, включаючи його причини та наслідки, стосовно російської агресії проти України, незаконної депортації та питань рабства неповнолітніх, надіслане в березні 2023 року [6].

Деякі із цих матеріалів були оприлюднені на ресурсах ООН, а частина відображена в документах спеціальних доповідачів та незалежних експертів ООН, як приклад у доповіді Спецдоповідача з питання про сучасні форми расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості «Боротьба з героїзацією нацизму, неонацизмом та іншими видами практики, які сприяють ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості» A/HRC/50/61 [7].

Важлива роль молоді в суспільному житті відображена й у європейських документах. Так, Стратегія щодо молодіжного сектору до 2030 року була ухвалена резолюцією CM/Res(2020)2 Комітету міністрів Ради Європи 22 січня 2020 р. [8]. Одним із пріоритетів Стратегії є співжиття в мирних та інклюзивних суспільствах, з особливим акцентом на глобальну солідарність, мир, різноманіття та міжкультурний діалог. Зокрема, це має відбуватися через зміцнення потенціалу, спроможності і лідерства молодих людей для запобігання насильству, трансформації конфліктів та впровадження культури миру шляхом суттєвої підтримки та розбудови мереж, визнання розмаїття молоді та їхніх способів самоорганізації.

Розглянемо визначення молоді та її ролі в суспільному житті відповідно до законодавства України. Відповідно до статті 1 Закону України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX «Про основні засади молодіжної політики» молодіжна політика — це напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей і молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді й за їх участі; при цьому молодіжна робота — це діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень [9].

Спостерігається суттєва відмінність у визначенні вікових меж для молоді в статистичній методології ООН (10–24 pp.) та українському законодавстві, оскільки відповідно до пункту 17 статті 1 Закону № 1414-IX молодь — це

особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Отже, при відповідному аналізі слід враховувати зазначену відмінність.

Метою молодіжної політики Закон № 1414-IX визначає створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті. Відповідно до цього акту держава має сприяти створенню умов інтеграції молоді з ТОТ та внутрішньо переміщених осіб до українського соціокультурного простору.

Молодіжна Стратегія затверджена не лише на міжнародному рівні, адже Указом Президента України № 94/2021 затверджено Національну молодіжну стратегію до 2030 року [10]. Оскільки зазначена Стратегія була затверджена у 2021 році, в ній окреслено лише проблематику стосовно молоді, що проживає на ТОТ, окупованих з 2014 року. Вже на той момент на ТОТ у Донецькій і Луганській областях, АР Крим та місті Севастополі проживало близько мільйона дітей та молоді. Станом на 2021 р. близько 300 тис. молодих людей, які проживали на ТОТ та досягли 14–18 р., перебували під постійним впливом пропаганди РФ, що спотворює історичні факти, викривлює уявлення про Україну, громадянами якої вони є, та загрожує знищенню української ідентичності.

Для забезпечення соціальної і культурної інтеграції молоді в суспільне життя України Стратегія пропонувала вжити заходи, спрямовані на реінтеграцію молоді, яка проживає на ТОТ України, та з числа внутрішньо переміщених осіб до культурного, інформаційного, освітнього простору України, а також залучення молоді, яка проживає на ТОТ України, та з числа внутрішньо переміщених осіб до активного суспільного життя в Україні.

Заходи, зазначені в Стратегії, залишаються актуальними, водночас площа ТОТ та, відповідно, кількість населення, в тому числі й молоді, значно зросли після повномасштабного вторгнення 2022 року. Відповідні профільні акти, що стосуються реінтеграції ТОТ, прийняті після 2022 року, відображають відповідні виклики.

Так, 4 квітня 2023 року Кабінет Міністрів України (далі — КМУ) актуалізував план заходів щодо реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції АР Крим та Севастополя й затвердив зміни до плану заходів, раніше прийнятих урядовим розпорядженням від 29 вересня 2021 року № 1171-р, розроблені Мінреінтеграції України з урахуванням умов військового стану; загалом план включав 127 актуалізованих заходів.

Як щодо цього констатували експерти Асоціації Реінтеграції Криму, серед іншого у вимірі молодіжної політики стосовно відповідного документу та в

рамках вказаних процесів і ситуацій об'єктивно слід брати до уваги ситуацію вірогідної наявності на деокупованій території значної, вимірюваної в сотнях тисяч, кількості осіб, що прибули туди з 2014 року, не є громадянами України, а також їх дітей [11].

Щодо молодіжної роботи профільним центральним органом, який формує та реалізує державну політику в сфері молодіжної політики в Україні є Міністерство молоді та спорту України (далі — Мінмолодьспорт). Водночас у Положенні про Мінмолодьспорт, схваленому постановою КМУ від 2 липня 2014 р. № 220 [12] нами не виявлено окремої компетенції вказаного органу щодо переміщеної молоді та молоді з ТОТ.

Більше того, доволі обмеженим є функціонал Мінмолодьспорту відповідно до описаної вище нової редакції плану заходів до Стратегії деокупації та реінтеграції АР Крим та Севастополя, відповідно до розпорядження КМУ від 4 квітня 2023 р. № 288-р. У пункті 24 щодо подолання наслідків мілітаризації освіти та перенавчання молоді на деокупованій території Мінмолодьспорту є одним із 9 співвиконавців; це Міністерство не вказане в пунктах 51, 53, 56 та 57 плану стосовно здобуття освіти для молоді з ТОТ, реалізації бюджетної програми щодо реінтеграції молоді з ТОТ, інформаційних кампаній для такої молоді, програм обміну, навчання та стажування за кордоном для молоді з тимчасово окупованої території.

Водночас саме Мінмолодьспорт є відповідальним виконавцем заходів пунктів 63 та 64 плану стосовно започаткування програм з підтримки молоді з ТОТ у роботі Українського культурного фонду, Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту, Українського молодіжного фонду; надання підтримки громадським об'єднанням у реалізації молодіжних та дитячих реінтеграційних проєктів, орієнтованих на дітей та молодь з ТОТ [13].

Додамо, що учасниками стратегічних форумів «Майбутнє Криму», де беруть участь експерти Асоціації Реінтеграції Криму, було проаналізовано згаданий вище план заходів у новій редакції від 4 квітня 2023 р. № 288-р та запропоновано загальні і детальні рекомендації до цього документа. Згідно з рекомендаціями, необхідне скорочення тексту опису заходів плану, уникнення громіздких формулювань і використання таких, що не визначені чинним законодавством, термінів і понять; необхідною є додаткова конкретизація заходів плану, що уможливить визначення ефективності його виконання відповідно до запропонованих індикаторів.

Крім того, відповідно до рекомендацій, необхідним є істотне уточнення виконавців плану, а терміни виконання його заходів потребують переоцінки. На думку учасників Стратегічного форуму, необхідно визначити етапи виконання

заходів та при цьому передбачити форми реалізації плану відповідно до можливих варіантів розвитку ситуації під час та після деокупації залежно від катастрофічного, кризового або проблемного сценаріїв щодо населення, екології, економіки та інфраструктури [14]. Водночас на регіональному та місцевому рівні молодіжні програми реалізуються структурними підрозділами молоді та спорту регіональних міських державних адміністрацій, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; місцеві молодіжні програми також мають відображати виклики щонайменше переміщеної молоді.

У 2021 році КМУ було затверджено Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2021–2025 рр. [15], а також відповідні зміни до неї у 2022 та 2023 роках, які, зокрема, відобразили зміни та вплив воєнних дій на молодіжну політику держави. Серед очікуваних результатів Програми є підвищення рівня компетентностей під час участі у проєктах та заходах, спрямованих на реінтеграцію молоді з ТОТ України, очікується, що цим документом буде охоплено понад 123 тисяч молодих людей до 2025 року.

Крім цього, Програмою передбачається вступ 10 тисяч молодих людей з ТОТ України до закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, розміщених на територіях, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, до 2025 року (по 2 тисячі вступників кожного року дії Програми).

Серед завдань Програми є також підвищення рівня культури волонтерства серед молоді та залучення її до волонтерської діяльності для наближення перемоги й відновлення країни у післявоєнний період. Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційним планом заходів з реалізації у 2023–2025 рр., затвердженими розпорядженням КМУ від 7 квітня 2023 р. № 312-р [16] також відзначено важливу роль підтримки молоді, зокрема з їх числа переміщених осіб.

Одним із завдань Стратегії є посилення міжрегіональної співпраці з метою виконання програм та здійснення заходів, зокрема для молоді, спрямованих на сприяння соціальній згуртованості, зміцнення національної єдності в рамках діалогу та спільних дій. На виконання цього завдання планується реалізація молодіжних проєктів, зокрема спрямованих на облаштування молодіжного простору в громадах, для забезпечення комунікації й інтеграції молоді з числа внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді. Відповідальність за реалізацію зазначеного заходу покладається на обласні військові (державні) адміністрації та органи місцевого самоврядування.

За даними дослідження «Вплив війни на молодь в Україні», проведеного громадською організацією «Аналітичний центр Cedos» і дослідницькою

агенцією «Info Sapiens» за підтримки UNFPA, ПРООН в Україні та Мінмолодьспорту, 16 % опитаної молоді зазнало переміщення в інші населені пункти України (власне або членів сім'ї), 6 % опитаних зазначили про пошкодження житла, а 28 % молодих людей відповіли, що за можливості отримати безкоштовну та анонімну психологічну підтримку вони б звернулися за нею.

У дослідженні наведено рекомендації щодо підтримки молоді в умовах війни, в тому числі популяризація можливостей навчання та працевлаштування, підтримки психічного здоров'я для забезпечення потреб людей, які постраждали від війни, залучення молоді до процесу відновлення, громадянської та політичної діяльності, а також волонтерства. Наведено й приклади успішних існуючих молодіжних ініціатив, зокрема «Сміливі відновлювати», які відновлюють будинки, пошкоджені внаслідок бойових дій, «Ко-Хати», котрі облаштовують приміщення для проживання в них переміщених родин, а також освітня ініціатива «Навчай для України», що спрямована на компенсацію освітніх втрат серед учнівства із залученням молоді, вмотивованої до вчителювання [17].

Таким чином, посилення спроможності молодіжного сектору стосовно підтримки переміщеного населення перебуває у фокусі громадськості — міжнародних та національних недержавних організацій. Проєкти, спрямовані на підтримку переміщеної молоді та їхніх ініціатив, можуть знаходити грантову й інституціональну підтримку різних міжнародних організацій та донорів, зокрема агенцій ООН, Євросоюзу, урядів інших країн, а також держави, зокрема за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів державної молодіжної політики та утвердження української національної й громадянської ідентичності.

Висновки. Слід підсумувати, що задля досягнення синергії молодіжного руху, державних і місцевих органів влади, недержавних організацій та інших зацікавлених сторін, пропонується звернути увагу органів, відповідальних за реалізацію державної молодіжної політики та громадський сектор на наступне.

При цьому надзвичайно актуальним стає питання формування зведених статистичних даних щодо кількості молоді, що залишилася на ТОТ або, ймовірно, могла зазнати примусового переміщення на територію рф. Зважаючи на те, що статистичні дані стосовно кількості ВПО, наявні у відповідних державних органах (Мінсоцполітики, Мінреінтеграції), було б рекомендовано здійснювати сегрегацію цих даних та створити таку категорію, як молодь (14–35 років), з урахуванням гендерного розподілу всередині даної категорії. Зазначені

статистичні дані дозволили би більш ефективно планувати описані вище та інші програми й заходи, спрямовані за залучення і підтримку молоді з ТОТ та з числа внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином застосування цифрових рішень, сучасних технологій та каналів зв'язку з молоддю, що проживає на ТОТ, дозволить залучати їх в інформаційний простір України, забезпечить доступ до онлайн-послуг і можливостей, інформації для різних категорій молоді, включаючи молодь з інвалідністю. Для реалізації зазначеної рекомендації може бути корисним дослідження та аналіз видів інформації, яка цікавить мешканців ТОТ, та каналів для її зручного й безпечного отримання з метою подальшого планування інформаційних кампаній для цієї цільової аудиторії.

При цьому вкрай затребуваним є планування та виконання заходів, спрямованих на подолання освітніх втрат молоді з ТОТ, доступу до освітніх матеріалів й україномовних освітніх програм (в тому числі й онлайн) та стимулювання вступу молоді з ТОТ до навчальних закладів на території, що контролюється урядом України. Зокрема, слід створити або пріоритетувати комплексні програми підтримки обдарованої молоді (молоді особи, які виявили здібності у сфері науки, освіти, техніки, підприємництва, мистецтва, культури або фізичної культури і спорту та досягли вагомих успіхів у зазначених сферах) з ТОТ та з числа внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, підсилення та залучення молодіжних організацій й ініціативних груп, що складаються з переміщених осіб або спрямовані на їхню підтримку, до прийняття рішень, в тому числі й політичних, на місцевому та державному рівнях, зокрема шляхом створення сприятливих умов для висвітлення думок молоді та їхньому впливу і співпраці із суб'єктами прийняття рішень щодо питань державотворення, безпеки й повоєнного відновлення миру. Підтримка та розвиток молодіжних ініціатив, включаючи волонтерство, самоорганізацію населення, творчі або спортивні проекти і заходи з боку державних та недержавних організацій сприятиме позитивній кооперації, адже саме молодь є затребуваною на ринку праці в процесі економічного відновлення та подолання наслідків гуманітарних криз.

При цьому саме молодь може стати рушійною силою в розвитку економіки, громадянського суспільства, волонтерського руху, підтримки вразливих верств населення та повоєнній відбудові. Подальший розвиток відповідної організаційно правової та програмної діяльності має стати підґрунтям для нових наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. UN Youth Strategy. UN. URL: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf (дата звернення: 14.04.2024 р.).
2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution 70/1 adopted by the General Assembly on 25 September 2015. UN. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (дата звернення: 14.04.2024 р.).
3. Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250 (2015), Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels, SC/12149, 9 December 2015. UN. URL: <https://press.un.org/en/2015/sc12149.doc.htm> (дата звернення: 14.04.2024 р.).
4. Youth, Peace and Security: Fostering Youth-Inclusive Political Processes. February 2, 2024. UN. URL: <https://www.undp.org/publications/youth-peace-and-security-fostering-youth-inclusive-political-processes> (дата звернення: 14.04.2024 р.).
5. Oppressions of Young Women's Activism in the Crimea. ARC's submission to: UN Working Group on discrimination against women and girls. 2021. UN. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/Association%20of%20Reintegration%20of%20Crimea.pdf> (дата звернення: 14.04.2024 р.).
6. Russian Aggression against Ukraine, Illegal Deportation and Minors Slavery Issues. ARC's submission to: UN Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and its consequences. 2023. UN. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/reporthr54/submission-slavery-hrc54-cso-arc_0.pdf (дата звернення: 14.04.2024 р.).
7. Russian Neo-Nazism Was Researched in UN Report on Crimean Examples. December 19, 2022. ARC. URL: <https://arcrimea.org/en/activity/2022/12/19/russian-neo-nazism-was-researched-in-un-report-on-crimean-examples/> (дата звернення: 14.04.2024 р.).
8. Resolution CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030. Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020. CoE. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935 (дата звернення: 14.04.2024 р.).
9. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 р. № 1414-IX. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> (дата звернення: 14.04.2024 р.).
10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. ОПУ. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 14.04.2024 р.).

11. Урядовий план реінтеграції Криму: міжнародний вимір / Б. Бабін, Е. Плешко, Т. Линник, А. Чвалюк, О. Плотніков, В. Філатов; Асоціація Реінтеграції Криму. URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/04/20/uryadovuj-plan-reintegracziyi-krymu-mizhnarodnyj-vymir/ (дата звернення: 14.04.2024 р.).

12. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-p> (дата звернення: 14.04.2024 р.).

13. Про внесення змін до плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2023 р. № 288-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2023-p> (дата звернення: 14.04.2024 р.).

14. Реінтеграція Криму: урядові плани та формування механізмів міжнародної підтримки; за заг. ред. Бабіна Б., Барієва Е.; Кримськотатарський Ресурсний Центр. Київ, 2023. 48 с.

15. Про затвердження Державної цільової соціальної програми Молодь України на 2021–2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 2 червня 2021 р. № 579. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-p> (дата звернення: 14.04.2024 р.).

16. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р від 7 квітня 2023 р. № 312-р. ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-p> (дата звернення: 14.04.2024 р.).

References

1. UN Youth Strategy. UN. URL: https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf (date of access: 14.04.2024) [in English].

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution 70/1 adopted by the General Assembly on 25 September 2015. UN. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (date of access: 14.04.2024) [in English].

3. Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250 (2015), Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels, SC/12149, 9 December 2015. UN. URL: <https://press.un.org/en/2015/sc12149.doc.htm> (date of access: 14.04.2024) [in English].

4. Youth, Peace and Security: Fostering Youth-Inclusive Political Processes. February 2, 2024. UN. URL: <https://www.undp.org/publications/youth-peace-and-security-fostering-youth-inclusive-political-processes> (date of access: 14.04.2024) [in English].

5. Oppressions of Young Women's Activism in the Crimea. ARC's submission to: UN Working Group on discrimination against women and girls. 2021. UN. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/Association%20of%20Reintegration%20of%20Crimea.pdf> (date of access: 14.04.2024) [in English].

6. Russian Aggression against Ukraine, Illegal Deportation and Minors Slavery Issues. ARC's submission to: UN Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and its consequences. 2023. UN. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/slavery/sr/reporthrc54/submission-slavery-hrc54-cso-arc_0.pdf (date of access: 14.04.2024) [in English].

7. Russian Neo-Nazism Was Researched in UN Report on Crimean Examples. December 19, 2022. ARC. URL: <https://arcrimea.org/en/activity/2022/12/19/russian-neo-nazism-was-researched-in-un-report-on-crimean-examples/> (date of access: 14.04.2024) [in English].

8. Resolution CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030. Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020. CoE. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680998935 (date of access: 14.04.2024) [in English].

9. Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 27 kvitnia 2021 r. № 1414-IX. [Law of Ukraine «On the Main Principles of Youth Policy» dated April 27, 2021 No. 1414-IX]. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

10. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. № 722/2019. [Decree of the President of Ukraine «On the Sustainable Development Goals of Ukraine for Period Up to 2030» dated September 30, 2019 No. 722/2019]. Retrieved from: URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

11. Uriadovyi plan reintehratsii Krymu: mizhnarodnyi vymir / B. Babin, E. Pleshko, T. Lynnyk, A. Chvaliuk, O. Plotnikov, V. Filatov; Asotsiatsiia Reintehratsii Krymu. [The Governmental Plan for Reintegration of Crimea: the International Dimension / B. Babin, E. Pleshko, T. Linnyk, A. Chvalyuk, O. Plotnikov, V. Filatov; Association of Reintegration of Crimea]. Retrieved from: URL: https://arcrimea.org/uk/analytics_ua/2023/04/20/uryadovyj-plan-reintegracziyi-krymu-mizhnarodnyj-vymir/ (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo molodi ta sportu Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 lypnia 2014 r. № 220. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the Regulation on the Ministry of Youth and Sports of Ukraine” dated July 2, 2014 No. 220]. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-п> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

13. Pro vnesennia zmin do planu zakhodiv z realizatsii Stratehii deokupatsii ta reintehratsii tymchasovo okupovanoi terytorii Avtonomnoi Respubliky Krym ta mista Sevastopolia: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 kvitnia 2023 r. № 288-r. [Prescript of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Amendments to Action Plan for Implementation of the Strategy of Deoccupation and Reintegration of the Temporarily Occupied Territory of the Autonomous Republic of Crimea and the City of Sevastopol” of April 4, 2023 No. 288-r]. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2023-p> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

14. Reintehratsiia Krymu: uriadovi plany ta formuvannia mekhanizmv mizhnarodnoi pidtrymky; za zah. red. Babina B., Bariieva E.; Krymskotatarskyi Resursnyi Tsentr. [Reintegration of Crimea: Governmental Plans and Formation of International Support Mechanisms; in general ed. Babina B., Barieva E.; Crimean Tatar Resource Center]. Kyiv, 2023. 48 s.

15. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy “Molod Ukrainy” na 2021-2025 roky ta vnesennia zmin do deiakykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 chervnia 2021 r. № 579. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the State Targeted Social Program «Youth of Ukraine» for 2021-2025 and Amendments to Some Acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine” dated June 2, 2021 No. 579]. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-п> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

16. Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023-2025 rokakh: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 kvitnia 2023 r. № 312-r vid 7 kvitnia 2023 r. № 312-r. [Prescript of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the Approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement for Period until 2025 and the Approval of the Operational Action Plan for Its Implementation in 2023-2025” dated April 7, 2023 No. 312-r]. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-p> (date of access: 14.04.2024) [in Ukrainian].

Borys BABIN, Oleksandra DEHTIAROVA. Modern legal mechanisms for the protection of youth's rights under the conditions of displacement and occupation.

The article analyzes modern legal mechanisms for the protection of youth rights under the conditions of displacement and occupation; relevant international standards, normative legal acts, program and planning documents, and the competence of respective authorities were investigated. It has been proven that the pivotal role of youth in the determination of development directions is essential in conditions of armed conflict, as we do see now due to Russia's aggression against Ukraine. Regarding the issues of the effectiveness of youth rights' protection mechanisms in conditions of interstate and internal displacement and foreign occupation article contains some proposals for Ukrainian authorities that may be a ground for relevant broader expert discussion.

The issue of forming consolidated statistical data on the number of young people who remained in the occupied territories or who may have been forced to move to the territory of Russia is becoming extremely urgent. The mentioned statistical data would allow for more effective planning of the programs and measures aimed at attracting and supporting youth from occupied territories and internally displaced persons. The use of digital solutions, modern technologies, and communication channels with young people living in the occupied territory will allow to involve them in the information space of Ukraine, will provide access to online services and opportunities, and information for various categories of youth, including young people with disabilities.

Planning of measures aimed at overcoming the educational losses of youth from the occupied territories, access to educational materials and programs, including online, and stimulating the entry of such youth into educational institutions in the government-controlled territory are also in great demand. Strengthening and involvement of youth organizations and initiative groups, consisting of displaced persons or aimed at their support, in decision-making, including political ones, is also important.

Key words: *internally displaced persons, Russian aggression, temporarily occupied territories, youth policy, youth rights.*

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

УДК 378.670

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.04

Гор МІНЕНКО,

молодший науковий співробітник НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка» Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7169-3252>

Стаття присвячена аналізу та розробці теоретичних засад інституціоналізації молодіжної політики в Україні. Розкрито історичний контекст розвитку молодіжної політики, акцентуючи увагу на важливості врахування суспільних трансформацій. Розглядаються ключові правові акти, які закріплюють основні права та обов'язки молоді в Україні, зокрема статті Конституції України, що гарантують право на освіту, соціальний захист, працю та інші важливі аспекти життя молодого громадянина. Проаналізовано етапи розвитку молодіжної політики, від історичних коренів до сучасних програм та стратегій, зокрема Декларації про засади державної молодіжної політики, законів «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації» й інших документів, що визначають стратегічні напрями молодіжної політики.

Особлива увага приділяється аналізу сучасних програм та стратегій, затверджених на державному рівні, з метою ідентифікації основних викликів та можливостей для розвитку молодіжної роботи в країні. Підкреслено значення міжнародного досвіду та інтеграції української молодіжної політики в європейський і світовий контексти, а також роль держави в створенні сприятливих умов для розвитку молодіжного руху.

Стаття висвітлює важливість комплексного підходу до розвитку молодіжної політики, включаючи не лише правове забезпечення, але й активну участь молоді в суспільному житті, їхнє залучення до прийняття

рішень, формування громадянської активності та соціальної відповідальності. Дослідження, вважаю, є вагомим внеском у розробку та впровадження ефективних стратегій молодіжної політики в Україні, сприятиме зміцненню соціального становища молоді та її інтеграції в процеси суспільного розвитку.

Ключові слова: молодіжна політика, інституціоналізація, участь молоді, суспільні трансформації.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, які характеризуються глобалізацією та прискоренням соціальних трансформацій, молодь виступає як стратегічно значущий ресурс національного розвитку, що вимагає розробки та реалізації комплексних заходів підтримки й стимулювання її потенціалів. Актуалізація ролі молоді як активного учасника в процесах суспільного розвитку передбачає необхідність створення умов для її гармонійного розвитку та інтеграції в суспільне життя.

На сучасному етапі Україна зіткнулася з низкою викликів, що стосуються ефективності молодіжної політики, охоплюючи аспекти законодавчого забезпечення та практичної реалізації програм молодіжної роботи. Існуючі нормативно-правові акти та програмні документи часто не відповідають актуальним потребам молодого покоління та сучасним соціально-економічним викликам, що акцентує на важливості їх оновлення та адаптації.

Особливу увагу заслуговує проблематика недостатньої участі молоді в процесі формування та прийняття управлінських рішень. Така ситуація ускладнює можливість повноцінної реалізації прав молодих людей та їх активної участі в соціальному житті. Залучення молоді до управлінських процесів та врахування її думок у формуванні майбутнього держави є ключовими для розвитку відповідального й залученого громадянського суспільства. Крім того, інтеграція міжнародного досвіду та кращих практик може значно посилити ефективність молодіжної політики в Україні, зокрема в сферах освіти, зайнятості, соціального захисту та стимулювання громадянської активності. Використання успішних зарубіжних моделей сприятиме вирішенню існуючих проблем молоді.

З огляду на актуальність і складність викликів, пов'язаних з інституціоналізацією молодіжної політики в Україні, стає очевидною потреба в комплексному підході до вирішення зазначених питань. Цей підхід має включати не лише реформування існуючих механізмів молодіжної роботи, але й розробку нової парадигми співпраці між державою, громадськістю та молоддю, що відкриє шлях до збільшення молодіжної активності, підтримки молодих талантів та їх внеску у соціально-економічний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичної моделі інституціоналізації молодіжної роботи в умовах суспільних трансформацій, висвітлюється в роботах низки відомих вітчизняних науковців, зокрема Є. Бородіна, Р. Драпушка, Н. Драпушко, П. Горінова, О. Ільюка, К. Захаренка, Є. Міненко, Н. Філик, І. Пешої, О. Яременка.

Метою статті є комплексний аналіз теоретичних та практичних аспектів формування і розвитку молодіжної політики в Україні, ідентифікація основних викликів та можливостей, які стоять перед українським суспільством у контексті інституціоналізації молодіжної роботи.

Виклад основного матеріалу. Основні права та обов'язки молоді, як і решти громадянського населення, закріплені в статтях 21–68 Конституції України. Відповідно до зазначених статей кожен молодий громадянин має право на: життя, вільний розвиток особистості; повагу до своєї гідності, свободу та особисту недоторканність, недоторканність житла, вільний вибір місця проживання, свободу пересування, свободу світогляду, свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації; володіння приватною власністю; працю; освіту; соціальний захист [1].

Одним із перших програмних документів, який окреслив зміст та цілі молодіжної політики, стала Декларація Верховної Ради «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», ухвалена 15 грудня 1992 року [2]. Дана Декларація заклала підґрунтя для подальшого розвитку молодіжної політики, її правової основи, практичної діяльності державних органів влади та управління, спрямованої на сприяння всебічному розвитку молоді України.

У цьому документі сформульовано визначення сутності та змісту державної молодіжної політики, окреслено її напрямки, а також механізм формування і реалізації. Декларацією встановлено, що державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави й здійснюється в інтересах молодої особи, суспільства, держави; з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Декларацією було визначено основні завдання державної молодіжної політики, серед яких слід виділити:

- аналіз становища молоді, створення належних умов для посилення правових та матеріальних гарантій у сфері реалізації прав і свобод молодих громадян, активізація діяльності молодіжних організацій з метою забезпечення всебічного соціального становлення й розвитку молоді;

- сприяння молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих здібностей та ініціатив, активне залучення молоді до участі в національно-

культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій і національно-етнічних особливостей;

- залучення молоді до активної участі в економічному розвитку України;
- надання державою кожній молодій людині соціальних послуг з навчання, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки;
- координація зусиль усіх організацій та соціальних інститутів, що працюють з молоддю.

Після прийняття Декларації було ухвалено наступні законодавчі акти України: закони «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.); «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.); «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 р.); «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки» (2003 р.). Більшість із цих документів станом на сьогоднішній день втратила свою чинність. Із 2008 року розпочалася розробка державних цільових соціальних програм. Перша програма — Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки — була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 р. № 41 [9].

Основні завдання цієї програми включали:

- 1) створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, творчого розвитку особистості;
- 2) утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей;
- 3) пропаганда та формування здорового способу життя;
- 4) створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді.

Програма «Молодь України» на 2016–2020 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 148, передбачала такі ключові напрями;

- надання підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям, спрямованої на зміцнення їхньої ролі в соціальному становленні та розвитку молоді;
- інтеграція українських молодіжних організацій до відповідних європейських і світових організацій, що сприяє обміну досвідом та встановленню міжнародних зв'язків;
- впровадження сучасних технологій, системи збору й обробки актуальної та достовірної інформації про можливості й потреби молоді, розроблення нових стандартів роботи з молоддю;
- проведення моніторингу становища молоді в Україні, підготовка щорічної доповіді про становище молоді в Україні для використання на

парламентських слуханнях та здійснення наукових досліджень з проблем молоді [3].

Позитивними аспектами програми є відхід від патерналістської моделі державної політики щодо молоді та намічена співпраця з громадськими та благодійними організаціями. Водночас значним її недоліком, на переконання дослідників, була відсутність завдання щодо забезпечення молоді житлом, хоча ця проблема була дуже актуальною на той час.

Очікувані результати програми «Молодь України» на 2016–2020 роки включали:

1. Збільшення щороку на 10% чисельності молоді, залученої до програм та заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання та підвищення рівня громадянської свідомості молоді.

2. Збільшення щороку на 4% чисельності молоді, залученої до популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я.

3. Створення цілісної системи неформальної освіти молоді.

4. Збільшення щороку на 50 осіб працівників, які працюють з молоддю, із залученням державних службовців молодіжної сфери і представників молодіжних громадських організацій та забезпечення видачі зазначеним працівникам відповідних сертифікатів.

5. Забезпечення розвитку молодіжного підприємництва шляхом удосконалення існуючої нормативно-правової бази та систематизації преференцій для молодих підприємців, формування підприємницьких навичок молоді.

6. Забезпечення надання підтримки молоді в працевлаштуванні та сприяння створенню для неї нових робочих місць [3].

Додаткові очікувані результати даної програми включали:

- підвищення рівня самоорганізації і самоврядування інститутів громадянського суспільства та їх осередків;

- забезпечення залучення молоді до волонтерства як форми суспільно значущої діяльності вторинної зайнятості;

- зниження рівня правопорушень серед молоді до 2020 року на 20% завдяки активізації правової освіти та участі молоді в суспільно значущій громадській діяльності;

- забезпечення ефективного виконання державних і регіональних програм з метою забезпечення молоді житлом, насамперед осіб з особливими потребами, молодих сімей, що мають у своєму складі учасників бойових дій, інвалідів війни, а також молодих сімей, один із членів якої загинув (пропав безвісти) або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час захисту Батьківщини;

- забезпечення інтеграції української молоді в європейські та світові молодіжні структури;

- збільшення щороку на 5% чисельності молоді, яка бере участь у реалізації проєктів ЄС та інших іноземних держав, зокрема програми «Erasmus +» [3].

Наступна Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки визначила оптимальний варіант реалізації молодіжної політики, акцентуючи увагу на застосуванні кращих досягнень світової та європейської практики у формуванні та реалізації політики в молодіжній сфері. Програма передбачає концентрацію зусиль на таких завданнях:

- підвищення рівня компетентностей молоді, в тому числі громадянських;

- підвищення рівня культури волонтерства серед молоді;

- активізація залучення молоді до процесів ухвалення рішень;

- зміцнення соціальної згуртованості молоді, у тому числі шляхом здійснення обмінів молоддю в межах України та у партнерстві з іншими державами і міжнародними організаціями;

- виконання програм для підготовки фахівців, які працюють з молоддю, у тому числі програми «Молодіжний працівник».

- забезпечення функціонування молодіжних центрів, у тому числі державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр»;

- сприяння створенню умов для розвитку спроможності інститутів громадянського суспільства для досягнення завдань Програми;

- підтримка молодіжних проєктів та виконання окремих завдань молодіжної політики [4].

Варто зазначити, що прийняття Закону України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» в 2019 році стало значущим кроком у регулюванні діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій. Закон спрямований на визнання історичного значення пластового руху для розвитку дітей і молоді й формування української державності. Він визначає цілі та завдання підтримки, забезпечує доступність пластового та скаутського руху для молоді, а також правовий статус цих організацій [6].

А от 2021 рік став важливим етапом у розвитку правової основи молодіжної політики. У березні цього року була затверджена Національна молодіжна стратегія до 2030 року за Указом Президента України № 94/2021, яка відрізняється своїм інноваційним підходом. У квітні того ж року було прийнято Закон України «Про основні засади молодіжної політики», який встановлює мету, завдання, основні принципи, напрямки та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантує участь молоді в її формуванні та впровадженні, а

також особливості створення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань [7].

Національна молодіжна стратегія до 2030 року (далі — Стратегія) є ключовим документом, який визначає напрямки розвитку молодіжної політики та спрямований на покращення умов життя молодого покоління в Україні [8]. Цей документ є значущим як із наукового, так і з практичного погляду. З наукової перспективи, Стратегія слугує важливим інструментом для дослідження соціальних, економічних та політичних викликів, з якими стикається молодь, та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо покращення молодіжної політики. З практичної точки зору, документ визначає основні завдання і цілі для розбудови молодіжної сфери, створює умови для розвитку молодіжних організацій та ініціатив, а також підтримує молодих людей у їхньому професійному й особистісному розвитку.

Стратегія була розроблена з урахуванням думок і потреб широкого кола зацікавлених сторін, включаючи молодь, громадські організації, бізнес та експертів із різних регіонів України. Головною її метою є створення умов для молоді в Україні, щоб вона була конкурентоспроможною, активною в суспільному житті та здатною вносити свій вклад у розвиток країни. Документ включає сучасне бачення молодіжної політики, визначає інноваційні пріоритети, такі, як безпека, здоров'я, спроможність та інтегрованість молоді [9].

Для оцінки реалізації Національної молодіжної стратегії до 2030 року визначено ряд індикаторів:

- зростання народжуваності в Україні;
- збільшення частки молоді, яка дбає про своє здоров'я та веде здоровий спосіб життя;
- зниження захворюваності і смертності серед молоді;
- зменшення рівня правопорушень та злочинності серед молоді;
- зростання індексу самостійності молоді, заснованого на самозайнятості й участі в громадській та волонтерській діяльності;
- підвищення рівня реінтеграції молоді з тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб у культурний, інформаційний та освітній простір України;
- зростання частки молоді — членів громадських об'єднань;
- збільшення частки молоді, яка бере участь у процесах ухвалення рішень на різних рівнях;
- підвищення рівня участі молоді в неформальному навчанні;
- зростання кількості молодіжних центрів та установ, що працюють з молоддю, у регіонах;

- зростання частки молоді, що бере (брала) участь у волонтерській діяльності;
- збільшення частки молоді, яка усвідомлює важливість дотримання Конституції та законів України та має нетерпимість до їх порушень;
- підвищення рівня довіри молоді до державних інституцій;
- підвищення престижності державної служби;
- зниження рівня безробіття серед молоді;
- підвищення рівня поінформованості суспільства про потреби молоді з інвалідністю і збільшення її інтеграції в суспільне життя;
- зменшення частки молоді, яка не працює, не навчається та не набуває професійних навичок [8].

Реалізація Національної молодіжної стратегії до 2030 року сприятиме тому, аби молодь України стала більш свідомою, відповідальною та економічно активною. Молоді люди матимуть високий рівень життєздатності, самостійності та спроможності, будуть інтегровані в суспільне життя держави й адаптовані до сучасних викликів.

Стратегія допоможе молоді розвивати свою суб'єктність шляхом:

- піклування про фізичне та психічне здоров'я з дитинства;
- адекватної оцінки загроз та реагування на них, посилення власної безпеки;
- формування компетенцій для безпечного й гідного життя, розвитку та самореалізації в швидкозмінному і непередбачуваному світі;
- участі в житті суспільства та територіальних громад, впливу на рішення, що стосуються їхнього життя [8].

Молодь є значущою частиною суспільства, і її потреби та інтереси повинні бути враховані в державних політиках та програмах. Органи державної влади й місцевого самоврядування можуть відігравати ключову роль у забезпеченні цього. Органи державної влади, такі, як уряди та парламенти, мають можливість створювати законодавчу базу для розвитку молодіжної політики. Наприклад, закони про молодіжну політику, закони про захист прав молоді й інші нормативні акти можуть бути прийняті для забезпечення прав та інтересів молоді.

Уряд також може фінансувати і здійснювати контроль за реалізацією програм та проєктів з молодіжної політики. Мова йде про програми підтримки молодіжного підприємництва, проєкти з розвитку молодіжних громадських організацій, з підвищення рівня освіти та забезпечення доступу до роботи для молоді, які можуть бути здійснені за допомогою державних коштів.

В Україні формування та реалізація молодіжної політики відбувається на трьох рівнях: національному (загальнодержавному), регіональному (об-

ласному та районному), місцевому (рівні об'єднаних територіальних громад). На кожному з цих рівнів визначені повноваження та функції суб'єктів молодіжної політики: національний (загальнодержавний) рівень — центральні органи виконавчої влади (Міністерство молоді та спорту України, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади, які мають окремі повноваження у сфері молодіжної політики, зокрема Міністерство освіти та науки України, Міністерство соціальної політики України тощо).

Функції різних рівнів влади у формуванні та реалізації молодіжної політики в Україні.

Національний (загальнодержавний) рівень:

- нормативно-правове забезпечення молодіжної політики;
- формування стратегії розвитку та пріоритетних напрямів молодіжної політики;
- забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників;
- методична підтримка, з урахуванням міжнародного досвіду та кращих практик;
- фінансування або сприяння в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проєктів тощо.

Регіональний (обласний та районний) рівень:

- реалізація молодіжної політики в рамках підходів, запропонованих на національному рівні;
- розробка та ухвалення регіональних програм, орієнтованих на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей.

Місцевий рівень:

- створення молодіжної інфраструктури;
- організація неформальної освіти;
- проведення інформаційних кампаній з формування позитивного іміджу молодіжної роботи й залучення молоді.

Міністерство молоді та спорту України та його департамент молодіжної політики мають визначені Законом України «Про основні засади молодіжної політики» завдання, що спрямовані на формування та реалізацію цієї політики:

- забезпечення виконання законодавства у сфері молодіжної політики;
- аналіз практики застосування законодавства та внесення пропозицій щодо його вдосконалення;
- підготовка Національної молодіжної стратегії й інших програм та актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики;
- підготовка щорічної доповіді про становище молоді в Україні;

- дослідження соціально-економічних умов, потреб, цінностей та пріоритетів молоді;
- сприяння проведенню всеукраїнських та міжнародних заходів у сфері молодіжної політики;
- організаційне забезпечення діяльності Національної ради з питань молоді;
- координація діяльності Українського молодіжного фонду та інших молодіжних установ;
- розвиток молодіжної інфраструктури й забезпечення ефективності діяльності молодіжних центрів;
- системна підготовка та підвищення кваліфікації молодіжних працівників і членів молодіжних об'єднань;
- запровадження стандартів та критеріїв для підготовки молодіжних працівників;
- розробка й затвердження типових навчальних програм для молодіжних працівників;
- взаємодія з іншими органами влади та суб'єктами молодіжної роботи щодо реалізації молодіжної політики;
- забезпечення наукового, методичного, інформаційного та фінансового супроводу молодіжної політики;
- міжнародне співробітництво у сфері молодіжної політики;
- ініціювання заходів заохочення молоді за особливі досягнення;
- ініціювання встановлення премій, стипендій, інших заохочень за особливі досягнення молоді в різних сферах;
- забезпечення доступності, прозорості та відкритості інформації про молодіжні проекти, реалізація яких здійснюється суб'єктами молодіжної роботи за рахунок коштів державного бюджету;
- здійснення інших повноважень, визначених законом [7].

У складі обласних державних адміністрацій (ОДА) функціонують управління (департаменти) у справах сім'ї та молоді, які координують реалізацію молодіжної політики на регіональному рівні. Вони підзвітні та підконтрольні головам обласних державних адміністрацій і Міністерству молоді та спорту України.

Функції управліннь у справах сім'ї та молоді включають:

- 1) розробку й реалізацію регіональних і місцевих програм у сфері молодіжної політики з урахуванням національної молодіжної стратегії та місцевих потреб;
- 2) включення питань підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників до регіональних і місцевих програм;
- 3) формування, оптимізація та розвиток молодіжної інфраструктури;

- 4) сприяння створенню й діяльності молодіжних центрів та інших установ, що забезпечують соціальний захист і розвиток молоді;
- 5) надання підтримки установам та організаціям, які займаються підготовкою молодіжних працівників;
- 6) сприяння діяльності молодіжних і дитячих громадських об'єднань;
- 7) сприяння створенню молодіжних рад для забезпечення участі молоді у формуванні молодіжної політики;
- 8) розробка місцевих фінансово-кредитних механізмів для забезпечення доступності житла для молодих сімей і осіб;
- 9) встановлення премій, стипендій та інших заохочень за особливі досягнення молоді в різних сферах.

Органи місцевого самоврядування також відіграють важливу роль у реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, зокрема через створення сприятливих умов для розвитку молодіжної інфраструктури й підтримку молодіжних ініціатив. Консультативно-дорадчі функції у сфері молодіжної політики виконують молодіжні ради. **Молодіжна рада** — це молодіжний консультативно-дорадчий орган, що може утворюватися при Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному і місцевому рівнях [7].

Головна мета діяльності молодіжних рад полягає в залученні до розробки нормативних актів, інших документів і програм, а також контролю за їх виконанням у молодіжній сфері. До складу ради можуть обиратися жителі відповідної адміністративно-територіальної одиниці, представники інститутів громадянського суспільства, студентського та учнівського самоврядування віком від 14 до 35 років.

Молодіжна рада виконує такі функції:

- сприяє реалізації права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики;
- вносить до органу, при якому її утворено, пропозиції щодо організації консультацій з молоддю;
- надає пропозиції, висновки, рекомендації щодо питань формування та реалізації молодіжної політики, обов'язкові до розгляду органом, при якому її утворено;
- розробляє спільно з молодіжними та дитячими громадськими об'єднаннями, іншими суб'єктами молодіжної роботи пропозиції щодо пріоритетів молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях;

- здійснює моніторинг й оцінку ефективності реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях;
- бере участь у розробленні проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики;
- вивчає стан виконання законів України, інших нормативно-правових актів, що стосуються молоді, на регіональному та місцевому рівнях;
- здійснює громадську експертизу фінансування заходів молодіжної політики [7].

Порядок формування і діяльності молодіжних рад визначається Типовим положенням про молодіжний консультативно-дорадчий орган регіонального рівня та Типовим положенням про молодіжний консультативно-дорадчий орган місцевого рівня, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 11981. При тому статтею 7 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021р. № 1414-IX передбачено створення й Національної ради з питань молоді [7].

Національна рада з питань молоді — це консультативно-дорадчий орган, що утворюється при Кабінеті Міністрів України з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування із суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики [7]. Порядок формування та діяльності цього консультативно-дорадчого органу затверджується Кабінетом Міністрів України.

Науково-методичний супровід реалізації молодіжної політики в попередні роки здійснював Державний інститут сімейної та молодіжної політики (ДІСМП), а нині — Науково-дослідний центр «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка». Основні завдання науково-дослідного центру охоплюють широкий спектр діяльності, спрямованої на розвиток молодіжної політики в Україні:

1. Проведення досліджень для вивчення становища молоді, методів молодіжної роботи, форм та напрямів молодіжної політики на різних рівнях, а також вивчення міжнародного й національного досвіду реалізації молодіжної політики.
2. Підготовка рекомендацій щодо пріоритетних напрямів та ефективних методик молодіжної роботи, імплементації міжнародного досвіду впровадження молодіжної політики.
3. Оцінювання ефективності реалізації молодіжної політики, програм, заходів, соціальних та молодіжних проєктів.

4. Кадрове забезпечення молодіжної сфери, включаючи розробку навчальних та тренінгових програм, а також проведення навчання й підвищення кваліфікації фахівців молодіжної сфери.

5. Створення умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян, діяльності молодіжних організацій.

6. Допомога молодим людям у реалізації та самореалізації їхніх творчих можливостей й ініціатив.

7. Залучення молоді до активної участі в економічному та політичному розвитку країни.

8. Надання державою соціальних послуг у сфері навчання, виховання, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки молоді.

9. Координація зусиль всіх організацій та соціальних інститутів, які працюють з молоддю.

10. Створення умов для зайнятості і працевлаштування молоді, забезпечення доступності освіти, підтримка студентської молоді та реалізація національної доктрини розвитку освіти.

Держава впливає на ціннісні орієнтації молоді через реалізацію державної молодіжної політики, яка спрямована на формування в молоді таких цінностей, як толерантність, повага до різноманітності, відмова від домінування та насильства, а також визнання багатомірності людської культури. Держава прагне виховати в молоді ставлення, засноване на рівності і взаємоповазі, що є основою для толерантної поведінки в суспільстві.

Українські інститути громадянського суспільства відіграють важливу роль у формуванні молодіжної політики, особливо в умовах воєнного стану. Вони забезпечують допомогу вразливим групам населення, контролюють дотримання прав людини, документують військові злочини та займаються виявленням зниклих безвісти. Ці дії сприяють формуванню в молоді розуміння важливості захисту прав людини, солідарності і взаємодопомоги в суспільстві.

Висновки. У науковій статті доведено необхідність застосування комплексного методологічного підходу в процесі формування та імплементації молодіжної політики на національному й місцевому рівнях. Детальний аналіз виокремлює принципово важливі сфери, які вимагають удосконалення, включаючи законодавче забезпечення прав молоді, активізацію її участі в керівних процесах, інтеграцію з міжнародним досвідом та підтримку молодіжного руху в межах України. Наголошено на необхідності адаптації молодіжної політики до динамічних змін, що відбуваються в українському суспільстві та на глобальному рівні, підкреслюючи важливість створення умов для

безперешкодного розвитку молодіжних ініціатив, підтримки талановитої молоді, а також заохочення її соціального, професійного й особистісного прогресу.

Залучення молодих людей у процес прийняття управлінських рішень може здійснюватися на різних етапах, а саме: підготовки та прийняття рішень, реалізації й оцінки результатів. Однак найбільш активне заохочення молоді до участі в прийнятті рішень відбувається на ранніх стадіях прийняття рішень [10].

Особливе місце в статті відведено аналізу ролі міжсекторальної кооперації між державними структурами, освітніми закладами, громадським сектором та міжнародними організаціями в реалізації ефективної молодіжної політики. Така взаємодія видається критичною для забезпечення інтегрованого підходу до розв'язання проблем молоді, ефективної реалізації її потенціалу на благо суспільства. Ефективна реалізація молодіжної політики можлива лише за умови забезпечення якісної освіти, зміцнення фінансових та правових гарантій, реалізації прав і свобод молоді, забезпечення доступу й функціонування молодіжних організацій, стимулювання участі молоді в політичному та економічному розвитку України [12].

Успішна інституціоналізація молодіжної роботи в державі можлива через ретельно сплановану імплементацію програм та стратегій, орієнтованих на відповідність сучасним потребам молоді й викликам, перед якими вона стоїть. У результаті молодіжна політика має потенціал стати драйвером у формуванні покоління, здатного до активної участі, відповідальності та компетентності в національному та міжнародному контекстах.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (у ред. від 01.01.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15.12.1992 р. № 2859-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>; Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 рр., затверджена постановою КМУ від 28.01.2009 р. № 41. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/189135592>
3. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 рр., затверджена постановою КМУ від 18.02.2016 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-п>

4. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2021–2025 рр., затверджена постановою КМУ від 2.06.2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-п>

5. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р., затверджена Указом Президента України від 27.09.2013 р. № 532/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

6. Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху: Закон України від 17.12.2019 р. № 385-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20>; Національна молодіжна стратегія до 2030 р., затверджена Указом Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021>

7. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>

8. Національна молодіжна стратегія до 2030 р., затверджена Указом Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021>

9. Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільюк / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенко. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.

10. Драпушко Р., Горінов П., Міненко Є. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72) № 3. С. 54–59.

11. Драпушко Р., Горінов П., Попатенко М., Філик Н. Молодіжна політика України через призму демографічних проблем: стан та тенденції. Державна сімейна та молодіжна політика: законодавство, методи та практики. Київ: ДІСМП, 2022. № 1. С. 31–38.

12. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Захаренко К. В., Міненко Є. С. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72). № 4. С. 7–12.

References

1. The Constitution of Ukraine of 28.06.1996, No. 254к/96-ВР (as of 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. On the General Principles of State Youth Policy in Ukraine: Declaration of 15.12.1992 No. 2859-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>;

The State Targeted Social Program «Youth of Ukraine» for 2009-2015, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine on January 28, 2009, No. 41. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/189135592>

3.State Targeted Social Program «Youth of Ukraine» for 2016-2020, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 18, 2016, No. 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-п>

4.State Targeted Social Program «Youth of Ukraine» for 2021-2025, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 579 of June 2, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-п>

5.Strategy for the Development of the State Youth Policy for the period up to 2020, approved by the Decree of the President of Ukraine of 27.09.2013 No. 532/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013>

6.On the Recognition of the Plast Movement and Peculiarities of State Support for the Plast and Scout Movement: Law of Ukraine of 17.12.2019 No. 385-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20>; National Youth Strategy until 2030, approved by the Decree of the President of Ukraine of 12.03.2021 No. 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021>

7.On the basic principles of youth policy: Law of Ukraine of 27.04.2021 No. 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>

8.National Youth Strategy until 2030, approved by the Decree of the President of Ukraine of 12.03.2021 No. 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021>

9.Youth Policy in Ukraine: a textbook / P. Gorinov, R. Drapushko, N. Drapushko, O. Iliuk / edited by Academician Prof. V. Andrushchenko. Kyiv: Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, 2023. 304 c.

10. Drapushko R., Horinov P., Minenko E. Efficiency of involving young people in management decision-making. Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public management and administration. 2022. Vol. 33(72) No. 3. C. 54–59.

11. Drapushko R., Gorinov P., Popatenko M., Filik N. Youth policy of Ukraine through the prism of demographic problems: state and trends. State family and youth policy: legislation, methods and practices. Kyiv: SISPS, 2022. № 1. C. 31–38.

12. State Youth Policy of Ukraine in the Context of European Integration: Challenges and Opportunities. Scientific notes of Vernadsky TNU. Series: Public management and administration. 2022. T. 33 (72). № 4. C. 7-12.

Yehor MINENKO. Theoretical model of institutionalization of youth work in Ukraine.

The article is devoted to the analysis and development of theoretical foundations for the institutionalization of youth policy in Ukraine. The historical context of the development of youth policy is revealed, emphasizing the importance of taking into account social transformations. The key legal acts that enshrine the fundamental rights and obligations of young people in Ukraine are considered, in particular, the articles of the Constitution of Ukraine that guarantee the right to education, social protection, labor, and other important aspects of the life of a young citizen.

The author analyzes the stages of development of youth policy, from its historical roots to modern programs and strategies, including the Declaration on the Principles of State Youth Policy, the Laws of Ukraine «On Promoting Social Formation and Development of Youth in Ukraine», «On Youth and Children’s Public Organizations”», and other documents that define the strategic directions of youth policy.

Particular attention is paid to the analysis of current programs and strategies approved at the state level in order to identify the main challenges and opportunities for the development of youth work in the country. The importance of international experience and the integration of Ukrainian youth policy into the European and global contexts, as well as the role of the state in creating favorable conditions for the development of the youth movement are emphasized.

The article highlights the importance of a comprehensive approach to the development of youth policy, including not only legal support, but also the active participation of young people in public life, their involvement in decision-making, and the formation of civic engagement and social responsibility. The study is a significant contribution to the development and implementation of effective youth policy strategies in Ukraine, and will contribute to strengthening the social status of young people and their integration into the processes of social development.

Key words: youth policy, institutionalization, youth participation, social transformations.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ: ПЕРШИЙ РІК ВІЙНИ (анотаційні матеріали НДР 2022 р.)

УДК 316.334

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.05

Свєн СІРИЙ,

керівник відділу науково-методичного забезпечення соціальної політики НДЦ «Інститут соціально-правових та політичних досліджень імені Олександра Яременка», Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Інститут соціології НАНУ, доктор соціологічних наук, професор

Стаття присвячена висвітленню основних результатів прикладної науково-дослідної роботи з вивчення процесу професійного самовизначення молоді з врахуванням першого року війни в загальній проблематиці можливостей оптимального вибору професії та кар'єрного розвитку, стимулювання підприємництва і самозайнятості серед молоді. На даному етапі, з врахуванням поточної ситуації науково-дослідна робота була спрямована на дослідження рівня адаптивності та життєстійкості молоді щодо вибору професії та форми самозайнятості, пов'язаних із впливом війни як соціальної катастрофи, на: інституційний, трендовий та ситуативний аналіз процесу первинної та подальшої трудової залученості молоді у сфері зайнятості, можливостей оптимального вибору професії, професійної самореалізації, стимулювання підприємництва і самозайнятості молоді як критерію соціального її становлення в руслі реалізації молодіжної політики та з врахуванням викликів війни. В статті висвітлено основну структуру, анований зміст проведеної дослідницької роботи з врахуванням мети, завдань, методології, новизни, практичних результатів та їх науково-практичної значимості, які були визначені в процесі дослідження. В

роботі описані основні засади формування наукової картини сучасного стану соціально-професійного самовизначення молоді з врахуванням повномасштабної війни РФ проти України (соціальний зріз), сучасний стан та особливості реалізації можливостей професійного вибору української молоді з врахуванням воєнних викликів у прагматичних аспектах дослідження.

Ключові слова: *життєві стратегії молоді, професійна визначеність, освіта, зайнятість, самозайнятість, виклики війни.*

Актуальність, розгортання проблеми. Сфера трудового потенціалу країни представляє на сьогодні високу значущість у подоланні викликів війни. Тому нагальним для влади і суспільства стає радикальне налаштування на пошуки нових форм та способів економічної залученості молоді. Саме тому особливої актуальності набувають вияви та обґрунтування нових інституціональних ресурсів для пошуку і впровадження ефективних механізмів становлення молодіжного ринку праці та зайнятості в сучасних радикально нових реаліях для України, а також із врахуванням на майбутнє в умовах євроінтеграції. В зв'язку з цим у структурі НДР були здійснені певні корективи з врахуванням реалій та викликів сьогодення і відповідних змін на майбутнє.

На даному етапі, враховуючи поточну ситуацію, науково-дослідна робота спрямована на: дослідження рівня адаптивності і життєстійкості молоді щодо вибору професії та форми самозайнятості, пов'язаних із впливом війни як соціальної катастрофи; інституціональний, трендовий та ситуативний аналіз процесу первинної й подальшої трудової залученості молоді у сферу зайнятості, можливостей оптимального вибору професії, професійної самореалізації, стимулювання підприємництва і самозайнятості молоді як критерію її соціального становлення в руслі реалізації молодіжної політики з врахуванням викликів війни.

Аналіз і дослідження проблем безробіття (зокрема молодіжного) та зайнятості, формування ринку праці й молодіжного підприємництва систематично проводяться в сфері наукових і прикладних досліджень. Однак суспільні зміни й запити державноуправлінських структур потребують постійного інформаційно-методичного забезпечення програмних дій у формуванні соціальної та молодіжної політики.

В автора даного проекту є відповідний дослідницький досвід з цієї проблематики, соціологічної оцінки підприємництва як соціоекономічного чинника; вітчизняного досвіду становлення малого підприємництва в контексті державно-інституціональних чинників; оцінки інституційних можливостей та

професійного самовизначення, участі індивідів у підприємницькій діяльності в проєкції трансформації та євроінтеграції українського соціуму. Проте з появою великого кола питань, пов'язаних зі зростанням безробіття серед молоді, викликами війни, які дисбалансували соціальний порядок, ринок праці, життєві та професійні очікування молоді, виникає необхідність пошуку шляхів конструювання ефективних заходів у використанні молодіжного трудового потенціалу в Україні. Для цього є потреба у всеохоплюючому вивченні умов, які склалися в країні в розрізі широкомасштабної війни РФ проти України, їх подальший вплив на ситуацію із соціальними й економічними складовими можливостей розвитку молодіжного ринку праці, самозайнятості.

Мета цієї предметної частини дослідження в рамках загальної тематики полягала в дослідженні проблем життєвого потенціалу в системі професійного самовизначення та професійної самореалізації молоді в умовах викликів війни.

Основними завданнями в дослідженні цієї проблематики було:

- виявити та розкрити коло проблемних питань щодо можливостей професійної самовизначеності й особливостей її формування в умовах війни;
- описати й дати оцінку ситуації адаптивності та життєстійкості молоді щодо вибору професії і форми самозайнятості, пов'язаних із впливом війни як соціальної катастрофи;
- обґрунтувати та уточнити проблеми й чинники (особистісні, інституціональні, соціальні) щодо вибору молоді в професійній сфері й форм самозайнятості в сучасних умовах соціальної катастрофи;
- виявити проблемні аспекти щодо можливостей життєвого потенціалу в подальшій підтримці економічної активності молоді з причини впливовості викликів війни.
- провести інституціональний, трендовий та ситуативний аналіз процесу первинної і подальшої трудової залученості молоді в сфері зайнятості, можливостей оптимального вибору професії, професійної самореалізації, стимулювання підприємництва й самозайнятості молоді як критерію її соціального становлення в руслі реалізації молодіжної політики та врахуванням викликів війни.

Об'єктом дослідження було соціальне поле ринку праці та зайнятості. **Предметом** — соціальний ресурс самоорганізації та регулювання молодіжної зайнятості в Україні в умовах війни.

Щодо **методології** дослідження, то для вирішення завдань проєкту використовувалися аналітичні методи дослідження, а також системний, стратегічний та програмно-цільовий підходи для вивчення процесів і явищ, що відбуваються в молодіжному сегменті ринку праці України. Дослідження

передбачало використання методів логічного, порівняльного, статистичного й економетричного аналізу, експертні оцінки, різновиди біографічного методу. У дослідженнях такого роду використовувався аналіз життєвого шляху як структурно організованої цілісності й феноменологічної перспективи у вивченні планів та стратегій молоді, механізми життєвого й соціального конструювання, особливо в критичний період (що пов'язано з війною) [1; 2].

Наукова новизна даного дослідницького проєкту полягала у:

- розкритті проблемних питань щодо можливостей професійної самовизначеності та особливостей її формування в умовах війни;
- обґрунтуванні й уточненні типологізації проблем і чинників (особистісні, інституціональні, соціальні) щодо вибору молоді в професійній сфері та форм самозайнятості;
- виявленні проблемних питань щодо можливостей професійного вибору та особливостей його становлення з урахуванням соціальних викликів, що виникли внаслідок війни РФ проти України;
- оцінки та опису ситуації адаптивності і життєстійкості молоді щодо вибору професії й форми самозайнятості, пов'язаних із впливом війни як соціальної катастрофи.

Як результати дослідження, то в рамках цього етапу було здійснено:

- уточнення сучасного стану та особливостей реалізації (можливостей) професійного вибору сучасної української молоді. Визначення проблемних питань щодо можливостей професійного вибору й особливостей його становлення з урахуванням викликів війни проти України;
- обґрунтування типологізації проблем та чинників (особистісні, інституціональні, соціальні) щодо входження молоді в професійну і підприємницьку (самозайнятість) сферу в порівнянні довоєнного та воєнного періодів;
- розробку інформаційно-аналітичних матеріалів щодо сучасного стану та проблем входження молоді в професійну сферу (прийнятність вибору, стартові можливості), сферу підприємництва/самозайнятості;
- розробку інформаційно-аналітичної записки щодо визначення та предметної наповненості поняття «культура підприємництва сучасної української молоді» та її особливостей.

У контексті галузі застосування, то матеріали проєкту потенційно можуть бути затребуваними спеціалістами й експертами Міністерства молоді та спорту, Міністерства соціальної політики, в роботі державних, громадських та інших організацій, пов'язаних із працею й соціальним розвитком, а також державних міграційних служб при розробці програм, спрямованих на ефективне використання робочої сили, яку і в процесі керування трудовою

мобільністю в країні. Матеріали наукового дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці студентів й аспірантів за дисциплінами, «Економічна соціологія», «Теорія та практика підприємництва», «Соціологія підприємництва», «Соціологія війни», «Соціологія катастроф». У межах цього предметного напрямку НДР було видано 3 фахових публікації, отримано 1-е патентно-ліцензійне свідоцтво інтелектуальної власності, підготовлено 5 тезових матеріалів; взято участь у роботі 5-ти наукових конференцій, конгресів, круглих столів із тематичними доповідями.

Зміст. Говорячи коротко, ця тема є досить об'ємною, щоб знайти вірні рішення та надати відповідні поради в розв'язанні проблем професійного становлення і самореалізації молоді. В своїй перманентності актуалізації щодо цієї теми, то тут, скоріше, виникає більше запитань навіть у мирний час. А з розгортанням соціальної катастрофи в Україні з причини військової агресії проти нашої країни, нагальність дослідницького супроводу, побудова можливого алгоритму вирішення питань соціального становлення молоді й проблем її професійної самореалізації ще більше зростає та актуалізується.

«Життєва» проблематика завжди була одним із найважливіших напрямів у дослідженні соціуму, проте реалії сучасного світу вимагають нових дослідницьких рішень. Її особливу важливість набуває цей предмет для дослідника з причини наявної соціальної катастрофи сьогодення, яка сталася з трагічністю війни рф проти України як одному із найбільших викликів міжнародному порядку.

Одним із найголовніших із ключових напрямків соціального становлення молоді є підтримка й розвиток її економічної активності, професійної самореалізації в економічному житті (фахова зайнятість, самозайнятість) як базис формування життєвих стратегій її представників. Це і рівень освіти та матеріальне становище молоді; і тяга до знань, самореалізація в праці; прагнення до самостійності й економічної незалежності; професійний статус і відповідність потребам сучасного ринку праці; бажання вирішувати власні проблеми самостійно; реальна участь у вирішенні соціальних проблем; соціальна включеність.

Проблема формування та впровадження життєвих стратегій молоді увійшла до кола проблем, які цікавлять як вітчизняних, так і іноземних соціологів та інших дослідників. Її актуальність, у першу чергу, визначається суперечностями, з якими молодь стикається не лише на етапі переходу від школи в структури професійної освіти і далі — до сфери професійної праці, а й у зв'язку з різними соціальними дифузійми, катаклізмами на кшталт етапів реформ, війни тощо.

Із теоретичної точки зору, актуальність даної тематики та дослідницької роботи пов'язана з необхідністю розуміння змін механізмів взаємодії між молоддю та суспільством, особливостями її смисложиттєвого вибору в професійній сфері в динамічно мінливому економічному, соціально-політичному та соціокультурному становищі. Життєві стратегії розкривають свій зміст у конкретних життєвих ситуаціях, пов'язаних із вибором, ключовим з яких є професійний вибір. Дослідження проблем забезпечення зайнятості молоді обумовлено не тільки низьким рівнем її конкурентоздатності на ринку праці, відсутністю необхідного практичного досвіду, стажу роботи з професії, але й доступу до відповідних суспільних ресурсів (економічний, правовий, соціальний), рівнем її економічного, соціального й культурного капіталу [3]. Вивчення проблем зайнятості та професійного вибору молоді, її самозайнятості й підприємництва є перманентним завданням і процесом, який актуалізує, в свою чергу, також виявлення проблем освітніх ресурсів, професійні вподобання, можливості кар'єрного зростання молоді.

Зменшення інституційного впливу, розширення простору для самостійного конструювання професійних біографій у зв'язку як із появою, так і зникненням (зменшенням) нових умов, можливостей та альтернатив розвитку, а тепер і з появою нових реалій сьогодення — війни РФ проти України та, відповідно, в нових умовах євроінтеграції, ставить молодь перед необхідністю більш жорсткого самостійного вибору життєвих орієнтирів та шляхів їх реалізації [4]. Це посилює значення ознаки суб'єктності молоді та актуалізує необхідність формувати власні професійні стратегії.

Зазвичай такі соціальні катаклізми, як війна, породжують численні суперечності в життєвих стратегіях людей, порушуючи їх внутрішню логіку та цілісність. Пошук способів подолання невизначеності активується в пошуку альтернативних форм і методів професійної самореалізації. Це актуалізує необхідність вивчення їх у тісному взаємозв'язку із загальними процесами соціальних змін на рівнях: макро-, мезо- та мікро-. Проблеми фахової самореалізації (зайнятості й самозайнятості) молоді залишаються актуальними та є основою для дослідження проблематики професійно-освітніх траєкторій. У свою чергу ця проблема торкається й суперечностей, що виникають у життєвих стратегіях молоді на етапі професійного вибору.

У першій частині даного проєктного дослідження висвітлювалися основні засади формування наукової картини сучасного стану соціально-професійного самовизначення молоді з урахуванням повномасштабної війни проти України, а саме соціальний зріз. Для початку розглядалися теоретико-методологічні

засади дослідження сучасного стану та проблем професійного самовизначення молоді в умовах викликів повномасштабного російського вторгнення.

У цьому дослідницькому блоці було окреслено засадничі теорії та концепти, результати теоретико-прикладних досліджень із різних напрямків і предметних сторін цієї проблематики, зокрема, що стосується вивчення життєвих стратегій молоді, підходів, концепцій та теорій професійного розвитку; огляду комплексу сучасних дослідницьких практик із проблематики молодіжного підприємництва та самозайнятості.

У дослідженні нових викликів у тематиці соціального становлення молоді та проблем її самореалізації дослідниця увага приділялася огляду сучасних дослідницьких практик феномену війни, формуванню «суб'єктності» наукового осмислення трагедії війни в соціогуманітарній площині, поповненню та інтеграції теоретико-прикладних засад проблематики «життєвих стратегій» і соціології війни. Сегментами цього об'єкт-предметного дослідницького локалу представлялися життєстійкість молоді та молодіжне волонтерство. В нашому дослідженні комбінуються аналіз життєвого шляху як структурно організованої цілісності та феноменологічний напрямок у вивченні життєвих стратегій молоді. На основі аналізу даних з біографічного інтерв'ю, співбесід, спостереження, експертної оцінки, елементів секвенціонального методу (виведення та докази припущень) було вивчено: проблемні питання входження молоді в професійну та підприємницьку (самозайнятість) сферу; особливості адаптації і життєстійкості молоді щодо вибору професії та форми самозайнятості, пов'язаних із впливом війни як соціальної катастрофи, а також, залежно від рівня їх компетентностей й інституційних умов доступу до суспільних ресурсів.

У роботі ми намагалися показати зв'язок нереалізованих очікувань із соціальними почуттями молодих людей, проаналізувати їх зв'язок з екстремальними настроями. У дослідженнях такого роду, крім статистичних обслідувань з боку державних органів, масових соціологічних обстежень з боку дослідницьких інституцій використовувався аналіз життєвого шляху як структурно організованої цілісності та феноменологічної перспективи у вивченні життєвих планів та стратегій молоді, механізми життєвого та соціального конструювання, особливо в критичний період (що пов'язано з війною). Окремою канвою в цій предметності дослідження є й можливість системно-соціального відродження соціуму, реалізації життєвих планів та стратегій, експекційні можливості молоді (переживання майбутніх перспектив) [1; 2].

Друга частина даного проектного дослідження була присвячена сучасному стану та особливостям реалізації (можливостей) професійного вибору

української молоді з врахуванням викликів війни РФ проти України в прагматичних аспектах дослідження.

Дослідницький аналіз пронизувався аксіомою того, що процес професійного самовизначення є досить складним діалектичним процесом, на який впливають десятки основних різних факторів. Одним із таких ключових факторів визначено освіту, яка, як чинник професійного самовизначення, зростання та самореалізації, супроводжує людину практично все її життя в своїй розгалуженості. Професійне самовизначення розглядалося як безперервний процес пошуку сенсу в освоєній професійній діяльності, на який впливають мотиви професійної діяльності, життєві цінності індивіда, минулий досвід, уявлення про майбутнє, які приводять до розвитку відповідних здібностей, стимулюють до здійснення вчинків та чимало інших соціальних чинників [5].

З огляду кар'єрного розвитку розглядалися й кар'єрні орієнтації в аспекті їх як соціально-професійних чинників конкурентоспроможності молоді на ринку праці в реаліях сьогодення. Питання чи проблема досягання конкурентоспроможності молоді на ринку праці завжди характеризувалися властивою діалектичністю та перманентністю як із зовнішніх соціальних макро- та мезо-чинників (швидкозмінності соціального світу), так і мікросоціальних чинників. У процесі аналізу було показано, що процес кар'єрного розвитку сучасної особистості передбачає не тільки її конкурентоздатність, системне вдосконалення компетентнісної підготовки в здійсненні того чи іншого виду професійної діяльності, але й наявність чи відсутність об'єктивних можливостей реалізації професійно-орієнтованих цілей і мотивів. У цьому аспекті перш за все необхідно відстежувати пропозиції про актуальні на ринку форми праці. Також потрібно адекватно сприймати виклики часу (в даному випадку це проблеми, що пов'язані з воєнними подіями на макро- мезо- і мікросоціальному рівнях). Вимоги, окреслені роботодавцями й представлення пошукачами власного професійного досвіду в цілому та в контексті заявленої особистісної й професійної позиції є не менш важливими. Все ж різні спеціалізовані з цієї тематики обстеження за останні декілька років вказують на певну характерну усталеність складностей при працевлаштуванні молоді. Зокрема, це стосується і проблеми такого гравця ринку зайнятості, як роботодавець. Було виявлено, що досвід роботи, на думку роботодавця, значно важливіший, аніж власне робочі якості кандидата. Підтвердилося також прагнення роботодавців мати працівників, які здобули освіту, а її рівень та досвід роботи «повинні бути підкріплені потрібними зв'язками». Наші обстеження (оцінки експертів, аналіз наукових джерел) у більшості випадків вбачають можливість виходу з цієї ситуації в зміщенні акцентів у бік пошукача роботи. Іншими словами, якщо роботодавець не

надає можливості набутти необхідний досвід, то, як альтернатива, є нагальність набувати його самостійно на основі реальної самооцінки власного потенціалу та аналізу реальної ситуації на ринку праці. З урахуванням можливостей і суспільної волі держави можна скласти низку положень рекомендаційного характеру для суб'єктів сфери сприяння зайнятості та самих пошукачів [6].

Діючою формою переорієнтації молоді стала сьогодні й волонтерська діяльність, яка певною мірою виступила протидією соціальній ізоляції, відсутності доступу до суспільних ресурсів, тимчасового безробіття. Було показано як волонтерство інтегровано забезпечує можливе й часткове протиставлення окремим вагомим соціальним проблемам для молоді, виступає як засіб, форма пошуку та здійснення життєвого потенціалу в кризово-критичний період супроти викликів війни. Для нас інтерес представляє не саме становлення і розвиток волонтерського руху, а більшою мірою особливості сучасних волонтерських практик, активна суспільна підтримка населенням Українських Збройних Сил і загалом української армії, впровадження в український соціум нових форм соціальної активності, а також альтернатив економічної залученості [7].

Окремим дослідницьким сегментом був аналіз стану розвитку підприємницької сфери (малий/дрібний бізнес та самозайнятність) у перший рік війни: від втрат, шоку, стагнації, до можливого «оживання», пожвавлення та відповідних трансформаційних змін у своєму щоденному поступі. Було показано, як під час воєнного стану в Україні здійснювалися й здійснюються спроби спростили умови ведення підприємництва, зокрема й для фізичних осіб-підприємців. Серед такого роду спрощень — можливість не сплачувати єдиний соціальний внесок, за яким ФОПи другої та третьої груп мають право не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України [8]. Це стосується ФОПів на спрощеній та загальній системах оподаткування, членів фермерських господарств та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність.

Висновки та рекомендації. Наші дослідження підтвердили висновок про суперечність умов розвитку цієї сфери. Проблеми професійного самовизначення молоді завжди носили та носять перманентний характер за різних обставин, ситуацій у сфері зайнятості, зокрема, та соціального становлення молоді загалом. В умовах трансформаційних процесів загострилося чимало молодіжних проблем, серед низки яких ми виділяємо: низький рівень життя, безробіття й значну економічну та соціальну залежність від батьків, доступ до якісної освіти, робочих місць, відповідної інформаційної системи стосовно прийнятних місць на ринку праці.

Можливості реалізації життєвих планів та прагнень для багатьох молодих людей виявилися істотно обмеженими з причини послаблення дії старих регулятивних чинників і несформованість нових. Суттєвої проблеми (а для багатьох і катастрофічної) в цьому додала й військова агресія проти України, що створила нові суспільні виклики перед молоддю, які потрібно подолати в можливості та злагожденості дій держави, недержавних інституцій і суспільно-економічної активності самої молоді [9].

Проблема забезпечення зайнятості молоді обумовлена не тільки низьким рівнем її конкурентоздатності на ринку праці, відсутністю необхідного практичного досвіду, стажу роботи в професії, але й доступу до ресурсів (економічний, правовий, соціальний), рівнем її економічного, соціального та культурного капіталу.

Через соціальний, матеріальний і територіальний чинники спроможності отримання освіти та самореалізації перспективу освітньо-професійної самовизначеності мають далеко не всі молоді люди. Вони стикаються з проблемою нерівності можливостей, із протиріччям між декларованою рівністю прав на здобуття освіти та існуючою в дійсності соціальною диференціацією в цій сфері. Тому на перше місце молодь часто ставить не ті професії, які вона хотіла б отримати, а ті, які можливо отримати з «міркувань доступності» [10].

До того ж, в Україні накопичені серйозні диспропорції, пов'язані з неузгодженістю змісту вищої освіти з потребами ринку праці. Це пов'язано із проблемою приведення освітніх стандартів до потреб суспільного розвитку, професійно орієнтованих програм; структурними диспропорціями між ринковим попитом на професії та освітніми пропозиціями. Все це різноманітно обмежує поле професійних преференцій молоді людини та можливості її професійного вибору [11].

Збройна агресія РФ проти України 2022 р. призвела до істотних негативних змін у системі вищої освіти України в цілому. Це виявляється, зокрема, у скороченні державних видатків на вищу освіту та на бюджетні місця в закладах вищої освіти, в знеціненні отримуваних кваліфікацій. А зниження доходів населення, вимушена міграція, значне посилення «освітньої міграції» спричинили суттєве зниження попиту на вітчизняну вищу освіту. Відповідними наслідками це негативно позначилося й на діяльності освітньої структури: викладачів, адміністрацій та мережі ЗВО; загострило процес конкуренції, безробіття випускників ЗВО, великої інфляції вищої освіти [3].

Типовими проблемними чинниками в оптимальному виборі професійної зайнятості в професійній залученості можна назвати:

– високий рівень безробіття та низьку оплату праці;

- низький рівень затребуваності працівників розумової діяльності та високий рівень затребуваності «непривабливих» професій із високим рівнем фізичної діяльності;
- наявність невідповідності освітніх знань та навичок до потреб роботодавця, що виявляється, зокрема, в недостатній обізнаності із сучасним обладнанням, технологіями, змістом праці;
- бар'єр з боку роботодавців, а особливо їх представників — кадрових агенств, які розглядають і відносять відсутність досвіду в роботі пошукача до не завжди конструктивних, а іноді й амбіційних важелів у власних інтересах;
- ринкова мінливість (надлишок одних, дефіцит інших) у попиту на набуті професії та їх пропозицій, необґрунтоване замовлення фахівців, незатребуваних на ринку праці України позбуває можливості первинної професійної самореалізації;
- недосконалість організаційно-управлінських та регулятивних механізмів ринку праці і сфери зайнятості, розбалансованість ринку праці й освітніх послуг обмежує можливість реалізації більшості соціальних прав та підвищує ризик нестабільної зайнятості, неотримання постійного доходу, підвищення ознак домінування роботодавця на ринку праці (все це призводить до втрати професійно-кваліфікаційних знань та навичок, а в кінцевому рахунку — зростання неформальної зайнятості) [3].

На шляху до відкриття власної справи, молоде покоління зустрічається з великою кількістю різних проблем. Як і раніше, вони пов'язані як із фінансовою, так й освітньою стороною питання, недостатнім об'ємом (відсутністю) стартового капіталу, обмеженим рівнем фінансових та виробничих відносин, що обумовлено нетривалим терміном власної роботи й недостатньою кількістю навичок.

Аналіз цієї проблематики свідчить, що наразі більшість регіонів України характеризується практичною відсутністю розвинених платформ, осередків реального стимулювання підприємницького потенціалу молоді, де вона могла би отримувати актуальні знання і навички, обмінюватися інформацією, створювати власні ідеї та отримувати консультації експертів. У результаті цього, чимало інноваційних ідей або не з'являються, або не виходять на ринок та залишаються непочутими й нереалізованими в стінах вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ [11]. І головне те, що нищівного удару по ринку праці завдала війна, за якої найбільше потерпіли наймані працівники, а також малий та середній бізнес. Через воєнні дії і малий/дрібний бізнес, і самозайнятість затиснулися між мінімально можливим збутом своєї продукції та скороченням попиту. Підприємці часто змушені зупинити діяльність через відсутність рентабельності [12].

Втрата й пошкодження виробничих активів та інфраструктури, вичерпання фінансових можливостей бізнесу, переривання торгівельно-логістичних каналів послабили потенціал ринку праці, призвівши до «зривів» та втрати можливостей не тільки до працевлаштування більшості людей (в т. ч. молоді), але й можливостей самозайнятості [11]. Однак українські підприємці під час війни прийняли виклик і проявили себе, засвідчивши стійкість, гнучкість та спроможність відновити й розвивати свій бізнес, а економіка України з початком повномасштабної війни не зазнала колапсу [13].

Діючою формою переорієнтації молоді, яка інтегровано забезпечує можливе й часткове протиставлення окремим вагомим соціальним проблемам для молоді, як засіб та форма пошуку і здійснення життєвого потенціалу в кризово-критичний період, супроти викликам війни стала сьогодні волонтерська діяльність, яка виступила в протидію соціальній ізоляції, відсутності доступу до суспільних ресурсів, тимчасового безробіття тощо [7].

Список використаних джерел

1. Сірий Є. В. Методологічні аспекти дослідження викликів війни в Україні як соціальної катастрофи // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції: «Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір» НУ «Одеська юридична академія», 24 червня 2022 року. С. 234–238.
2. Сірий Є. В. Нові виклики в тематиці дослідження соціального становлення молоді та проблеми її самореалізації // Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціологія — соціальна робота та соціальне забезпечення — регулювання соціальних проблем» (9–10 червня 2022 року, м. Львів). С. 72–74.
3. Сірий Є. Ексклюзивні чинники та ресурсні можливості молоді у фаховій самореалізації (з урахуванням соціальних викликів війни в Україні). «Соціологія — соціальна робота та соціальне забезпечення: регулювання соціальних проблем». Збірник матеріалів XIII Міжнародної наукової конференції. Львів, 2023. 227 с.
4. Драгой П. І. Ієрархія життєвих цінностей та стратегій сучасної української молоді. ГРАНІ. 2014. № 4 (108). С. 103–108.
5. Велика А. Я., Перепелиця О. О. Особливості професійного вибору студентів-провізорів // Медична освіта. 2016. № 3. С. 44–47.
6. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах: монографія. Київ: 2015. 279 с.

7. Сірий Є. В., Сіра О. В. Волонтерство як форма соціального включення та можливої самозайнятості в сучасних викликах війни в Україні: самобутні вітчизняні вектори розвитку і зарубіжний досвід. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. Випуск 11 (2023). С. 140–156.

8. Чи мають підприємці сплачувати ЄСВ під час воєнного стану? URL: <https://gre4ka.info/zhyttia/69277-chy-maiut-pidpriyemtsi-splachuvat-yesv-pid-chas-voiennoho-stanu/>

9. Молодіжне лідерство і волонтерство в Україні. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474

10. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навч. посіб. К.: Атіка, 2009. 492 с.

11. Сірий Є. В. Ресурсні можливості молоді в оптимальному виборі професійної зайнятості (з врахуванням соціальних викликів сьогодення). Економіка. Управління. Інновації Випуск №1 (32), 2023.

12. Вплив війни: що відбувається на українському ринку праці. URL: <https://www.dw.com/uk/try-misiatsi-viiny-shcho-vidbuvaietsia-na-ukrainskomu-rynku-pratsi-a-62052011/a-62052011>

13. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / за ред. Є. Головахи, С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

References

1. Siryu E. V. Methodological aspects of the study of the challenges of the war in Ukraine as a social catastrophe // Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Personality and Society in the Digital Era: Psychological Dimension» NU «Odesa Law Academy», June 24, 2022. P. 234–238.

2. Siryu E. V. New challenges in researching the social formation of youth and the problem of its self-realization // Materials of the XII International scientific and practical conference «Sociology — social work and social security — regulation of social problems» June 9–10, 2022, Lviv, 2022, P. 72–74.

3. Siryu E. Exclusive factors and resource opportunities of youth in professional self-realization (taking into account the social challenges of the war in Ukraine). Sociology — social work and social security: regulation of social problems (Lviv, May 18–19, 2023): collection of materials of the XIII International Scientific Conference. Lviv, 2023. 227 P. 96–99.

4. Dragoi P. I. Hierarchy of life values and strategies of modern Ukrainian youth. EDGES. 2014. No. 4 (108). P. 103–108.

5. Velika A. Ya., Perepelitsa O. O. Peculiarities of the professional choice of pharmacist students// Medical education. 2016. No. 3. pp. 44–47.

6. Lozovetska V. T. (2015). Professional career of an individual in modern conditions: monograph. Kyiv. 279 p.

7. Syriy E.V., Syra O.V. Volunteering as a form of social inclusion and possible self-employment in modern challenges of the war in Ukraine: original domestic vectors of development and foreign experience. International relations: theoretical and practical aspects. Issue 11. 2023. P.140–156.

8. Do entrepreneurs have to pay EUV during martial law? URL: <https://gre4ka.info/zhyttia/69277-chy-maiut-pidpriumtsi-splachuvaty-yesv-pid-chas-voiennohohanu/>

9. Youth leadership and volunteering in Ukraine. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=73474

10. Siry E. V. (2009). Sociology: general theory, history of development, special and branch theories / Tuition. manual. K.: Atika, 492 p.

11. Siry E. V. (2023). Resource possibilities of youth in the optimal choice of professional employment (taking into account the social challenges of today). Economy. Management. Innovations Issue No. 1 (32). P. 54–67.

12. The impact of the war: what is happening in the Ukrainian labor market. URL: <https://www.dw.com/uk/try-misiatsi-viiny-shcho-vidbuvaietsia-na-ukrainskomu-rynku-pratsi-a-62052011/a-62052011>

13. Ukrainian society in the conditions of war. 2022: Collective monograph / edited by E. Golovakhy, S. Makeeva. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2022. 410 p.

Evgen SIRYY. Current state and problems of professional self-determination of youth: the first year of the war (annotated materials of the 2022 NSP).

The article is devoted to the coverage of the main results of applied research work on the study of the process of professional self-determination of young people, taking into account the first year of the war in the general problem of opportunities for optimal choice of profession and career development, stimulation of entrepreneurship and self-employment among young people. At this stage, taking into account the current situation, research work was aimed at researching the level of adaptability and vitality of young people regarding the choice of profession and form of self-employment, which are related to the impact of war as a social disaster; on the institutional, trend and situational analysis of the process of primary and subsequent labor involvement of young people in the field of employment, opportunities for optimal choice of profession, professional self-realization, stimulation of entrepreneurship and self-employment of young people as a

critterion for the social development of young people in the direction of the implementation of youth policy, taking into account the challenges of war. The article highlights the main structure, annotated content of the conducted research work, taking into account the purpose, tasks, methodology, novelty, practical results and their scientific and practical significance, which were determined in the research process. the paper described the main principles of forming a scientific picture of the modern state of social and professional self-determination of youth, taking into account the full-scale war against Ukraine (social section) and the current state and peculiarities of the realization of opportunities for the professional choice of Ukrainian youth, taking into account the challenges of the war against Ukraine in the praxeological aspects of the study.

Key words: *youth life strategies, professional determination, education, employment, self-employment, challenges of war.*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ МЕНТАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 316.62

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.06

Михайло СТЕПИКО,

головний науковий співробітник відділу суспільних процесів
центру внутрішньополітичних досліджень Національного інституту
стратегічних досліджень, доктор філософських наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9499-0097>

Головною метою статті є аналіз трансформацій ментальних цінностей громадян України через російське вторгнення на її терени. Російська військова агресія в Україну має своїм наслідком не тільки нищення її міст та сіл, цивільної інфраструктури країни, а й суттєве загострення проблем ментального здоров'я громадян України. Показано тому, що в умовах війни відбувається редукація всіх звичних смислів життєдіяльності людини до її базового чинника — особистісної безпеки.

Разом із тим війна засвідчила високий рівень життєстійкості країни, стала вагомим чинником подолання анемічних настроїв, консолідації її громадян, формуванням єдиного системоутворювального психологічного маркера — гордості за свою країну. На основі аналізу соціологічних опитувань показано також, що надія на швидку перемогу над ворогом трансформувалася в певне «звикання» до війни, що має як позитивну сторону, так і негативну. Позитивна, українці не застрягли на перших шоківих фазах сприйняття жахів війни, певним чином адаптувалися до них, почали сприймати війну як нову реальність; негативна — ілюзорне зменшення відчуття загрози з боку окупанта, що зміщує агресію — із зовнішнього ворога на пошук внутрішнього.

Війна різко увиразнює ідентичність громадян, їх поділ на патріотів і за-

хисників та байдужої до власного самовизначення «вати», свідомих колаборантів, зомбованих російською пропагандою прихильників «руського міра», зрадників-силовиків тощо.

Повномасштабна російсько-українська війна різко підвищила також як національне самоусвідомлення українців, так й увиразнила негативне ставлення українців до «братніх народів» — росіян і білорусів та до ймовірних поступок окупантам в обмін на припинення агресії. Вона також підвищила цінність в очах громадян власної держави, офіційних структур влади, Збройних сил, волонтерів, гуманітарних і добродійних організацій, Церкви тощо.

Російська агресія суттєво вплинула на національну самоідентифікацію громадян України. Частка тих, хто ідентифікує себе передусім як її громадяни, становить до 90% опитаних. Суттєво змінилися й чинники самоідентифікації: якщо раніше переважна більшість респондентів вказувала на пріоритет родинної спадковості, то наслідком війни стала перевага над спадковістю громадянського єднання.

Ключові слова: *ментальне здоров'я, безпека, анемія, системоутворююча емоція, деконструкція ідентичностей, «свої — чужі», національна самоідентифікація, солідарність.*

Наслідком російського широкомасштабного вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року стало не тільки знищення її міст та сіл, цивільної інфраструктури країни, погіршення таких показників індексу соціального самопочуття, як професійна самореалізація, харчування, дозвілля тощо, суттєвого впливу зазнав перш за все й психоемоційний стан громадян України, який західні дослідники оцінюють як руйнівний в умовах війни. У Міністерстві охорони здоров'я України прогнозують, що через війну психологічної підтримки потребуватимуть понад 15 мільйонів українців. При цьому близько 3–4 мільйонам людей треба буде призначати медикаментозне лікування. Після війни щонайменше кожна п'ята людина матиме негативні наслідки для психічного здоров'я. За даними того ж МОЗ, у 20–30 % осіб, які пережили травматичні події, може розвинутися посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Крім того, через 5–7 років очікується зростання кількості осіб з наркотичною, алкогольною та іншими залежностями. Через психоемоційне напруження, спричинене війною, українці постаріють на 10–15 років, тобто хвороби, притаманні для зрілого й літнього віку, будуть траплятися на 10–15 років раніше, аніж це було до війни.

За словами директорки директорату медичних послуг МОЗ О. Машкевич, «якщо ми прогнозуємо, що 15,7 мільйона осіб в Україні потребуватимуть психологічної допомоги, то 3,5 мільйона з них матимуть певний розлад психічного здоров'я» [1, 2, 3]. На думку експерта штаб-квартири Всесвітньої

організації охорони здоров'я (ВООЗ) у Женеві, співголови Референтної групи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Фамі Ханна, ризик захворіти внаслідок війни на такі психічні розлади, як депресія і посттравматичний стресовий розлад, мають понад 8,5 мільйона українців [4].

Зважаючи на те, що головною соціально-психологічною цінністю, довкола якої завжди структурується особистісна ідентичність, є безпека, природно, що в умовах війни негативні емоції більш виражені, ніж позитивні: сум і злість переважають радість і натхнення (індекси 4.8 та 4.6 в умовах війни проти 4.1 та 4.3 у порівнянні з довоєнним часом)¹. Найбільш виражена в умовах війни емоція — хвилювання - індекс 5.0 (шкала від 1 до 7) [5].

Проте й демократичні цінності залишилися дуже важливими для українців. В парадигмі «свобода-безпека», як показує довоєнне опитування, дві третини (65,9%) опитаних були схильні обирати безпеку, а менше третини (29,5%) — свободу. В умовах війни відповіді українців на це непросте протиставлення умовно розділилися. Зокрема, 38,8% українців віддали перевагу безпеці над свободою, тоді як 34,6% громадян обрали протилежний пріоритет — свободу над безпекою. Очевидно, що велика кількість населення попри нагальну потребу в безпеці не готова поступитися своїми свободами [6].

У цілому з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України суспільство демонструє високий рівень життєстійкості, значення цього індексу зменшилося мінімально (3.7 під час війни і 3.9 — до російської агресії). Соціологи зафіксували також значне зростання суспільної самооцінки громадян. Більшість опитаних оцінили становище України вище середнього — 4,6 балів, що в 1,5 рази вище показника 2021 року [7].

Перед війною, в серпні 2021 року, в опитаних не було виявлено якогось одного системоутворювального психологічного маркера, жодна емоція не акцентувалася більшістю опитаних. Співвідношення виборів позитивних і негативних переживань була більш-менш збалансованою. Позитивні емоції — гордість, радість і зацікавленість відмічали 69% опитаних, негативні — сум, сором і страх — 71%. При цьому гнів і байдужість явно мали периферійний характер, оскільки їх обрали лише по 5% опитаних. Однак через рік картина стає іншою та віддзеркалює зміни, які відбулися після початку війни. З'являється чітке системоутворювальне почуття — гордість за Україну, яке відмітили 75% опитаних, натомість його антипод — сором майже зникає з палітри почуттів (його обрали лише 2%). Так само зникає й почуття байдужості. Баланс

¹ Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3o6pETK-Jb3AjwDUXIwqU_IAlGg5x74hcMwIo4dBghSchJMtWc-eu7EQ

позитивних і негативних (без гніву) емоцій радикально змінюється і становить 113% проти 42% [8].

В умовах війни загальноприйняті норми і цінності стали більш визначеними, тому аномійні настрої перестали домінувати: кількість тих, у кого переважає аномійний стан (стан деморалізованості) зменшилася з 72 до 48% опитаних. Найбільша зміна відбулася стосовно покращення розуміння того, яким правилам слідувати та в що потрібно вірити сьогодні [9].

Психологи відмічають сьогодні також певне «звикання» до війни, що має як позитивну сторону, так і негативну. Позитивна — українці не застрягли на перших шокових фазах сприйняття жахів війни, певним чином адаптувалися до них, почали сприймати війну як нову реальність; негативна — ілюзорне зменшення відчуття загрози з боку окупанта, що зміщує агресію — із зовнішнього ворога на пошук внутрішнього. Певним результатом цього є зменшення частки українців, які вважають, що Україна рухається в правильному напрямку. Після початку повномасштабної агресії росії проти України частка громадян, які вважають, що події в Україні розвиваються в правильному напрямі, істотно зросла (з 20% у грудні 2021р. до 51% у вересні–жовтні 2022 р., досягши найвищих показників у лютому–березні 2023-го — (61%). Після того спостерігається тенденція зниження показника. За даними останнього (січневого 2024 р.) опитування, частки тих, хто вважає, що події в Україні розвиваються в правильному напрямі (41%) і тих, хто дотримується думки, що вони розвиваються в неправильному напрямі (38%), статистично значуще не відрізняються (21% не визначилися) [10].

Одним із самих найтрагічніших наслідків війни є деконструкція (Ж. Деріда) життєвого досвіду людини як визначальної засади формування майже всіх видів ідентичності як складного соціокультурного феномену, який поєднує особистісні, соціальні та культурні аспекти. Ідентичність з точки зору психосоціального виміру (Е. Еріксон) є свого роду епіцентром життєвого циклу кожної людини, спрямованості особистості як динамічної системи установок і тенденцій, потреб і мотивів, інтересів та ідеалів, які реалізується в предметних відношеннях та поведінці людини.

В умовах війни увиразнюється сам екзистенційний сенс поняття ідентичності, про що свідчить рішучість відстоювання українцями власного культурного та життєвого світу навіть ціною власного життя. Разом із тим війна продукує ту ситуацію, коли, на думку В. Верлока, в людини виникає специфічний «досвід відсутності досвіду», ситуація, в якій усі можливі рішення є рівно вірогідними й рівною мірою безпідставними. Але «в моменті» ми маємо справу з чистою спонтанністю, яка є водночас і травматичною, і творчою. Такий екстремальний

досвід згодом виявляється цілком достатнім для стирання старих і формування нових ідентичностей. Як наслідок, поряд з ідентичністю самопожертви в ім'я захисту своєї Батьківщини з'являється байдужа до власного самовизначення «вата», свідомі колаборанти, зомбовані російською пропагандою прихильники «руського міра», зрадники-силовики тощо. Найбільше людей з роздвоєною або розмитою свідомістю серед проросійськи налаштованих громадян, яких в Україні близько 15–20% [11].

Внаслідок російсько-української війни в суспільства з'явилося чітке визначення в системі координат «свої — чужі», що зумовлює виразне уявлення про те, що з цим потрібно робити. Значної трансформації зазнали доволі міцні стереотипи великої частини українського суспільства щодо спорідненості з росіянами та білорусами, росією та білорусією. Саме ці стереотипи не давали змоги виокремити та увиразнити чітку проєвропейську, українську колективну ідентичність та її відміну від проросійської імперської. Переважна більшість громадян України (80%) не допускала б росіян у країну навіть як туристів. Також за останній рік погіршилося ставлення до російськомовних українців. Так, дослідження засвідчили, що найменша соціальна дистанція до україномовних українців (індекс 2,03), далі йдуть поляки і російськомовні українці (індекс практично однаковий — 2,93 і 2,95), відповідно більшість опитаних готові допустити представників цих груп як членів своєї родини і близьких друзів. Потім ідуть канадці й американці (індекси теж практично однакові (3,04 і 3,07). Німці, французи і євреї — жителі України (індекси від 3,32 до 3,39, різниця статистично незначуща). Найбільша соціальна дистанція до африканців (4,69), ромів (4,75), росіян — жителів України (4,96), білорусів — жителів білорусі (5,30). Останнє місце з найбільшою соціальною дистанцією, природно, займають росіяни — жителі росії (6,38) [12, 13].

Ще одним маркером трансформації ідентичностей в умовах війни є переважання суспільного на індивідуальним, якщо перше увиразнюється у вигляді держави чи інших офіційних структур влади. Станом на кінець 2021 р. існував, у певному сенсі, патологічний негативізм у сприйнятті держави. Дві третини всіх опитаних демонстрували або виразно негативні, або помірно негативні установки. Війна зруйнувала цей домінуючий негативізм, показавши українцям, що втративши свою державу, вони втратять багато з того, до чого звикли й що вони цінують. У першому замірі після 24.02.2022 р. бачимо, що негативні установки скоротилися більш як утричі, а позитивні зросли у 6 разів. Серед соціальних інститутів найбільшу довіру українців мають Збройні сили, гуманітарні й добродійні організації, Церква, жіночі та екологічні організації, телебачення й преса [14, 15].

Війна суттєво вплинула на національну самоідентифікацію громадян України. Частка тих, хто ідентифікує себе передусім як її громадяни, становить 85% чи 72%, залежно від методології та конкретного терміну проведеного опитування. Значно чіткіше окреслилися зовнішні межі української ідентичності. Європейська ідентичність посилилася — з 3,6 до 6,4 балів (0 означає, що людина зовсім не відчуває себе європейцем, а 10 — що відчуває абсолютно). Натомість ідентифікація себе з «радянськими людьми» послабилася — з 2,9 до 1,1 за аналогічною шкалою. Та й за розпадом срср жалкують лише 11%, хоча ще рік тому їх було 32% (і цей відсоток був більш-менш стабільним із 2014 року). І якщо в 2021-му лише 55% опитаних вважали, що українці та росіяни не є одним народом, то вже в березні 2022 року таких було 77%, а в квітні — 91% .

Повномасштабна російська агресія суттєво змінила й чинники самоідентифікації громадян: якщо раніше переважна більшість респондентів вказували на пріоритет родинної спадковості, то наслідком війни стала перевага над спадковістю громадянського єднання. Якщо в 2017 році 68% респондентів заявляли, що просто успадкували національність від батьків чи одного з батьків, то в 2022-му так сказали всього 48% опитаних. Тобто люди дедалі частіше називають себе українцями саме тому, що живуть в Україні [16], без огляду на походження, і переносять цю громадянську самоідентифікацію на категорію ідентичності, яка традиційно була етнічною.

Це означає, що ідентичність сьогодні більше не є суто етнічною категорією, а розподіл за нею не відбиває її етнічної мапи. Ідентичність нині варто вважати соціокультурним феноменом, тобто поєднанням етнічного та громадянського самовизначення особи з перевагою останньої. Виходячи з цього, можна припустити, що Україна перестала бути багатоетнічною країною, бо не титульні етноси становлять тут усього кілька відсотків її населення. Відповідно, етнополітика не відіграватиме помітної ролі в загальнонаціональному суспільно-політичному процесі, хоча й залишиться чинником в окремих регіонах та в стосунках України з міжнародними організаціями, які опікуються правами меншин [17, 18].

В ідеологічних уподобаннях українців відбувся значний зсув управо. Серед тих, хто має ідеологічні вподобання, третина назвала себе націоналістами (18,8% усієї вибірки). Разом із націонал-демократами націоналісти становлять близько третини від усієї вибірки, а також абсолютну більшість серед тих, хто має ідеологічні вподобання. Що стосується респондентів із лівими ідеологічними поглядами, їх кількість становить близько п'ятої частини від ідеологічно орієнтованих учасників опитування та десятої — від усієї вибірки [19].

Наслідком консолідації суспільства та національного піднесення під час війни стало й покращення громадянами оцінок економічної ситуації в країні. Вони покращилися після початку широкомасштабного вторгнення та залишаються такими ж другий рік поспіль, незважаючи на ті значні втрати, яких зазнали промисловість та ринок праці. Цей феномен, на думку соціологів, тісно пов'язаний зі ставленням до держави: якщо людина має позитивні установки щодо власної держави, з більшою ймовірністю вона краще оцінить і її економіку. Другим можливим поясненням є зміна контексту оцінки: під час війни вимоги до економіки відрізняються від вимог за більш стабільної ситуації. Нарешті, логічно виникає питання щодо низьких оцінок у 2021 р.: чи справді ситуація була такою поганою або ж респонденти були надмірно скептичними в своїх поглядах?

Випробування війною посилила потребу громадян у солідарності із жителями свого міста, села, області, країни в цілому, навіть Європи та світу. Так, частка тих, хто відповідає, що відчуває себе дуже близьким із жителями свого міста (села), зросла із 49 у 2020 до 75% у 2022 році, з областю — з 31 до 60%, із країною — 33 до 69%, з Європою — з 9 до 23%. За даними соціологічного дослідження Центру Разумкова, проведеного в травні 2023 р., найбільшу соціальну близькість (за характером, звичаями, традиціями) українці відчувають по відношенню до мешканців Києва (8,4), Центрального регіону (8,3), Слобожанщини (7,6), Південного регіону без Криму (7,4), Західної України (7,3–7,1). Дещо менша соціальна близькість відчувається по відношенню до мешканців Криму (6,4) і Донбасу (5,7). До початку гібридної війни ситуація була принципово інакшою: у грудні 2013 р. опитувані відчували більшу соціальну близькість до громадян росії та білорусі, ніж до мешканців західного регіону (Закарпаття, Галичини, Волині, Буковини) [20].

Можна припустити, що саме відчуття солідарності забезпечило збереження емоційної стійкості та оптимізму українців. І цілком можливо, що саме згуртованість у найскладніший для країни час є ментальною рисою української нації, що надає їй сили та незламності в скрутні часи. Так було і в 2014, і в 2004–2005 рр, так є й тепер – «...разом нас багато, нас не подолати!». Ця згуртованість виявляється насамперед у спільній боротьбі проти російської агресії, зокрема це допомога ресурсами захисникам нашої держави, участь в інформаційній боротьбі проти кремлівської пропаганди, волонтерство, захист держави зі зброєю в руках тощо.

Висновок. Більше двох років триває героїчний опір українців агресії російських окупантів. Цей час суттєво змінив їхнє життя, самосвідомість, сприйняття самих себе та зовнішнього світу. В умовах ризику своїм життям, максимальної

концентрації всіх внутрішніх сил у багатьох людей формується нова, значно більш чітка та виражена ідентичність як героя або боягуза чи пацифіста. Проблема в тому як вона проявить себе після війни. Головні герої роману Е. М. Ремарка «Повернення», повернулися з війни. Вони вижили й тепер треба жити далі. Покалічені війною, з ампутованими кінцівками та деформованими душами вони розуміють: усе, що було важливим колись, втратило значення. Попри страх, безнадію, самотність колишні солдати намагаються шукати новий сенс життя. Але чи може герой із покаліченою душею, а часто й тілом, знову стати звичайною людиною з усіма її особистими соціальними та побутовими проблемами, стати такою, як усі? Повномасштабна війна росії проти України створила нові виклики для сфери охорони психічного здоров'я українського населення. І питання уже національної безпеки: чи будуть готові люди, які сьогодні ризикують життям, після повернення з війни вважати своєю державу, яка й після цього може залишитися синонімом корупції, бюрократії, невігластва та популізму? І чи зможуть вони мирно жити в цьому смислому полі?

Список використаних джерел

1. Hoppen, T. H., Priebe, S., Vetter, I., & Morina, N. Global burden of post-traumatic stress disorder and major depression in countries affected by war between 1989 and 2019: A systematic review and metaanalysis. *BMJ Glob Health*, 6(7), e006303. Hoppen et al., 2021.
2. ПТСР та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zah...>
3. В Україні презентували результати дослідження психологічного стану населення. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentuvali-rezultati-doslid...>
4. Понад 8,5 млн українців мають ризик психічних розладів через війну — ВООЗ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3567887-ponad-85-miljona-ukrain...>
5. Рік війни: як змінився портрет українців і України. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2023/02/22/7390482/>
6. Вибір українців між свободою та безпекою під час війни URL: <https://rpr.org.ua/news/vybir-ukraintsiv-mizh-svobodoiu-ta-bezpekoiu-pid-chas-viyny/>
7. Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3o6pETK-Jb3AjwDUXIwqU-IAlgGg5x74hcMwIo4dBghScHjMtWc-eu7EQ

8. Психоемоційний стан населення на тлі війни: від мобілізації ресурсів до поляризації оцінок: українське суспільство в умовах війни. Рік 2023. Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи та д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. С. 186,187.

9. Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3o6pETK-Jb3AjwDUXIwqU_IAlGg5x74hcMwIo4dBghScHjMtWc-eu7EQ

10. Частка українців, які вважають, що Україна рухається в правильному напрямку, продовжує зменшуватися. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2024/02/7/7440796/>

11. Повоєнні ідентичності: як ми набуваємо колективний досвід заломлення. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/05/22/254392/>

12. Борисенко В. Дискусійні проблеми національної ідентичності під час російсько-української війни у XXI столітті. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q>

13. Як українці ставляться до росіян? (результати опитування). URL: <https://segodnya.novyny.live/iak-ukrayintsi-stavliatsia-do-rosiian-rezultati-opituvannia-149203.html>

14. Особливості громадської думки та її вивчення під час війни / Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи та д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. С. 18.

15. Судин Д. Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності? Український тиждень. URL: <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identichnist-za-umov-viyni-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhstvden. 2022. 24 serp. URL: https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>

16. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. URL: <https://zbruc.eu/node/114247?fbclid=IwAR0oHHgIXQv8JbjlmONTZDizA7nd4dFwS4JMQQM aKK4bV5mQl484R7LNgos>

17. Особливості громадської думки та її вивчення під час війни / Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023. Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. чл.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи та д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. С. 30,31.

18. Там само. С. 28.

19. Політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії // Національна безпека та оборона. № 3–4, 2022. С. 7–8.

20. Рівень стійкості та згуртованості громадян України (за результатами соціологічних опитувань). URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/riven-stiykosti-ta-zhurtovanosti-hromadyan-ukrayiny-za-rezultatamy-sotsiolohichnykh>

References

1. Hoppen, T. H., Priebe, S., Vetter, I., & Morina, N. Global burden of post-traumatic stress disorder and major depression in countries affected by war between 1989 and 2019: A systematic review and metaanalysis. *BMJ Glob Health*, 6(7), e006303. Hoppen et al., 2021.

2. PTSR та zahostrennia khronichnykh khvorob: yak viina vplyne na zdorovia ukraintziv. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zah...>

3. V Ukrayini prezentovali rezultati doslidzhennya psihologichnogo stanu naselennya. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentovali-rezultati-doslid...>

4. Ponad 8,5 mln ukraintziv mayut rizik psihichnih rozladiv cherez vsynu — VOOZ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3567887-ponad-85-miljona-ukrain...>

5. Rik viyni: yak zminivsyia portret ukraintziv i Ukrayni. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2023/>

6. Vibir ukraintziv mizh svobodoyu ta bezpekoyu pid chas viyni URL: <https://rpr.org.ua/news/vybir-ukraintziv-mizh-svobodoiu-ta-bezpekoiu-pid-chas-viyny/>

7. Kompleksne doslidzhennya: yav viyna zminila mene ta kraynu. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3o6pETK-Jb3AjwDUXIwqU_IAlgGg5x74hcMwIo4dBghScHjMtWc-eu7EQ

8. Psihoemotsiyniy stan naselennya na tli viyni: vid mobiilzatsiyi resursiv do polarizatsiyi otsinok: Ukrayinske suspilstvo v umovah viyni. Rik 2023. Kolektivna monografiya / S. Demblitskiy, O. Zlobina, N. Kostenko ta In.; za red. chlen.-kor. NAN Ukrayni, d. filos. n. E. Golovahi, d. sots. n. S. Makeeva. Kiyiv: Institut sotsiologiyi NAN Ukrayini, 2023. S. 186–187.

9. Psihoemotsiyniy stan naselennya na tli viyni: vid mobilizatsiyi resursiv do polarizatsiyi otsinok: Ukrayinske suspilstvo v umovah viyni. Rik 2023. Kolektivna monografiya / S. Demblitskiy, O. Zlobina, N. Kostenko ta In.; za red. chlen.-kor. NAN Ukrayini, d. filos. n. E. Golovahi, d. sots. n. S. Makeeva. Kiyiv: Institut sotsiologiyi NAN Ukrayini, 2023. S. 186–187.

10. Chastka ukrayintsev, yakii vvazhayut, scho Ukrayina ruhaetsya v pravilnomu napryamku, prodovzhue zmeshuvatisya. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2024/0>

11. Povoenni identichnosti: yak mi nabuvaemo kolektivniy dosvid zalomlennya? URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/05/22>

12. Borisenko V. Diskusiyi problemi natsionalnoyi identichnosti pid chas rosiysko-ukrayinskoyi viyni u XXI stolitti. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q>

13. Yak ukrayintsi staviyatsya do rosiyan: rezultati opituvannya. URL: <https://segodnya.novyny.live/iak-ukrayintsi-stavliatsia-do-rosiian-rezultati-opituvannya-149203.html>

14. Osoblivosti gromadskoyi dumki ta yiyi vivchennya pid chas viyni / Ukrayinske suspilstvo v umovah viyni. Rik 2023. Kolektivna monografiya / S. Dembitskiy, O. Zlobina, N. Kostenko ta In.; za red. chlen.-kor. NAN Ukrayini, d. filos. n. E. Golovahi, d. sots. n. S. Makeeva. Kyiv: Institut sotsiologiyi NAN Ukrayini, 2023. S. 18.

15. Sudin D. Yak viyna vplivula na nashu identichnist, pam'yat ta tsinnosti. Ukrayinskiy tizhden. URL: <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identichnist-za-umov-viyni-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhstvden.2022.24serp>. URL: <https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identichnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>

16. Mova ta identichnist v Ukrayini na kiets 2022-go. URL: <https://zbruc.eu/node/114247?fbclid=IwAR0oHHgIXQv8JbjlmONTZDizA7nd4dFwS4JMQQMaKK4bV5mQl484R7LNqoc>

17. Osoblivosti gromadskoyi dumki ta yiyi vivchennya pid chas viyni / Ukrayinske suspilstvo v umovah viyni. Rik 2023: Kolektivna monografiya / S. Dembitskiy, O. Zlobina, N. Kostenko ta In.; za red. chlen.-kor. NAN Ukrayini, d. filos. n. E. Golovahi, d. sots. n. S. Makeeva. Kyiv: Institut sotsiologiyi NAN Ukrayini, 2023. S.30–31.

18. Tam zhe. S.28.

19. Politiko-ideologichni oriyentatsiyi gromadyan Ukrayini v umovah rosluskoyi agresiyi // Natsionalna bezpeka ta oborona. № 3–4, 2022. S. 7–8.

20. Riven stiykosti ta zhurtovanosti gromadyan Ukrayini (za rezultatami sotsiologichnih opituvan). URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/riven-stiykosti-ta-zhurtovanosti-hromadyan-ukrayiny-za-rezultatami-sotsiologichnykh>

Mykhailo STEPYYKO. Transformation of the content of the mental values of the citizens of Ukraine in the conditions of war.

The main purpose of the article is the analysis of the transformation of the mental values of the citizens of Ukraine in the wake of the Russian invasion during their period. The Russian military aggression on the loss of Ukraine is not only a result of the depletion of the poor places of power, the civil infrastructure of the country, but also the aggravation of problems of mental health of the citizens of Ukraine. It is shown that in the minds of war there is a reduction of all the essential meanings of human life to its basic function - special security.

At the same time, the war showed a high level of the country's vitality, became an important factor in subduing anemic moods, consolidating its citizens, and forming a single system-forming psychological marker — pride for one's country. Based on the analysis of sociological surveys, it is also shown that the hope for a quick victory over the enemy has transformed into a certain "habituation" to war, which has both a positive and a negative side. Positive - the Ukrainians did not get stuck in the first shock phases of perceiving the horrors of war, they adapted to them in a certain way, began to perceive the war as a new reality, negative - an illusory decrease in the sense of threat from the occupier, which shifts aggression - from an external enemy to a search for an internal one.

The war sharply highlights the identity of citizens, their division into patriots and defenders and indifferent to their own self-determination, conscious collaborators, zombified by Russian propaganda, supporters of the "Russian measure", traitors, security forces, etc.

The full-scale Russian-Ukrainian war sharply increased both the national self-awareness of Ukrainians and highlighted the negative attitude of Ukrainians to the "brotherly nations" - Russians and Belarusians, and to possible concessions to the occupiers in exchange for the cessation of aggression. It also increased its value in the eyes of the citizens of its own state, official government structures, the Armed Forces, volunteers, humanitarian and charitable organizations, the Church, etc.

Russian aggression significantly affected the national self-identification of Ukrainian citizens. The share of those who identify themselves primarily as its citizens is up to 90% of respondents. The factors of self-identification have also changed significantly: if earlier the vast majority of respondents indicated the priority of family inheritance, then the consequence of the war was the preference over the inheritance of the civil union.

Key words: mental health, safety, anomie, system-forming emotion, deconstruction of identities, "ones are others", national self-identification, solidarity.

ІМЕРСИВНА РЕАЛЬНІСТЬ У ПРОСТОРІ ВУЛИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 7.017.9 (477)

DOI 10.31392/UDU-PP.01(01).2024.07

Валерій ЖУЛЯЄВ,

кандидат історичних наук, заслужений працівник фізичної культури і спорту України

ORCID ID: <https://orcid.org/000248649381>

Владислав ЖУЛЯЄВ,

аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом, адвокат

ORCID ID: <https://orcid.org/0016855856x>

У статті розглянуто одну з форм культурно-дозвільової практики молоді — «вуличну культуру» як феномен масової культури, в «тканину» якої вплетено використання новітніх комунікативних технологій, зокрема, імерсивних. Авторами запропонована концепція вуличної культури, оновлена термінологія і понятійний апарат дослідження, проаналізована сутність молодіжного простору з його новітніми атрибутами. Розкриті функціональні особливості культури вулиці, її впливу на сучасну молодь і новітні зміни.

Ключові слова: вуличні культури, молодіжний простір, культурно-дозвільової практики, імерсивні технології, творчі креативні індустрії.

Вступ. Залучення громадян до культурно-дозвіллевих практик дедалі частіше стає важливим показником збалансованого розвитку демократичного суспільства та його культурної політики. Загалом культурний ландшафт XXI-го століття — це багаторівневий простір, де знайшлося місце для різних явищ і проявів культурних практик, що об'єктивно вписуються в суть «культурних індустрій», серед яких окремо знаходиться «вулична культура». Це поняття ми вважаємо семантично перезавантаженим: існують поняття «креативні індустрії», а також «творчі індустрії». Зрозуміло, що в такій ситуації ще більш актуальнішим стає питання доповненої реальності — місця, яке вона займає в сприйнятті художньої реальності як такої. Тому досліднику важливо визначити фактори, які впливають на її відтворення в мистецтві, з одного боку, з іншого, які екзистенційні ніші в масиві буття молоді здатна заповнити художньо відтворена доповнена реальність [1. с. 299]

Виклад основного матеріалу дослідження. Офіційні документи, зокрема Закон України «Про основні засади молодіжної політики», визначають «вуличну культуру» як молодіжну субкультуру, що відображає спосіб життя, захоплення та погляди молодих людей, об'єднаних спільними інтересами, цінностями, установками і формами поведінки, та відрізняється від традиційної

(усталеної) культури суспільства, хоча й пов'язана зі всім спектром соціального життя нашої держави

Вулична культура — це переконання, схильності, ідеології, неформальні правила, практики, стилі, символи та цінності, пов'язані та задіяні окремими особами та організаціями, які проводять непропорційно багато часу на вулицях великих міських центрів». У такому контексті «вулична культура» — це не просто графіті та мистецькі творіння, вуличний стиль одягу чи вулична їжа. Вулична культура — це «клей», що поєднує багато міських середовищ.

Щоб зрозуміти вуличну культуру, основні її значення та вплив, треба брати до уваги те, що більшість аспектів вуличної культури потребує досвіду «з перших рук». Таким же чином багато дій, що здійснюють люди на вулиці, є тонкими і на них потрібно дивитися з широкої точки зору, а не захоплюватися моментом, деталями чи власними упередженнями. Як писав один з авторитетних дослідників вуличної культури Джефрі Ян Росс: «Потрібно навчитися цінувати різноманітність міського середовища, цінувати не кітч, не засуджувати людей, що мешкають і працюють у цих унікальних середовищах [2].

Вулиця як форма дозвілля молоді широко відображена в звичайній українській культурі. Тут є місце різним точкам зору. Дехто, особливо зі старших поколінь, на «вуличну культуру» дивиться просто, мовляв: «вулиця погано

впливає на підлітків та молодь через свою негативну суть, своєю некультурністю, проявами невихованості, хуліганством та неповагою до літніх». Інші додають, що вулична культура — це культура «простору», культура тих, хто знаходиться поза формальних структур — неформальних організацій.

Як згадував письменник і кінорежисер Іван Головня про своє рідне місто Луцьк, «...кожного вечора в будь-яку пору року, починаючи з години п'ятої-шостої, сюди пішки стікалася вся молодь міста і його близьких та відділених околиць на свій «молодіжний простір» — «Стометрівку». Так звана «стометрика» — це відрізок колишньої вулиці Сталіна (тепер вул. Лесі Українки) й до колишнього кінотеатру «Батьківщина» (тепер обласне телебачення). Вся публіка була зайнята тим, що ходила з кінця в кінець вулиці, розмовляла, ділилася новинами. Ходили гуртами, парами і поодиночі — доки не зустрінуться товариші, друзі чи подруги. Тільки велика негода могла відмінити «Стометрівку». Саме на ній призначалися зустрічі й побачення, ділилися новинками музики, молодіжного одягу і взуття. А втім зустрічі не обов'язково було й призначати — кожен знав, що рано чи пізно побачить тут потрібну людину» [3].

Зміст відповідей на це запитання автори статті отримали в ході участі в підготовці матеріалів НДР (керівник — кандидат економічних наук Н. М. Комарова) відділу наукового забезпечення молоді НДЦ Інституту права і політології УДУ імені М. Драгоманова в період 2022–2024 рр. за темою «Мотиваційні чинники і форми участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні територіальних громад». Автори статті брали участь в одному з підрозділів проекту як члени експертної групи для оцінки впливу цифрової комунікації на соціально-політичну й культурну активність молоді. Тут ми

приводимо висловлювання учасників, опитування, проведеного нами в рамках даного НДР, де вони відкривали «свою точку зору»:

«Це те, що насправді відображає реальність, про що люди думають, що відчують і як вони живуть. Але не через призму маркетингу».

«Це бунт проти нормативного життя, влади, політики та андеграундової культури».

«Вулична культура — це культура, стиль життя і мистецтво, які не народилися у вищих ешелонах суспільства чи в державних інституціях, вони створені на вулиці».

«Вулична культура забезпечує можливість, щоб більш широка спільнота чесно відчувала культуру кожного, особливо молоді».

«Культура, яка народжується всередині спільноти, через потребу вираження».

«Мистецтво, яке виростає з культур, пов'язаних із вулицями, а не інкубується в державній установі і не встановлюється наказом чи визначається якоюсь там концепцією».

«Це означає мою культуру, культуру, якою ми живемо зараз. Ми всі інвестували у вуличну культуру й ходимо одними й тими вулицями».

«Це — потужна віра в те, що ми говоримо свою власну правду, не потребує підтвердження з боку вищих сил, і те, що ми робимо та можемо зробити, зрештою змінить світ».

«Це — самозапуск — нефільтрований, незалежний, експресивний».

То що ж таке «вулична культура»?

Роздумуючи над сказаним про вуличну культуру, ризикуємо додати ще такі маркерні речі, як вплив урбанізації та культури конкретного міста: швидкий темп, обмежений простір, мультикультурність практик і багатокласова динаміка в національному і європейському масштабах. Вулична культура зазвичай створює сильне відчуття ідентичності через різні аспекти, такі, як мистецтво, музика, мода тощо. В ньому зображено бунтарський дух, включаючи конфлікти економіки та традицій. І хоча визначення вуличної культури дуже розпливчате, воно органічно відображає різні елементи субкультури, кожна з яких має свою власну платформу для зображення вуличної культури: деякі виражають це через мистецтво, музику, графіті та інші інновації. Але спільним залишається те, що вони поділяють одні й ті ж цінності: оригінальність і креативність, різноманітність і гнучкість, демократичність і незалежність.

Аналіз досліджень і публікацій. Може звучати банально, але вулична культура розвивається навколо того, хто ви є і як ідентифіковані у вашому просторі. Аналітична розвідка тематичного різноманіття й авторів говорить

про зацікавленість до теми. Останні дослідження свідчать про відповідну активність дослідників щодо напрямів розвитку вуличної культури, яка має потенціал зайняти своє місце у відображенні змін у сучасному суспільстві, переповненому викликами й ризиками для існування людських генерацій. Субкультурна тематика цікавить немало іменитих дослідників (А. Ручка, Н. Костенко, О. Злобіна, І. Бекешкіна, Л. Скокова, Р. Шульга та ін.) і тих авторів, які зацікавлені питаннями розвитку неформальних рухів та громадських організацій. У цій когорті авторів представлені соціологи, антропологи, спеціалісти напрямів філософії, культури, політології, ювенології, спеціалісти новітніх технологій і комунікацій. Їх напрацювання характеризуються варіантністю, а це означає, що вивчення феномену вуличної культури, як соціумного явища, не вичерпується лише соціоструктурним підходом.

З історичної точки зору цікаво, що в науковий дискурс концепт «вуличної культури», як ми дослідили, увійшов у 60–70-ті роки минулого століття. Для сьогодення характерною є ситуація, яка не так давно розгорнулася навколо функціонування культурно-рекреаційних індустрій, що вказує на необхідність розуміння існування різних рівнів ставлення до громадського споживання в цій сфері. Науковець А. Флієр у цьому зв'язку зазначає, що історія культури — це фактично історія шедеврів. «За великим рахунком, пише він, — майже всі наші знання культурної історії пов'язані зі знаннями артефактів «ексклюзивної» культури міської аристократії й надто незначні — у сфері масових культурних індустрій» [4].

Теоретичні пошуки дослідників проходять у напрямках реальних процесів, що відбуваються в суспільстві, у багаторівневому просторі, де знаходиться місце для різних явищ і проявів мистецтва. Сюди, наразі, додалися нові форми і методи, розширився спектр використання жанрів, зникли заборонені зони виробництва і споживання масової культури. Важливо те, що практично всі зацікавлені в цих індустріях особи і суб'єкти дії «отримали можливість фактично повністю вільно формувати репертуар для подальшого споживання на свій смак, задовольняючи потреби як художнього, так і нехудожнього порядку» [4, с. 297].

Зрозуміло, що в такій ситуації продукти вуличної культури викликають у дослідників особливу увагу і зацікавленість, як художньо відтворена *доповнена реальність*. Її різноманітність, можливості і масштаби практично невичерпні, особливо через те, що культурні індустрії тісним образом пов'язані з цифровими комунікаціями й новітніми технологіями, що значним чином додають їм інтелектуальної креативності та економічної власності. Саме такі ознаки актуалізують увагу як дослідників, так і практиків — державних і громадських

менеджерів та управлінців, творчих людей і талановитої молоді на створення цінностей культури.

Доповнена реальність (анг. *augmented reality*) — це сучасна технологія, термін, що позначає всі проєкти, спрямовані на доповнення звичайної реальності будь-якими віртуальними елементами..., яких насправді не існує, але люди можуть їх бачити й частково навіть взаємодіяти з ними в режимі реального часу. Віртуальна ж реальність занурює людину в цілком нереальний, штучно створений світ.

І доповнена, й розширена реальності знаходять застосування у сферах, де важливим є збереження зв'язку з реальним світом, наприклад, в освіті, навігаціях, інформаційних сервісах та інтерактивних медіа.

Розширена (анг. *Extended reality* — XR) або *імерсивна* реальність на відміну від *віртуальної* не створює цілих штучних середовищ, щоб замінити реальну на віртуальну. За допомогою розширеної реальності можна створити додаток, який допоможе візуалізувати продукт, який ви пропонуєте на вулиці, в себе вдома, в реального клієнта чи будь-де. При трактуванні імерсивної реальності іноді використовується більш загальне концептуальне визначення — *комп'ютерно-опосередкована реальність* (анг. *Computer-Mediated Reality* або просто опосередкована реальність — *mediated reality*).

Словосполучення імерсивної реальності асоціюється з технологічним і сучасним змістом. Продукти вуличної культури за допомогою цифрових технологій можна подавати під зовсім іншим кутом. Сьогодні такий підхід вживають у процесах створення виставок і це користуються великою популярністю серед митців. Адже за допомогою спеціальних додатків можна змусити статичні роботи в живописі та графіці відокремитись від полотна й стати частиною виставкового простору.

Визначення «імерсивні» означає: у багатьох напрямках; з одночасним впливом на людину за допомогою декількох каналів сприйняття (зір, слух нюх, дотик тощо). По суті, ми не помилимося, якщо визначимо цей феномен як «змішану реальність», а значна кількість термінів не повинна заплутати читача, оскільки вони позначають іноді одне й те саме, і це частково викликане тим, що кожен суб'єкт дослідження придумує власну назву для технологій доповненої чи імерсивної реальності.

У теоретико-методологічному плані вивчення цієї проблематики в нашій країні переважно використовуються в рамках «етнологічних концептів», а не «соціокультурної антропології», саме тому більшість спеціалістів трактують його у вузьких рамках «науки про етнос і націю», а не дисципліни про «людину в її культурному та природному оточенні». Як наслідок, соціокультурна

антропологія як окрема галузь української гуманістики має досить невизначений статус [2].

Теоретичне значення антропології та її соціальну практичність можна розуміти в широкому сенсі, особливо в контексті гармонізації відносин та зв'язків людини в суспільстві. Особливості соціокультурної антропології (в Україні — етнології) є її інструментарій. Антропологи збирають інформацію безпосередньо від людей — носіїв інформації на місцях, де вирує життя, і це дає змогу отримувати достовірну інформацію, нічим не прикрашену, з усіма деталями та підтекстами.

Концепція вуличної культури

Люди в усьому світі з гордістю приймають свою культуру; вони носять своєрідний одяг і не соромляться можливості продемонструвати вуличну культуру свого коріння. Вуличний стиль регіону відомий як винахід культури цього регіону, а не як головна індустрія моди. З часом вуличний стиль набув нові форми повсюдного поширення й став все більш домінуючим у суспільстві. Вуличний стиль існував завжди, але лише в середині 1960-х років люди стали все більше цінувати значення вуличної культури. Одним з атрибутів цієї культури завжди був *вуличний одяг*.

Виникаючи на великих просторах столиць і міст всього західного світу, в гетто та знедолених передмістях, концепція «вуличної культури» була тісно пов'язана зі спортивним одягом, який носять поза спортивного середовища. Вона також включає музику з реп-музикою, хіп-хопом та ритм-енд-блюз (r'n'b), а також проявляється в мистецтві фотографії чи графіті. Вулична культура зараз джентрифікується, тому не просто охоплює один конкретний прошарок населення. Результати цілої низки досліджень вуличної культури в західних країнах свідчать, що вона поступово еволюціонує в набагато різноманітнішу культуру, відриваючись від своїх витоків, і робиться це за допомогою використання кольорів, наприклад, рожевого, який символізує в нашій свідомості *маскулінність*.

При проведенні цільових спостережень у соціальних мережах та художніх продуктах (наприклад, музичних відео) не можна не помітити значну кількість рожевого кольору, що застосовується художниками вуличної культури та впливовими брендами. Хлопчики й чоловіки використовують рожевий колір як спосіб брати участь у спільноті, і ця спільнота використовує коди всупереч тим, з яких вони починали. Вулична культура відкинула те, що означає рожевий колір у «колективному розумінні». Наразі цей колір став приналежністю «вуличної культури». Рожевий — це явище, новий хіт 20-х років нашого десятиліття і, як вважає соціолог Клара Але, «оскільки все більше людей носить рожевий колір на вулицях, а вулична культура зростає в геометричній прогресії, ми сподіваємось, що незабаром рожевий стане настільки поширеним, що буде позбавлений будь-якого дискримінаційного визначення статі» [1, с. 12]. Висновок, який випливає з цього спостереження, полягає в тому, що те, що починалося як модний тренд, повільно, але впевнено, стало соціальним вираженням. «Рожевий» на даний момент є «новим чорним» кольором (що був домінантним наприкінці ХХ-го століття), хоча в наступні десятиліття це питання може виявитися застарілим, і ми як суспільство, сподіваємось, озирнемося назад і подумаємо, наскільки смішно навплинув на нас один колір.

Спроби стандартизувати кольори набув своєї актуальності в дискусіях і дослідженнях досить давно. «Внутрішнє використання кольору в науці породжує епістемологічні питання, — пише дослідниця цієї теми Беттіна Вюльфінген [1], які відмінні від тих, що виникають у рамках зовнішнього спілкування, під час самого дослідницького процесу, коли постає потреба в усвідомленні кольорів, історичне розуміння кольору та його сучасне використання в житті, науці й техніці». Проте епістемологічна роль кольору, його тривале нехтування через історично символічні та частково гендерні приписи, а також функцію кольору у візуалізації для наукових цілей на сьогоднішній день не приділяли багато уваги в науці і гуманітарних розвідках. Внутрішнє використання кольору в науці керується потребою в спрощенні та міркуваннями щодо очікувань широкої громадськості. В цьому дослідникам допомагає *теорія кольору* Неттона, завдяки якій «колір вийшов на дослідницьку сцену і став об'єктом пізнання в різних науках».

Висновок

Підсумовуючи презентативний матеріал феномену «вуличної культури» як елементу молодіжної субкультури, маємо підкреслити, що у вуличній культурі відобразилися наступні риси:

- переважно відпочинково-рекреативна спрямованість. Поряд із комунікативною функцією (міжіндивідуальне спілкування) відпочинкова складова виконує в основному рекреативну функцію (опитування доводять, що під час відпочинку молодь полюбляє *пасивний відпочинок*; пізнавальна функція реалізується незначною мірою, переважно через масову культуру, що орієнтована на поглиблення її цінностей, навіть у його примітивному відтворенні;
- пріоритет споживацьких орієнтацій, — споживацтво проявляється як у соціокультурному, так і в інших сферах життя;
- слабка індивідуальність та винахідливість культури. Вибір тих чи інших культурних цінностей найчастіше пов'язаний із груповими стереотипами, а також із престижною ієрархією цінностей у неформальній групі спілкування. Групові стереотипи й ієрархія цінностей пов'язані зі статевою належністю, рівнем освіти, місцем проживання та навіть національністю;
- позаінституційна культурна самореалізація: дослідження доводять, що такі практики молоді здійснюються поза закладами відпочинку та офіційними просторами, найчастіше перед комп'ютером та іншими цифровими гаджетами;
- синусоїдний вигляд етнокультурної самоідентифікації пов'язаний із тим, що вплив народної культури (традиції, звичаї, фольклор) у більшості молоді на якомусь етапі почав слабнути, але з початком війни знову набув своєї сили і якості.

Список використаних джерел

1. Цінності та ціннісні зміни в сучасному суспільстві: тренди і перспективи [Н. Костенко, А. Ручка, Л. Скокова та ін.]; за ред. Н. Костенко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. 358 с.
2. Jeffrey Ian Ross. Why is street culture important? 13 April 2020. URL: <https://www.jeffreyianross.com/why-is-street-culture-important/>
3. Дефіляди луцької «Стометрівки». *Хроніки Любарта*. 15 листопада 2019. URL: <https://hroniky.com/news/view/17452-defiliady-lutskoi-stometrivyky?fbclid=IwAR2kIVhjq8e0L04IR4ZabgNPsKUXdm14XkBuAA2XWwXLe1HYSntYV0rE>
4. Фліер А. Я. (2012) Культурні індустрії в історії і сучасності: типи і технології. URL: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2012/3/Flier-cultural-industries>
5. Про основні засади молодіжної політики: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>)
6. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні й культурні виміри; за ред. Л. Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021, 295 с.
7. Буйських Ю., Соболева О. Чому країні потрібні антропологи. *Урядовий кур'єр*. 23 лютого 2017 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/chomu-krayini-potribni-antropologi/>

References

1. Tsinnosti ta tsinnisni zminy v suchasnomu suspilstvi: trendy i perspektyvy [N. Kostenko, A. Ruchka, L. Skokova ta in.]; za red. N. Kostenko. Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2020. 358 s.
2. Jeffrey Ian Ross. Why is street culture important? 13 April 2020. URL: <https://www.jeffreyianross.com/why-is-street-culture-important/> /
3. Defiliady lutskoi «Stometrivyky». *Khroniky Liubarta*. 15 lystopadu 2019. URL: <https://hroniky.com/news/view/17452-defiliady-lutskoi-stometrivyky?fbclid=IwAR2kIVhjq8e0L04IR4ZabgNPsKUXdm14XkBuAA2XWwXLe1HYSntYV0rE>
4. Flier A. Ya. (2012) Kulturni industrii v istorii i suchasnosti: typy i tekhnologii.
5. Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky: Zakon Ukrainy. St. 1. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2021, № 28)
6. Ryzky v suchasnomu nestabilnomu suspilstvi: sotsialni y kulturni vymiry; za red. L. H. Skokovoi. Kyiv. Instytut sotsiologii NAN Ukrainy.

7. Buiskykh Yu., Sobolieva O. Chomu kraini potribni antropohy. Uriadovyi kurier. 23 liutoho 2017 r. URL:<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/chomu-krayini-potribni-antropohy/>

Valerii ZHULAJEV, Vladyslav ZHLIAIEV. *Imersive reality in a street culture space.*

The article examines one of the culture-recreational youth practices — “street culture” as a phenomenon of mass culture. In this context authors gives the example of using in this discourse a new communicational technology — immersive. The authors deal in article with the results of research made by them in 2024. There are new terminology used. The prospects of transformation in the youth cultural spaces are discussed.

Key words: *street cultures, youth space, culture – practices, immercive technologies, artistic creative industries.*

MEXICO'S YOUTH AFTER THE PANDEMIC: FEARS, EXCITABILITY, AVOIDANCE OF RELATIONSHIPS

Sarah Margarita Chávez-Valdez,

*Escuela Libre de Psicología, A.C. Corresponding author:
sarah.chavez@uacj.mx*

Oscar Armando Esparza-del Villar,

Universidad Autónoma de Ciudad Juárez, México

The first cases of COVID-19 in Mexico were detected on February 27, 2020. Back then, the government established a three-phase action plan to reduce the virus propagation in the population. This study aims to determine the association between widespread fear of COVID-19 to physiological and affective coping strategies and post-traumatic stress criteria as discomfort and negative cognitions, intrusions, and avoidance traits as mediating factors associated with the collective ineffectiveness in young northern Mexican sample after the Covid-19 pandemic. A cross-sectional, empirical, descriptive and correlational study was performed. Results indicate that most participants showed presence of widespread fear of COVID-19, correlated to avoidance, hyperarousal, intrusion and bad cognition and mood symptoms of PTSD as DSM-V criteria describe them. In most of the sample, collective efficacy responses were related to affective and physiological coping strategies, denoting that were the main coping strategies of the sample and bad and behavioral coping strategies moderately related to an improvement in collective efficacy, while bad cognition and mood showed associations to a decrement of

collective efficacy. Behavioral outcomes were moderately related to negative and affective startle responses with somatization proper of the widespread fear of COVID-19. Objective uncertainties as risk perception influence communitarian avoidance coping strategies that inhibit social effectiveness and cognitive coping planned action behaviors promoting unhealthier states, discriminatory processes and poor relationships among communities.

Key words: *widespread fear of COVID-19, PTSD criteria, coping behaviors, social effectiveness, Northern Mexican Youth.*

Introduction

The COVID-19 pandemic has caused a severe impact worldwide causing a death toll, associated directly or indirectly, also cited as excess mortality of widespread impact, just between 1 January 2020 and 31 December 2021 14.9 million excess deaths associated to COVID-19 worldwide, The World Health Organization (2023) estimated 6 988 679 deaths (Wang et al.,2022). These outstanding data not only point to the impact of the pandemic but also to the need for all countries to build resilient and accessible health systems that can sustain essential services in all sites during crises, and stronger health information systems to stop infodemia during the pandemic, considering also communitarian mental health.

The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and The World Bank (2023) mentioned that one of the most affected areas were Latin American countries. In these countries, despite COVID-19, life expectancy seems to increment, it is unequally distributed, and no perceived psychological well-being is guaranteed.

Life expectancy in Latin America increased 4 years since 2000 and reached 75.1 years in 2021 but remains below the OECD/ World Bank average of 80.4. Women are expected to live 5.5 years longer than men. Highest life expectancies are in Chile and lowest life expectancies are in Haiti and Guyana. Mexico reports life expectancies of 78.4 years for women and 72.1 years for men (OECD/The World Bank, 2023). Also, affectations on mental health are due to several factors such as an insufficient structure of the health care system and a lack of services related to psychological aid.

Fear has been actively studied since the 1970s, in the psychosocial and criminal fields (Moore & Shepherd, 2007). Humans have biopsychosocial attributes, and fear can be considered a socially created condition (Reyes-Sosa & Molina-Coloma, 2017). Social Fear is a subjective element that is not easily observed, but under

certain conditions, it can be manifested as an expression that alters, disturbs, and disrupts the person (Mendez, Villar & Becerril, 2009 in Garcia-Castro and Barrantes, 2014). Fear is an inherent element in every person and is always latent in human lives and societies.

When faced with the possibility of being a victim, it is possible to identify two elements of social fear: on the one hand, the emotion of fear as a conglomerate of uncertainties and social discomfort, which for this study will be referred to as widespread fear of Covid-19. This includes among other social anxieties disagreement and mistrust about socio-political conditions and health policies in the community and the nation where they live, and the communities develop insecure feelings when dealing with health crisis and their uncertain health scenarios, in this case focused in COVID-19 pandemic, on the other hand, the second element, called personal perceived risk, also considered as previous victimization, in an objective manner, is the perceptual possibility of being a victim by previous experience of direct or indirect exposure (Ruiz, 2007). independently of this objective dimension of victimization or vulnerability rates, and its influence on the presence of social fear, the subjective face of social fear, named as widespread fear to COVID-19 Is a wide phenomenon that consider aspects, such as: incivilities, distrust in the police, inequality (Wilk & Fibinger, 2020), considered as widespread fear to Covid-19 (Chávez-Valdez et al., 2021).

There is also another element considered as related to social fears and is the social efficacy, which include two factors: lack of social cohesion and low social support interpreted as participation and interest in the community change (Ruiz, 2007).

Interactions between different social problems, including social pathologies, translate into social attitudes, including emotional ones, such as fear relating to particular problems and pathological phenomena (Tindle et al., 2022).

Widespread fear of COVID-19, during the COVID-19 pandemic, strengthened intrusion and PTSD criteria-related behaviors during the lockdown in quarantined Mexican communities, with impacts to their life quality, promoting unhealthier communitarian beliefs, a bad mood, and negative attitudes, also, behaviors promoting poor social performance and related to avoidance (Chávez-Valdez et al., 2021).

Social security promotes full development for citizens; without it, the perception of uncertainty and fear tends to “normalize” and “spread”(García-Castro & Barrantes, 2014), which leads to low tolerance, high levels of victimization, mistrust, attrition in social relations, poor social cohesion, high costs on security, vulnerability, impotence and consequently, low levels of social agency and force, which are key issues to achieve social cohesion change and stability in communities

(Chavez-Valdez et al., 2019; Ross et al., 2001) and are also mentioned as drivers of perceptions on disorders, change and stability in communities (Zahnow et al., 2013).

The widespread fear of COVID-19 is related to emotional coping strategies and PTSD symptoms, such as intrusion, generalized eluding or avoidance behaviors, hyperarousal, and bad mood cognitions (Chavez-Valdez et al., 2021; Ifthikar et al., 2021). Research also warns about high affective coping associated with avoidance with a preponderant role associated with counteracting the humanitarian crisis, and physiological coping strategies related to the PTSD traits mentioned above (Szepietowska et al., 2022). Unfortunately, the evidence related to the fear of COVID-19 in the Mexican population and coping strategies, especially focused on university students is not available.

Several symptoms of mental health problems, explored as psychological effects of the COVID-19 pandemic, refer that the daily direct and indirect exposure to this highly contagious virus and disease might cause stress, specific infection-related worries, work-related dysfunctions, and avoidance behaviors increasing the vulnerability to mental health disorders (WHO, 2020). Symptoms of anxiety disorders and post-traumatic responses were the most widely researched and the results remark a high prevalence of symptomatology traditionally inherent to both disorders. Facing the COVID-19 outbreaks, can be a traumatic experience, and some studies emphasize the high-risk groups, such as youths, health workers, elder people, and disabled individuals, and warn about their maladaptive reactions, which can be long-lasting (Xiong et al., 2020; Usher et al., 2020; Preti et al., 2020).

On the other hand, and in the context of the COVID-19 pandemic, the widespread fear of COVID-19 is related to emotional coping strategies and PTSD symptoms, such as intrusion, generalized eluding or avoidance behaviors, hyperarousal, and bad mood cognitions (Chavez-Valdez et al., 2021; Ifthikar et al., 2021). Current findings in the present research warn about high affective coping associated with avoidance with a preponderant role associated with counteracting the humanitarian crisis, and physiological coping strategies related to the PTSD traits mentioned above (Szepietowska et al., 2022).

It has been found that intrusive and avoidant coping as mediating factors associated with the collective ineffectiveness of a sample of young people after the Covid-19 pandemic. These coping strategies must warn about reliable post-pandemic markers of several mental pathologies, including acute PTSD symptomatology, as an individual is diagnosed or in comorbidity with mood disorders, persistent increased arousal symptoms, causing anger outbursts and hypervigilance. If prevention is not performed, avoidance disorders, compulsive and addictive behaviors, and other

dysfunctional behaviors can derive in multi-pathological post-pandemic communities (Tindle et al., 2022).

A high-risk group, is young people, which is a group that does not perceive itself as vulnerable in the first place, this psychosocial element is a component of risk in itself, a second point of consternation is precisely mental health problems, where the most prevalent are anxiety and depression. In a study carried out by Mc Manus et al (2016) in England, it is reported that in this age group, the aforementioned mental health disorders affect one in six people in a given week, at the beginning of the pandemic a wide concern was declared considering the challenges that this group would deal with, such as difficulties in participating in academic life with higher levels of anxiety and social isolation, loss of part-time jobs, and academic support through distance education (Aristovnik et al., 2020; Rapanta et al., 2020; Shah et al., 2020). In Mexico, Dosil-Santamaria et al (2022) found high levels of stress, anxiety, and depression in the youth. Also, Perez-Aranda et al (2021), reported that more than half of the university students in the sample (62.3%) had moderate or high levels of anxiety. They also found significant differences with a higher average in women.

Regarding Mexico, the literature is scarce, but it is widely studied that university students are a vulnerable population due to several factors such as academic pressure, and constant evaluations, among others. Other studies involving university students such as Ifthikar et al. (2021) observed that from a sample of 309 medical students, 8.6% had probably Posttraumatic Stress Disorder (PTSD). This is a concerningly high prevalence on such a reduced sample. On the other hand, the study of Dosil-Santamaria et al., (2022), conducted with a sample of Mexican university students indicated that the participants suffered from high levels of stress, anxiety, and depression.

Concerning mental health affectations, the literature highlights that the COVID-19 pandemic is related to an increase in the prevalence of anxiety, stress, depression (Bouza et al., 2023; Kupcova et al., 2023; Xiong et al., 2020) , and more severe ones such as PTSD as Sanchez-Gomez, et al (2021) refer and that in PTSD, hyperarousal, and avoidance, were described as mediators between the effects of intrusion. Also, the psychological effects of the COVID-19 pandemic on the population included stress, specific infection-related worries, work-related dysfunctions, and avoidance behaviors increasing the vulnerability to mental health disorders (WHO,2020).

Involved in this affectation, fear is a core symptom. Fear is a subjective element that is not easily observed, but under certain conditions, it can be manifested as an expression that alters, disturbs, and disrupts the person (Mendez et al., 2009).

Loewenstein et al. (2001), suggest that a conditioned fear can be more durable than other types of learning. Therefore, there are differences between risk perception, an individual cognitive response, and emotional fear, anger, or anxious responses. But, at the same time, anxiety plays an essential role in risk-related behaviors because they are anticipatory emotions, both considered as the two dimensions of social fear that trigger avoidance behaviors (Loewenstein et al., 2001). According to Jackson (2009), individual factors will promote, to a large extent, the social fear construct, which also considers social factors (contextual). The first kind, widespread fear, refers to a degree of fear of becoming a victim of the context and is correlated with social life. A second one, risk perception, refers to previous victimization and individual predispositions promoting the feeling of fear.

The adolescent group is of interest for this study since this group does not potentially perceive the harmful consequences of some behaviors or in itself dismisses them and, therefore, it is presumed that their coping style is predominant affective (Herres, 2015; Riesmeyer et al., 2021). This tendency is guided by struggles concerning social and political environment, and for mental health purposes, their coping at this life stage is maladaptive, with a low perception of risk (Horowitz, 2011; Steinhoff et al., 2023). According to Loewenstein et al (2001), adolescent risk-taking stems from feelings of invulnerability and this posits to this group at a higher risk than other population age groups highlighting the role of anticipatory visceral reactions such as fear, anxiety when facing risks and uncertainties (Loewenstein et al., 2001).

Coping strategies, widespread fear of COVID-19, PTSD criteria, considering a five-factor solution: negative alterations in cognitions and mood (criterion D), intrusion symptoms (criterion B), avoidance (criterion C), and alterations in an arousal and reactivity (criterion E) functional significance (criterion G). All of the above criteria were measured and their correlates with diverse coping strategies analyzed.

Additionally, it was established as an objective to determine the association between widespread fear of COVID-19. The main objective of this study was to determine the association between widespread fear of COVID-19 to physiological and affective coping strategies and post-traumatic stress criteria, discomfort bad cognitions and mood PTSD criteria behaviors as moderating factors associated with the collective ineffectiveness of a sample of young people after the Covid-19 pandemic.

(discriminatory processes, social networks, health, and collective wellness) of a sample of northern Mexican Youth after the Covid-19 pandemic.

Method

Design

The design for this study is a cross-sectional, empirical, descriptive and correlational study (Montero & Leon, 2007). 787 participants sampled in high schools and universities, who completed self-informed instruments in the state of Chihuahua.

Participants

A total of 787 college students were enrolled: 342 men and 445 women, aged 17 to 21, with a mean age of 18.65 (SD = 1.51), from 48 high schools and universities in the cities of Chihuahua and Juarez, 28.2% of which were private and the rest public. Sampling was done by conglomerates, and the selection of universities was random. Data collection took place from August 2023 thru February 2024, and participants signed an informed consent form before the answering the scales.

Instruments

Widespread Covid-19 Fear Scale (Chávez-Valdez & Ríos Velasco-Moreno, 2018). This instrument was based on a scale used in the area of criminology to identify social fear as a subjective or emotional aspect of fear and the risk perception of being victimized, as an objective fear linked to direct or indirect victimization in the community (Keane, 1995), and was validated in Latin America, specifically in Colombia by Ruiz (2007) as a scale which measures an emotional widespread fear related to contextual violence. This scale was then modified to measure fear of COVID-19, and items were modified by changing the words related to being a victim of violent crimes to being afraid of COVID-19 (e.g., "I am afraid of infecting someone with COVID-19" and "I am afraid of being a victim of Covid-19"). The scale is composed of seven items with a seven-option response format (from 0 = "nothing" to 3 = "a lot"), measuring fear in its emotional and widespread components (Chávez-Valdez et al., 2019). In previous studies, an internal consistency of 0.96 was obtained. In this study, an acceptable internal consistency of 0.80 was reached.

Scale of Post-traumatic Stress Traits in the Mexican Youth Exposed to Social Violence (Pineda, Guerrero, Pinilla, & Estupiñán, 2002), validated by Chávez-Valdez, Esparza-Del Villar and Ríos Velasco-Moreno (2020). This 24-item self-report measure considering five PTSD criteria and a total PTSD symptomatology score, aims to diagnose PTSD symptoms based on DSM-V criteria (e.g., "I constantly have thoughts that remind me of the unpleasant situation and cause me a lot of anguish"), scored using a four-point Likert scale (1 = disagree; 4 = agree). Pineda et al. (2002) reported a good and internal consistency (Cronbach's $\alpha = 0.97$). The scale was

previously validated in Chihuahua Mexico by Chávez-Valdez et al., (2020) with a Chronbach's $\alpha = 0.92$. It is relevant to specify that this checklist does not perform levels of severity or to diagnose clinically the PTSD disorder, this could only be done with clinical interviews, the scale's focus is to identify and categorize PTSD symptoms or traits based on DSM-V PTSD disorder criteria.

Collective Efficacy Scale (Ruiz, 2007). This scale consists of seven items with four response options (from "nothing" to "a lot"). In the original scale, items measured aspects of collective participation, such as the city's affection, respect for legal norms of the city, and respect for other citizens. In this study, items were modified to reflect the perception of participation of the community in taking measures to prevent Covid-19 spread (i.e., "In my neighborhood, people are united," and "Neighbors would do something if they see people without taking precautionary measures against COVID-19"). The internal consistency index of the scale for this study was Cronbach alpha of .87.

CIU Urban Coping Strategies Scale (Vuanello, 2006), adapted by Chávez-Valdez and Ríos Velasco-Moreno (2018). The scale measures coping strategies with its strategic components: affective, physiological, cognitive, and behavioral. The original scale was developed by Vuanello (2006), and the items include several situations related to community violence. In our study, we modified the scale to include items related to COVID-19 risk situations (e.g., "When I think that someone can infect me" and "When traveling in public transportation"). This scale consists of four factors, as mentioned earlier. These factors are characterized by several reactions that people have to respond to and how likely they would react in that way. For example, a person might be asked "When traveling in public transportation", how likely they would "feel insecure", "feel fear", would "pray and ask God for help", among other nine options that include certain affective elements, such as worry, fear, and feelings of insecurity followed by high autonomic activity and organic repercussions of a stressful response, such as digestive discomfort, body tension, and increased heart rate. The internal consistencies for each of the factors are affective, $\alpha = 0.94$, physiological, $\alpha = 0.90$, cognitive, $\alpha = .89$, and behavioral, $\alpha = 0.87$.

Procedure

Before the data collection process, and after obtaining the permission of the authorities of high schools and universities, the sample was collected, after requesting the informed consent. The data were collected in the different classrooms at that schools. The questionnaires were completed within an average of 45 minutes. Recollected data was exported to Excel spreadsheets and it was double-checked to avoid errors and finally, data was exported to an SPSS file. A cross-sectional study

was performed, so correlations and structural equation modeling were performed. For data analysis, SPSS v.26 and the AMOS program, were required.

Results

For the first analyzes, descriptive statistics and comparisons between cities were revised (*table1*), and correlations among the different variables were calculated (*table 2*). For the second type of analysis, a structural equation model was analyzed (see *Figure 1*) were social anxiety leads to individual coping strategies, and the coping strategies lead to PTSD criteria, and these lead to collective efficacy, in this case in negative as a collective inefficacy. This new model proposal was analyzed with the generalized least squares method. The goodness of fit was evaluated with the comparative adjustment index (IFC), the goodness of fit index (GFI), the mean square approximation error (RMSEA), and the normalized adjustment index (NFI), which are the indicators of more widespread use (Hu and Bentler, 1999). The model had the following fit indexes: $\chi^2 (23) = 72.73$ ($p < .01$), $\chi^2 / gl = 3.16$, CFI = .91, NFI = .90, AGFI = .90 and RMSEA = .07, good fit, indicating a good model fit. The Kaiser-Meyer-Olkin sphericity test (KMO) was also applied, with a score of .896.

Table 1. Descriptive Statistics and Comparative differences table of widespread fear, total post-traumatic stress criteria, coping strategies and collective efficacy in youths between cities.

	Chihuahua (N = 424)		Ciudad Juárez (N = 363)		t (df)	Sig
	M	SD	M	SD		
Widespread fear	2.73	0.79	3.29	0.78	11.45(785)	<0.01
Collective efficacy total	2.58	0.52	2.51	0.58	-1.58(785)	No sig
Affective coping strategies	1.83	0.69	1.93	0.77	1.90(785)	.05
Physiological coping strategies	1.45	0.77	1.86	0.78	7.32(785)	<0.01
Cognitive coping strategies	1.82	0.57	1.92	0.54	2.44(785)	.02
Behavioral coping strategies	1.69	0.62	1.73	0.62	.884 (785)	0.4
PTSD (Posttraumatic stress criteria)	2.25	0.62	2.28	0.53	11.5(785)	<0.01

Table 2. Correlations of the multiple regressions of the widespread fear to COVID-19, PTSD criteria, coping factors and collective efficacy

	Widespread Fear	PTSD Cognition and mood	PTSD Intrusion	PTSD Functional significance	PTSD Avoidance	PTSD Hyperarousal	Collective Efficacy
	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)	<i>r</i> (<i>p</i>)
<i>r</i> (<i>p</i>)							
Widespread Fear	----	.22 (<.01)**	.33(<.01)**	-.04 (.43)	.33(<.01)**	.21 (<.01)**	-.04 (.45)
Affective coping	.69 (<.01)	.29 (<.01)**	.41(<.01)**	-.03 (.55)	.39 (<.01)**	.28 (<.01)**	-.09 (.06)*
Physiological coping	.53 (<.01)	.40 (<.01)**	.5 (<.01)**	.01 (.84)	.43 (<.01)**	.35 (.01)**	-.11 (.03)*
Cognitive coping	.24 (<.01)	.14 (.07)	.19(<.01)**	.00 (1.0)	.23 (<.01)**	.16 (.02)*	.03 (.50)
Behavioral coping	.36 (<.01)	.05 (.34)	.20(<.01)**	-.05 (.35)	.24 (<.01)**	.11 (.04)*	.12 (.02)*

Notes: *r* = Pearson’s correlations; significances at *p* < .001 **, *p* < .05*

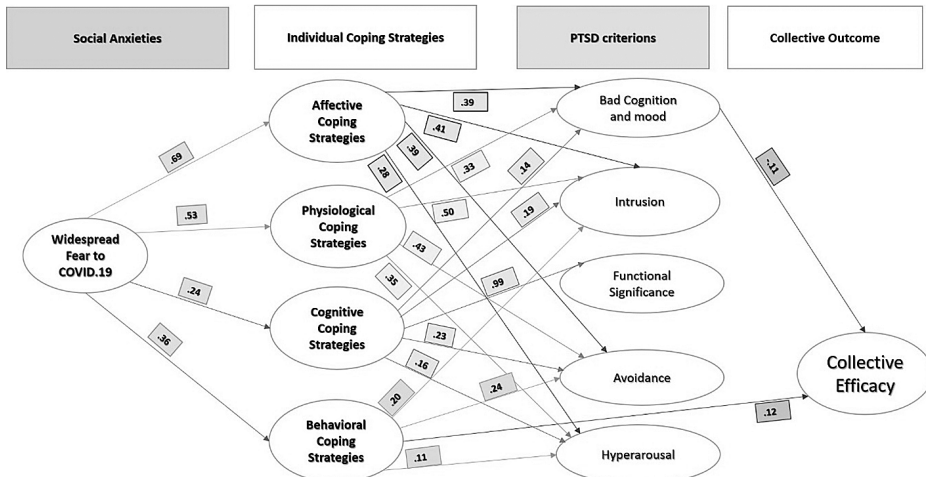

Figure 1. SEM Structural equation model using the latent variable widespread fear to Covid-19. Notes: Only significant standardized relationship coefficients are displayed.

Considering Cohen (1992), magnitude of associations the widespread fear to covid-19 is strongly associated with affective and physiological coping and with in a lower magnitude to cognitive coping strategies and behavioral coping strategies in the Youth's sample. If we focus the analysis on the physiological coping styles are strongly correlated with intrusive and avoidance behaviors and moderately to bad cognition and mood and hyperarousal startle responses after the COVID-19 uncertainty crisis, while affective coping strategies were moderately to low related to four of the five PTSD criteria (bad cognition and mood, intrusion, avoidance and hyperarousal) only functional significance wasn't related to affective nor anyone of the four coping strategies.

The cognitive coping was associated to the four PTSD criteria abovementioned with a low magnitude in all of the criteria, and behavioral coping correlated with three of the five PTSD criteria in a low magnitude, those criteria were intrusion, avoidance and hyperarousal as communitarian responses. these behavioral responses were related in a moderate magnitude with collective efficacy, it is considerable to highlight the strong relationship that widespread fear denotes in respect to affective and physiological coping has with four of the five PTSD criteria in the Youth and the inverse association that the criteria bad cognition and mood has with collective inefficacy. The affective and physiological strategies were the main coping strategies associated with widespread fear to covid-19 post pandemic communities, and cognitive coping styles were low, thus, probably linked to the promotion of high startle and reaction responses in a major proportion than cognitive coping (planned action-behaviors) promoting unhealthier states, discriminatory processes and poor relationships among communities.

Discussion

The main objective of this study was to determine the association between widespread fear of COVID-19 to physiological and affective coping strategies and post-traumatic stress criteria, discomfort bad cognitions and mood PTSD criteria behaviors as moderating factors associated with the collective ineffectiveness of a sample of young people after the Covid-19 pandemic.

According to the results obtained, the Null Hypothesis is rejected. This is because widespread fear of COVID-19 is associated with PTSD criteria as moderating behaviors, also linked to collective inefficacy, in the COVID-19 post-pandemic sample.

Widespread fear of the COVID-19 pandemic is concentrating the response of the affected communities on coping strategies primarily of a physiological and affective nature, which explain associations to the different post-traumatic stress criteria

found in the Youth community, according to criteria that allude to the DSM-V of post-traumatic stress: negative cognitive and mood alterations, in the efforts to face this adverse situation under an avoidance response (Chávez-Valdez et al., 2021; Kindred & Bates, 2023).

In addition to the limitation in conversations, activities, and coexistence to which people are accustomed, to the important need for socialization and reactivity in the face of the traumatic experience of pandemic adversity, considering post-trauma stress criteria such as emotional containment/control by avoidance, intrusions, bad cognitions and moods after said exposure to the pandemic and the necessary contingency states for its control, could promote in the future a functional deterioration in communities not attended to in the face of contingency discomfort (Hayden et al., 2021; Sanchez-Gomez et al., 2021).

Even that in this empirical study the functional PTSD criteria was not a significant PTSD criteria, a relevant issue is to highlight that is necessary to support and reinforce efforts in attention in the face of somatization, high reactivity in emotional states, which also overstimulate the normal levels of functioning of the amygdala and hippocampus, leaving response effects permanent organic overstimulation, to the dynamics of little rationalization in their social interactions, considering that these states of emotional discomfort at acute levels apparently derive from the high incidence of widespread fear to COVID-19 that interfere with emotional recovery and healing from the adverse experience of pandemic contingency and if this aspect of avoidance and symptoms of post-pandemic intrusion is not addressed, it could lead to functional deterioration in the Youth and in an increment of diagnoses of mental disorders, anxiety and depressive disorders, affecting quality of life, mental health and efficiency social, promoting driving unhealthy behaviors, such as: aggressiveness, discrimination processes, lytic behaviors and addictions also affecting social relationships and the social fabric as a whole (Sanchez-Gomez et al., 2021; Wankhade & Anjankar, 2022).

The sample showed presence of widespread fear of COVID-19, related to avoidance, hyperarousal, intrusion and bad cognition and mood criteria of PTSD as DSM-V criteria describe them. In most of the sample, collective inefficacy responses were related to affective and physiological coping strategies, denoting that were the main coping strategies of the sample and bad and behavioral coping strategies moderately related to a improval in collective efficacy, while bad cognition and mood in a low magnitude showed associations to a decrement of collective efficacy. (Chávez-valdez et al., 2021; Padmanabhanunni & Pretorius, 2024).

Behavioral outcomes were moderately related to negative and affective startle responses with somatization proper of the widespread fear of COVID-19 as

hyperarousal, which should promote awareness of the psychosocial crisis, but objective uncertainties as risk perception influence communitarian avoidance coping strategies that inhibit social effectiveness. cognitive coping styles were low, thus, probably linked to the promotion of high startle and reaction responses in a major proportion than cognitive coping (planned action-behaviors) promoting unhealthier states, discriminatory processes and poor relationships among communities (Lin & Chung,2021).

Emotional coping with catastrophic stimuli or events can promote physiological responses, specifically, various symptomatology of post-traumatic stress criteria and affective responses, predictors of widespread fear, especially in communities with high socioeconomic and cultural vulnerability. Cognitively coping in a context of uncertainty implies a high perception of risk in health, safety, and private expenses to face the contingency at the family level, an effort by privileged groups to face the catastrophic situation. This factor can reduce emotional coping strategies, and raise risk perceptions as a protective factor necessary for survival and community mental health. Still, this specific factor is more common in groups with low socioeconomic and cultural vulnerability (Puechlong et al.,2021)

Once risk perception is coupled with widespread fear and anxiety in a community, collective efficacy declines in vulnerable groups. Findings should be considered by health agencies, politicians, and other organizations with the aim of healthy management of new scientific-based, well-focused and precautionary behaviors based on scientific findings of communitarian cope and associated behaviors to prevent mental disability and well-focused mental health campaigns. (Lin & Chung,2021; Yavuz et al.,2024).

Emotional coping at pandemic stimuli or events promotes physiological somatization, a key to explain uncertainty, aggression, discriminatory processes, and unhealthier states among these victimized communities, so a social health focus on COVID-19 affected communities, should consider therapeutic psychosocial rationales targeting on diminishing somatization and negative beliefs and/or behaviors for a lather promotion of a new rationale of community mental health, diminishing reactivity in the face of the traumatic experience (Chávez-Valdez et al., 2021; Pedroza et al., 2020).

References

1. Aristovnik A, Keržič D, Ravšelj D, Tomaževič N, Umek L. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on the life of higher education students: A global perspective. *Sustainability*. 12(20):8438.

2. Bouton, M. E., Mineka, S., & Barlow, D. H. (2001). A modern learning theory perspective on the etiology of panic disorder. *Psychological Review*, 108(1), 4–32. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.108.1.4>
3. Bouza, E., Arango, C., Moreno, C., Gracia, D., Martín, M., Pérez, V., Lázaro, L., Ferre, F., Salazar, G., Tejerina-Picado, F., Navío, M., Granda Revilla, J., Palomo, E., & Gil-Monte, P. R. (2023). Impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of the general population and health care workers. *Revista española de quimioterapia: publicación oficial de la Sociedad Española de Quimioterapia*, 36(2), 125–143. <https://doi.org/10.37201/req/018.2023>
4. Chávez-Valdez, S. M., & Ríos Velasco-Moreno, L. (2018). *Manejo de miedo juvenil: Afrontamiento ante la violencia e ineficacia social*. Guadalajara, México: Centro de estudios e investigaciones para el desarrollo docente CENID A.C.
5. Chavez-Valdez S.M., Esparza Del Villar O.A., Riosvelasco Moreno L., Relajo-Howell D. (2019). Eight crime factor models for youths in Mexican violence contexts. *Psychology & Society*. 98–107. <https://doi.org/10.35774/pis2019.02.098>
6. Chávez-Valdez, S. M., Esparza-Del Villar, O. A., & Ríos Velasco-Moreno, L. (2020). Validation of a Scale of Post-traumatic Stress Traits in the Mexican Youth Exposed to Social Violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. <https://doi.org/10.1080/10926771.2019.1710635>
7. Chávez-Valdez, S. M., Domínguez Rodríguez, A., Esparza-Del Villar, O. A., Hernández Jiménez, M. J. de la Rosa-Gómez, A., Arenas-Landgrave, P., . . . Salinas-Saldívar, J. T. (2021). Coping strategies associated to widespread fear and post-traumatic stress criteria in a Mexican sample during COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Salud Mental*, 44(4), 159-166. doi:10.17711/SM.0185-3325.2021.021
8. Chen T, Lucock M. (2022). The mental health of university students during the COVID-19 pandemic: An online survey in the UK. *PLoS ONE* 17(1): e0262562. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0262562>
9. Chomsky, N. (2002). *Propaganda and public opinion*. Barcelona: Crítica.
10. Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155–159.
11. Dosil-Santamaria, M., Ozamiz-Etxebarria, N., Idoiaga Mondragon, N., Reyes-Sosa, H., & Santabárbara, J. (2022). Emotional State of Mexican University Students in the COVID-19 Pandemic. *International journal of environmental research and public health*, 19(4), 2155. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042155>
12. OECD/The World Bank (2023), *Health at a Glance: Latin America and the Caribbean 2023*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/532b0e2d-en>.
13. Fonseca, K. y Sandoval, C. (2005). *Communication media and citizen insecurity in Costa Rica*. San José: Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo.

13. García-Castro, J.D. y Barrantes U., B. (2014). Perception and fear of crime: Articles in Spanish revised 2004-2014. *Reflexiones*, 95(1), 87–100.
14. Gómez, M. (2006). *Scientific Methodology Research*. México: Brujas.
15. Herres J. (2015). Adolescent coping profiles differentiate reports of depression and anxiety symptoms. *Journal of affective disorders*, 186, 312–319. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.07.031>
16. Hu, L. y Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
17. Ifthikar, Z., Fakhri, S.S., Johnson, S. et al. (2021). Post-traumatic stress disorder following COVID-19 pandemic among medical students in Riyadh: a cross-sectional study. *Middle East Curr Psychiatry* 28, 44 (2021). <https://doi.org/10.1186/s43045-021-00127-3>
18. Jackson, J. (2009). A Psychological Perspective on Vulnerability in the Fear of Crime. *Psychology, crime and law*, 15 (4), 365–390. doi: 10.1080/10683160802275797.
19. Hayden, C., Szabo, Y. Z., Anderson, A. R., Frankfurt, S. B., & McGuire, A. P. (2021). Social Interaction Within a Trauma-Exposed Population During the Early Phase of COVID-19. *Journal of loss & trauma*, 26, 10.1080/15325024.2020.1856608. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1856608>
20. Keane, C. (1995). Victimization and fear: assessing the role of offender and offense. *Canadian Journal of Criminology*, 37(2), 431–455.
21. Kindred, R., & Bates, G. W. (2023). The Influence of the COVID-19 Pandemic on Social Anxiety: A Systematic Review. *International journal of environmental research and public health*, 20(3), 2362. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032362>
22. Kupcova, I., Danisovic, L., Klein, M., & Harsanyi, S. (2023). Effects of the COVID-19 pandemic on mental health, anxiety, and depression. *BMC psychology*, 11(1), 108. <https://doi.org/10.1186/s40359-023-01130-5>
23. Loewenstein, G. F., Weber, E. U., Hsee, C. K., & Welch, N. (2001). Risk as feelings. *Psychological Bulletin*, 127(2), 267–286. doi:10.1037/0033-2909.127.2.267
24. Lin, S. Y., & Chung, K. K. H. (2021). Risk Perception, Perception of Collective Efficacy and Sleep Quality in Chinese Adults during COVID-19 Pandemic in Hong Kong: A Cross-Sectional Study. *International journal of environmental research and public health*, 18(21), 11533. <https://doi.org/10.3390/ijerph182111533>
25. McManus, S., Bebbington, P.E., Jenkins, R., Brugha, T. (2016). Mental health and wellbeing in England: The adult psychiatric morbidity survey 2014. NHS Digital;

26. Méndez, J., Villar, A., y Becerril, T. (2009). An approach to fear feeling and its impact on the reconfiguration of social spaces. *Urbano*, 12(19), 79–92.
27. Moore, S., & Shepherd, J. (2007). The Elements and Prevalence of Fear. *The British Journal of Criminology*, 47(1), 154-162. doi: 10.1093/bjc/azl006.
28. Morás, L. (2010). *Tranquilizar y proteger. El miedo ante el asedio de los jóvenes violentos y el abismo de las instituciones [Calm and protect. The fear before the siege of the violent youth and the abyss of the institutions]*. Memories of the IX Jornadas de Investigación de la Facultad de Ciencias Sociales. Montevideo: Universidad de la República, 13-15 de septiembre.
29. Montero, I., & León, O. G. (2007). A guide for naming research studies in Psychology. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 7(3), 847-862. Retrieved from: <https://www.redalyc.org/pdf/337/33770318.pdf>
30. Muldoon, O. T., & Lowe, R. D. (2012). Social Identity, Groups, and Post-Traumatic Stress Disorder. *Political Psychology*, 33(2), 259–273. <http://www.jstor.org/stable/23260334>
31. Padmanabhanunni, A., & Pretorius, T. B. (2024). Fear of COVID-19 and PTSD: The Protective Function of Problem-Solving Appraisals in Mental Health. *International journal of environmental research and public health*, 21(2), 220. <https://doi.org/10.3390/ijerph21020220>
32. Pedrosa A.L., Bitencourt, L., Fróes, A.C.F, Cazumbá, M.L.B, Campos, R.G.B, de Brito S.B.C.S and Simões e Silva A.C. (2020). Emotional, Behavioral, and Psychological Impact of the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology*. 11:566212. doi:10.3389/fpsyg.2020.566212
33. Perez-Aranda, G. I.; Estrada-Carmona, S.; Lopez, E. A. C. (2021). Confinement and anxiety in University students in the Mexicans Southeast during the Covid-19 Epidemic. *Comunidad Y Salud; 19(1):25-32, 2021*. Web of Science: covidwho-1308722
34. Pineda, D. A., Guerrero, O. L., Pinilla, M. L., & Estupiñan, M. (2002). Utilidad de un cuestionario para rastreo de estrés postraumático en una población colombiana. *Revista de Neurología*, 34(10), 911–916.
35. Preti, E., Di Mattei, V., Perego, G. et al. (2020). The psychological impact of epidemic and pandemic outbreaks on healthcare workers: Rapid review of the evidence. *Current Psychiatry Reports*, 22, 1–22. doi:10.1007/s11920-020-01166-z
36. Puechlong, C., Charbonnier, E., Weiss, K. (2021). Study of the links between emotional regulation strategies and sense of place in the expression of symptoms of post-traumatic stress disorder in flood victims. *Journal of Environmental Psychology*, 76; doi: 10.1016/j.jenvp.2021.101656.

37. Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guàrdia, L., Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the Covid-19 crisis: Refocusing teacher presence and learning activity. *Postdigital Science and Education*. 2020;2(3):923–945.
38. Reyes-Sosa, H. & Molina-Coloma, V. (2017). Análisis psicométrico de una escala para medir el miedo al delito en jóvenes ecuatorianos [Psychometric analysis of a scale to measure fear of crime in young Ecuadorians]. *Acta colombiana de Psicología*, 21(1), 300-309. doi: <http://www.dx.doi.org/10.14718/ACP.2018.21.1.13>.
39. Ross, C. E., Mirowsky, J., & Pribesh, S. (2001). Powerlessness and the Amplification of Threat: Neighborhood Disadvantage, Disorder, and Mistrust. *American Sociological Review*, 66(4), 568–591. <https://doi.org/10.2307/3088923>
40. Riesmeyer, C., Pohl, E & Ruf, L. (2021). Stressed, but connected: Adolescents, their perceptions of and coping with peer pressure on Instagram. *Medien-Pädagogik: Zeitschrift für Theorie und Praxis der Medienbildung*. 17-41. 10.21240/mpaed/00/2021.02.10.X.
41. Ruiz J., I. (2007). Cultura ciudadana, miedo al crimen y victimización: Un análisis de sus interrelaciones desde la perspectiva del tejido social [Citizen culture, fear of crime and victimization: An analysis of their interrelationships from the perspective of the social fabric]. *Acta Colombiana de Psicología*, 10, 65–74.
42. Sanchez-Gomez, M., Giorgi, G., Finstad, G.L., Urbini, F., Foti, G., Mucci, N., Zaffina, S., & León-Perez, J.M. (2021). COVID-19 Pandemic as a Traumatic Event and Its Associations with Fear and Mental Health: A Cognitive-Activation Approach. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 7422. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147422>
43. Shah ,S.G.S, Nogueras D, van Woerden, H.C., Kiparoglou, V (2020).The COVID-19 pandemic: A pandemic of lockdown loneliness and the role of digital technology. *Journal of Medical Internet Research*;22(11): e22287. pmid:33108313
44. Steinhoff, A., Johnson-Ferguson, L., Bechtiger, L., Murray, A., Hepp, U., Ribeaud, D., Eisner, M., & Shanahan, L. (2023). Early Adolescent Predictors of Young Adults' Distress and Adaptive Coping During the COVID-19 Pandemic: Findings From a Longitudinal Cohort Study. *The Journal of Early Adolescence*, 02724316231181660. <https://doi.org/10.1177/02724316231181660>
45. Szepietowska, E. M., Zawadzka, E., & Filipiak, S. (2022). Symptoms of Post-Traumatic Stress Disorder and the Sense of Gains and Losses during the COVID-19 Pandemic: An International Study. *International journal of environmental research and public health*, 19(6), 3504. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063504>
46. Tindle,R.,Hemi,A., & Moustafa,A.A. (2022). Social support, psychological flexibility and coping mediate the association between COVID-19 related

stress exposure and psychological distress. *Scientific reports*, 12(1), <https://doi.org/10.1038/s41598-022-12262-w>

47. Tobal, J.J. y Vindel, A. (2002). *Inventario de Situaciones y Respuestas de Ansiedad (ISRA): Manual (5ª rev.)* [Inventory of Anxiety Situations and Responses (ISRA): Manual (5th rev.)]. Madrid: TEA.

48. Turner, J. C. (1999). Ellemers, N., Spears, R., Doosje, B. (eds.). «Some current issues in research on social identity and self-categorization theories». *Social Identity*. Oxford: Blackwell: 6–34.

49. Turner, J. C. & Reynolds, K. J. (2010). «The story of social identity». In T. Postmes; N. Branscombe (eds.). *Rediscovering Social Identity: Core Sources*. Psychology Press

50. Usher, K. , Jackson, D. , Durkin, J. , Gyamfi, N. & Bhullar, N. (2020). Pandemic-related behaviors and psychological outcomes; A rapid literature review to explain COVID-19 behaviors. *International Journal of Mental Health Nursing*, 29, 1018–1034. doi: 10.1111/inm.12726

51. Vuanello, R. (2006). Un nuevo instrumento de evaluación psicológica: El Cuestionario de Inseguridad Urbana [A new psychological evaluation instrument: The Urban Insecurity Questionnaire]. *Revista Interdisciplinaria*, 23(1), 17-45.

52. Wang, H et al. (2022). Estimating excess mortality due to the COVID-19 pandemic: a systematic analysis of COVID-19-related mortality, 2020–21. *The Lancet*.

53. Wilk, L. & Fibinger, B (2020). Social Fear of Crime and Its Consequences. *ASEJ Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*. 24. 54-58. 10.5604/01.3001.0014.1353.

54. World Health Organization (2023). *Mental health and COVID-19*. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/publications-and-technical-guidance/noncommunicable-diseases/mental-health-and-covid-19>.

55. Xiong, J., Lipsitz, O., Nasri, F. et al. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on mental health in the general population: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 277, 55–64. doi: 10.1016/j.jad.2020.08.001

56. Yavuz, Cavit & Yildiz, M & Sari, Özge & Uçgun, Aysenur & Altintas, Kerim. (2024). Psychological well-being of healthcare workers during COVID-19: Relationship with risk perception and fear in the context of health belief model. *Archives of environmental & occupational health*. 78. 1-12. 10.1080/19338244.2024.2303995.

57. Zahnow, R., Wickes, R., Haynes, M., & Mazerolle, L. (2013). Change and stability in ethnic diversity across urban communities: Explicating the influence of social cohesion on perceptions of disorder. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 46(3), 335–356. doi:10.1177/0004865813486903

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ, ЩО ПОДАВАТИМУТЬСЯ В ЖУРНАЛ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ

До опублікування в науковому журналі «Публічна політика» приймаються наукові праці, які ніколи не друкувалися раніше. Стаття має бути написана на актуальну тему, містити результати глибокого наукового дослідження, новизну та обґрунтування наукових висновків відповідно до її мети статті (поставленого завдання). Публікація статей для авторів – **безоплатна**. Матеріал, поданий без дотримання зазначених вимог, опублікуванню не підлягає.

Рукопис повинен складати 15–20 сторінок (разом із використаними джерелами та анотаціями) формату А-4, набір тексту – через 1,5 інтервала; поля – всі по 2 см, абзац – виступ на 1,27 см, шрифт: Times New Roman, розмір – 14, виконані на комп'ютері в редакторі Word for Windows (*.doc, *.docx). Для набору формул, графіків і таблиць потрібно використовувати спеціальні програми, вмонтовані у Word for Windows. Скановані діаграми і графіки вставляти заборонено. Матеріал потрібно подавати в електронному варіанті (електронною поштою – PP_golovred@ukr.net). Для публікації в науковому журналі статті подаються українською або англійською мовами, в них не повинно бути переносів слів. Останню сторінку статті обов'язково повинні підписати всі автори. Аспіранти і здобувачі мають подавати ще й рекомендацію наукового керівника. Разом із матеріалом повинен бути наданий і підписаний Ліцензійний договір на використання твору.

Кожна стаття повинна мати коди УДК. На її початку мають бути вказані ПІБ автора (авторів), їхня посада, назва установи, де працюють, науковий ступінь, поштова та електронна адреси, номер ORCID, назва статті, ключові слова – **анотації та ключові слова подаються двома мовами (українською та англійською)**.

Стаття повинна складатися з таких розділів:

- постановка проблеми;
- актуальність обраної теми;
- аналіз останніх досліджень і публікацій;
- постановка мети і завдань;
- новизна;
- методи дослідження;
- виклад основного матеріалу дослідження й отриманих результатів;
- висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

У її кінці розташовують переліки посилань: використаних джерел, References*.

Обсяг анотації українською та англійською мовами повинен складати понад 1800 знаків без пробілів (наказ МОН України № 32 від 15.01.2018 р.). Кожна публікація не англійською мовою супроводжується **назвою**, анотацією **та**

ключовими словами англійською мовою. Кожна публікація не українською мовою супроводжується **назвою**, анотацією **та ключовими словами** українською мовою (проект – зміни наказу МОН).

Обов'язкові вимоги до анотацій, які повинні бути: інформативними (без загальних слів); структурованими (відобразити послідовну логіку опису результатів у статті); змістовними (відобразити основний зміст публікації; описувати актуальність теми, основну мету дослідження; новизну, методи дослідження, містити конкретизацію авторського внеску (що *розроблено, запропоновано, обґрунтовано, здійснено, визначено, виявлено, впроваджено* тощо), висновок – підсумувати найбільш значущі результати).

Авторська анотація має містити пояснення, як було проведено дослідження (без методологічних деталей), не використовуючи при цьому посилання й аббревіатури. При викладі розділу «Аналіз останніх досліджень і публікацій» автору необхідно додатково коротко описати 3–4 приклади, яким аспектам досліджуваного питання інші науковці (ПІБ мовою статті та англійською) присвячували роботи. Графічний матеріал – таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми, усі умовні позначення на них мають бути чіткими та виразними. Під назвою діаграми розміщують джерела посилань.

Таблиці повинні мати назву, їх «шапка» – точно відповідати змістові граф, усі комірки таблиці повинні бути заповнені. Джерела посилань розміщують під таблицею. Здійснюючи посилання на матеріали журналу «Публічна політика» необхідно використовувати таку транслітеровану назву журналу – *Publichna polityka*, та вказувати doi статті.

Список використаних джерел має складатися з двох блоків: Використані джерела і References (ця вимога діє і для англомовних статей):

Використані джерела подаються мовою оригіналу й оформлені відповідно до ДСТУ 7.1:2006 (див. форму 23, затверджену наказом ВАК України від 3 березня 2008 р. № 0147). За допомогою ресурсу VAK.in.ua (<http://vak.in.ua>) можна автоматично, швидко та уніфіковано оформити список використаних джерел;

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. Стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зарєєстровано в Мін'юсті 3 лютого 2017 р. № 155/30023) було спрощено вимоги до оформлення списку використаних джерел. Зокрема, на вибір можна використовувати Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне

посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015» або один зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, які є загальнозживаними в зарубіжній практиці оформлення наукових робіт.

1. References – той же список використаних джерел, транслітерований у романському алфавіті (рекомендації за міжнародним бібліографічним стандартом APA-2010, (є варіанти: 6_APA - style, APA-stil_vs_DSTU-2015) правила оформлення транслітерованого списку літератури References на сайті <http://www.dse.org.ua>, розділ для авторів).

Назви періодичних україномовних видань (журналів, збірників та ін.) подаються транслітерацією (правила української транслітерації: постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55, Урядовий кур'єр 10.02. 2010, № 5), а в дужках – англійською мовою. Електронне посилання – <http://www.slovnuk.ua/services/translit.php>. Назви праць у списку використаних джерел розміщуються в порядку цитування в тексті.

Журнал «Публічна політика» (*Publichna polityka*) отримує DOI (цифровий ідентифікатор об'єкта) на всі статті з 2022 р. Матеріали, що публікуються у виданні, підлягають конфіденційному рецензуванню, кожна стаття отримує не менше двох рецензій. За потреби може застосовуватися додаткове незалежне, конфіденційне рецензування.

Редакційна колегія журналу залишає за собою право рецензувати, редагувати, скорочувати (без змін позицій авторів) та здійснювати відбір статей. У разі негативної рецензії чи наявності суттєвих зауважень матеріал може бути відхилений або направлений автору (авторам) на доопрацювання. Відхилені рукописи авторам не повертаються. Рецензовані, доопрацьовані статті розглядає Редакційна колегія журналу, рекомендує до друку Вчена рада Інституту.

Матеріали, що публікуються в журналі, віддзеркалюють точку зору авторів, яка не завжди може збігатися з позицією Редакційної колегії. Відповідальність за достовірність інформації, фактів та інших відомостей, посилань на нормативні акти, цитати, власні імена, а також правильність перекладу також несуть автори публікації.

Терміни подання статей для публікації в журналі:

1. До першого номеру – до 25 лютого.
2. До другого номеру – до 25 квітня.
3. До третього номеру – до 25 вересня.
4. До четвертого номеру – до 5 грудня.

До тексту статті обов'язково додається авторська довідка: ПІБ автора (авторів) повністю, місце роботи та посада, науковий ступінь, вчене звання, повна поштова адреса місця роботи (з індексом) чи повна поштова домашня адреса, електронна адреса, контактні номери телефонів авторів.

Правила оформлення списку використаних джерел (References), транслітерованого у романському алфавіті (латиниця)

Для статей рекомендуємо такий варіант структури бібліографічних посилань у References: ПІБ авторів (транслітерація); назва статті у варіанті, що транслітерується, і переклад назви статті англійською мовою в квадратних дужках []; назва джерела (транслітерація) і переклад назви джерела англійською мовою []; вихідні дані з позначеннями англійською мовою або лише цифрові (останнє залежно від вживаного стандарту опису).

На сайті <http://www.slovnyk.ua> можна безоплатно скористатися програмою транслітерації українського тексту в латиницю.

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА

ISSN 3083-5674

1 (1)
2024

Загальнодержавне
науково-практичне видання
Засновник: Український державний
університет імені Михайла Драгоманова
Видається чотири рази на рік

Видавець:
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Ідентифікатор медіа – R30-01415

Над випуском працювали:
Головний редактор: Ф. К. Ілляк
Дизайн та верстка: А. С. Жарий

Адреса редакції:
01601, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9
e-mail: PP_golovred@ukr.net
тел.: (050) 280-98-88

Рекомендовано до друку Вченою радою Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (протокол № 2 від 19 вересня 2024 р.)

Підписано до друку 7.10.2024 р. Формат 70x100/16
Папір офсетний, друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 8,53. Умовн. друк. арк. 12,03.
Тираж 100 прим.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
ТОВ «Про Формат»
Україна, 04080, м. Київ, вул. Кирилівська, 86
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 5942 від 11.01.2018 р.

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.
За достовірність викладених фактів відповідає автор.